

INCVNABVLA
F 3305
mai. 3308

H

THEO... concordia
philippi et francisci...
Sanctus Thomas sup. Aiam

Cognus

Philosophia 2612.

- 3308

Inc. 3305-08

1711
17

Ine. 3308

FRANCISCVS CABALLVS DE NVMERO PARTI
VM AC LIBRORVM PHYSICAE DOCTRINAE
ARISTOTELIS IOANNI AVRELIO EIVS FILIO

REPRODUCED FROM THE
LAND OFFICE RECORDS
OF THE STATE OF OHIO

Trac. 3308

SW 5832
CR 1398

LIBER PRIMVS

¶ Ad Ioannē aureliū eius filium. a. Francisco caballo brixienſi: de numero & ordine partiū ac librorū phyſicæ doctrinæ aristotelis liber incipit uenetis editus duo hadens uolumina. Primū uolumen de pfato ordie uni uerſali & particulari primi uoluminis, prima ſectio de ſufficienti numero priū & liberorū phyſicæ doctrinæ. Ca put primum. de utilitate huius libri. Et de eius intentione & inſcriptione & ordine. Et eſt prologus.

Vm ego ſapentumero fili mi Ioānes aureli libros Aristotelis de doctrīa phyſica ſtu dioſe legerē: agnoſcerēq; quo ad eruditionē noſtrā illorū ordinem in q̄ pluribus am biguum: ad ea primo q̄ ſuis in cōmentationibus ſcripſerant latini: licet ſcaute me deuolui. Cæterum cum in illis nō dixerō abiguitates: uerū q̄ plurimors ī ordine hoc maxime & numero cōſpicerē errores: ſæpe ac ſæpius ad me cōuerſus: quiſnam mo- dus quæ uia foret quibus dicti ordinis ueritas inueniri poſſet: mecūmet cogitabā Ego itaq; ambiguitate hac nō parū uexatus: Aristotelis libros ſeniorūq; p̄cipuorū p̄p̄theticorūq; documenta qui p̄æ cæteris philoſophi archana docueredenuo p̄tra ctare cepi. eo uſq; quo multis laboribus ac uigiliis clara mihi ut puto de hac re ue- ritas tādē ſe obtulit. Quare ueritatē hāc iam pluribus ānis plurimiq; philoſophis ignotā: a me uero pluries inq̄ſitam: ac demū apud latinos ut arbitror primo inuen- tam: tibi fili mi Ioānes aureli: cæteriq; abſq; liuorē abſq; maliuolentia eam legere uo- lentibus: ſcribere propoſui. Nec putes hanc rem a philoſophis ueteribus fuiſſe pui-

penſam. ſuere. n. q̄ plurimi inter quos fuit Adraſtus græcus q̄ de ordine librorū Aristotelis cōſcripſere. In oī enim cōtēplandi genere uti in priō de ptibus aīalium ab Aristotele docemur: duo ſunt doctrinæ modi. alter quo res ipſæ de q̄bus agitur diſputant. Alter quonā mō quaq; uia ac ordine res ipſæ quæq; tractari debeāt. cuius rei ſi- ue ordinis ac uia & modi peritiā ſtudioſum naturalē philoſophū ignorare nō licet. Quare ſi ueteres ſi Aristo- telis p̄cepta ſequor: noſtrū p̄cor q̄ſq; es q̄ mea legis nō p̄ſacias ingeniolū. erit. n. hoc opus noſtrū naturalē uolē- tibus diſcere ſcientiā & eā adſcētibus dux optiūs & fidelis comes ac uiaticus iis uero q̄ eā iā plene didicerit mēo- riæ ſuffragiū. & ſenectutis ergaſtulū: cū partiū numerus & ordo ī unoq; ope memoriā foueāt & obſtent obliuio- ni. Tu igit̄ fili mi Ioānes aureli cui mea hāc licet ætate imaturo dedicaueri: ſi tibi matura ætas cōceſſa fuerit ſtu- dioſe: legito ac monita paterna uti phas ſuſcipito. Vos aut̄ cæteri q̄bus forte fortuna mea hāc licet incōpte ſcri- pta datum eſt atigiffē: ea p̄cor nō liuore nō maliuolentia: ſed uti gratū ab amico munuſculū legentes: & ſi qd̄ for- te non recte dictum fuerit corrigentes: de beneſcriptis uero nō mihi ſed ueritatis principio gratias agentes beni- uola mēte ſuſcipite. Nō. n. uobiſcū nō cū quouis alio pugnare cōtendo neq; laudis aut honoris gratia hāc tibi ſi- li uobiſq; cæteris in hoc inſudauī. ſed p̄ ueritate ſola q̄ ſæpe uti comicus dixit odiū parere ſolet: philoſophorū ſemp̄ amica mea hāc monumenta edili. Hunc aut̄ meū libellū de numero & ordine partiū ac librorū doctrinæ phyſicæ Aristo. q̄ duo p̄ cæteris curauī: duo diuiſū uolumina: nūcupari dignū eē putauī. In priō cuius uolumie numerū p̄tiū phicæ doctrinæ Arif. & librorū: ſimiliter at̄ & illoꝝ ordinē ulem & p̄ticularē determiabo. In ſcdo uero uolumie c̄tra quorūdā errores circa p̄dictū ordinē quoad potero diſputabo. Parcāt autē mihi Eggregii illi philoſophi Contra quos hāc ipſe ſcripſi. Parcāt publica t̄pis noſtri philoſophorūq; pipata ego enim uti dixi nō ut cæteros oppugnem nec ut noua ſectari uidear: ſed ut ueritatem iam plurimū temporibus elapſis abſcōſam ac latitantem facile quiſq; adſcere poſſit: mea hāc ſcripta edidi Cōceſſum. n. fuit & ī naturis puſilla quandoq; aīalia quēadmodū aristoteles nos in aīalium h̄toriis docuit pro loco ac tempore maiora poſſe uexare. Liceat igitur & uix in philoſophia ac medicina puſillum per noſtri temporis publicas philoſophorum academias: me dicorūq; ſtipatas cateruas minime uerſantem: cæteros tam & ſi in reliquis pitiffimos de iure in aliquibus nō bene dictis poſſe corripere. quandoq; enim bonus dormitauit Homerus. Si enim contra medicos de aīali theria- cam paſtilloſq; theriacales conficiente latinos omnes: errantes diſputauī: ſi etiam hoc in libello contra na- turales omnes latinos cum ueritate comite diſceptauī: non hoc iuſtum eſt proſumptioni aſcibas. ab hiis enim qui uera dicunt & pro ueritate diſputant ueritas ipſa oīs p̄ſumptionis delet notam. Non enim in ordine ſolo: ſed in exponēdis Aristotelis uerbis: in noſtri latini Auerois quoq; arabs qd̄ mirabilius aliquibus uideē nō pau- cis: ſed plurimis merētur correptionibus: qd̄ in poſteꝝ ſi uita nobis & otium dabit palam fiet legiſtis latinoꝝ ſcripta ab hoc ordine deuia: legiſtis inſuper Aristotelis. Theoſtaſti. Alexandri. Themiftii. Simplicii. Ioannis ale- xādrini pachimeris. græcorū. Auerois arabis docnēta. legite quæſo parūper mea licet incompte condita. ueri iudices abſq; liuore abſq; odio eſtote: & ea quæ uobis de numero & ordine partium ac librorū phyſicæ doctrinæ Aristotelis ſcripſero: recte iudicate.

Numerus ſufficiens partium & librorū phyſicæ doctrinæ

Caput.

II.

Artium ac librorū naturalis phyloſophiæ Aristotelis numerus ſufficiens ſubiectæ materiæ partione p̄ ſumitur: ſiue igit̄: ens ſiue ſubſtantia ſiue natura corpus. mobile. uel ſenſibile. uel naturale. ſubiectū di- ſtinguitur: nihil interſit. Ei tantum accedo quod in Principio de cælo & mundo ſcribitur. De natura ſcientia fere plurima circa corpora & magnitudines & horum exiſtit paſſiones & motus adhuc circa princi- pia quæcūq; talis ſubſtantiæ ſunt) Quare naturalis ſcientia de corporibus agit: paſſionibus eorum: & motibus: & eorum principiis. Scientia. n. paſſiones de ſbctis ex ſuis probat principiis: Ergo pars una iuxta uetēꝝ p̄p̄tethi- corū ſententiam ſit de principiis. erit altera de ortis ab eis. Principia uero paſſiones & motus alia ſunt comunia: alia propria: Comunibus pars una debetur unicum hīs librū in octo diuiſum uolumina: qui de phyſica auditiō- ne a ueteribus nūcupabatur: tamen ſi ab aliquibus duo dicant̄ libri de principiis alter: alter de motu. iuxta illud in principio metheororū quo colligendo dicūt (De primis q̄dem igitur cauſis naturæ) hoc quantū ad unū librū

LIBER PRIMVS

qui est de primis causis (Et de omnium motu naturali) hoc quoad alterum qui est de motu: Orta a principiis duplicia hæc quidem simplicia: de quibus est secunda naturalis philosophiæ pars: hæc mixta: de simplicibus, scilicet coelo & elementis quatuor corporalibus: in eo agitur libro quod de coelo & mundo inscribitur: in quatuor diuiso uolumina: prout illud circulari motu: hæc uero recto sursum deorsumue mouentur: in qua parte ea et reponitur porciuncula: quæ tractatum, de quatuor elementis in eo qui de coelo & mundo iam inceptum sub alia quippe ratione perficit scilicet in quantum ipsa elementa & cætera omnia caduca generabilia & corruptibilia sunt: & ad formam transmutantur: & de liber de generatione & corruptione: duo habes uoluntaria. Mixta sunt duo inanimata & animata. Inanimata duplicia quædam imperfecte mixta sicuti gradus Cometæ & talia huiusmodi: quædam plene mixta: uidelicet lapides & metalla: quæ omnia sub terra: in aere: & altiori loco: ab uno principio materiali, scilicet exalatione sunt: humida uidelicet: & siccæ: quæ merito in eodem ab Aristotele in uniuersali saltim docentur libro: quod scilicet a ueteribus dicta est meteorologica: quædam nomen de sublimibus cõreplatione significat: & licet eo quædam debet strictius sit: Verumtamen Aristotele de nominibus minime curas uetere cessit auctoritati. loquendum. n. est ut plures loquuntur sed est sentiendum ut pauciores & sapientes: & de his est tertia philosophiæ naturalis pars Anima quoque duplicia sunt hæc sola uegetatiua huiusmodi animam, scilicet ipsa plantæ hæc uero sensitua est: uidelicet animalia. Animalia autem uel sola cognitiua: quæ sunt adiscuntur: & hoc in libro historiarum fit: in noue primo uoluntaria: licet secundum alios in .x. uel cognitione ne propter quædam talia sint quædam in tredecim fit libris mox enumerandis. Hæc autem duplici uia de animalibus tria docemur. Unum est animalium substantia siue essentia naturalis cum suis operationibus propriis seu propinquis. Secundum est generatio. Tertium uita & mors: cum sibi cognatis. Substantia animalium quæ per causas adiscuntur: prout cognoscitur per materiam: & de hac est liber de partibus animalium in quatuor partibus diuisus: & liber de progressu uel processu seu incessu animalium: qui est de partibus ad motum animalium utilibus dicitur in his. n. duobus rationibus & causis partium animalium adiscuntur. primum cognoscitur & magis per formam quæ est anima: & de hac quæ non modo animalium sed uegetabilium quoque est forma in libro de anima in tria diuiso uolumina fit cõreplatio. Operationes uero animalium propriæ & propinquæ sunt sensus & motus: in quantum. n. animal sensituum est: ipsum consequuntur: sensus. n. prout ab exterioribus sensibilibus tali ac tali natura formati per sua instrumenta talibus elementis deputata mouentur: in libro de sensu & sensibili tractantur. Prout uero præteritorum formarum alias sensibus perceptorum denuo reuocantur in actu in libro de memoria & reminiscencia agit. Cæteræ quatenus sensus ipsi nonnunquam in effectum trahunt aliquando sopiuntur de eis in eo quod de somno & uigilia fit speculatio. Operatio autem animalis quæ est motus: animalium quoque propinqua: est quoad quod motu de loco ad locum omnia fere animalia uel cõstrictionis saltim dilatationisue motu moueantur: non sine sensu perfecto: cum animal omne rem sibi placidam sensu perceptam uel forte infestam appetitu imperate sequatur uel fugiat: Et de hoc motu in eo quod de causa motus animalium in cõi tradita est doctrina secundum quædam de animalibus ab Aristotele docetur est generatio, cuius causa in libro de generatione animalium in quatuor diuiso uolumina nos docuit: licet eius definitio in libro de uita & morte ex prius tractatis cõcludatur. Tertium de animalibus est uita & mors: hisque cognata: cognata autem sunt uitæ longitudo & breuitas: de quæ causa est liber de causis longitudo ac breuitatis uitæ: Status et iuuentutis & senectutis: inspiratio quoque & exspiratio: quibus animal uiuit ac moritur de quibus est liber de iuuentute & senectute & liber de inspiratione. De uita autem & morte omnium ultima in eo fit qui de uita & morte dicitur: in quo pauca de uita cum in libro de causa longitudinis uitæ plura pertractauerit: & plurima de morte pertractat. Postquam hæc omnia de animalibus a sola natura condita ab aristotele perfecta fuere mox a puro iam naturæ opere quasi saliens ad ea quæ non sola natura sed arte quoque subministrata fieri possunt scilicet ad sanitatem & langorem: tanquam medium cõterminum utriusque physici uidelicet ac medici accedens & ea pertractans non tamen naturales limites transgrediens: sed principia sanitatis & morbi prima prælibans: omnia tandem quæ de natura sunt animalium finitime claudit. Hoc tamen testare uolumus quod prædicta tria scilicet substantia cum operationibus: generatio: & uita cum morte & sibi cognatis in tredecim per causas prædictis inquisita libris: eadem hæc cognitione quia sunt ab ipso Aristotele in libro de historiis tractata sunt: quæ quædam omnia animalibus attinentia in libris quatuordecim cõprehensa: quæ tamen naturalis philosophiæ cõficiunt partem. De plantis autem quæ sola uegetaria uiuunt anima de quibus est quinta philosophiæ naturalis pars: nihil certi ab Aristotele ad nos peruenit: sed de eis a Theophrasto eius discipulo libri. xvi. decem uidelicet de historiis: licet de decem pauca reperiantur: Reliqui de causis Aristotelis doctrinam de animalibus tanquam exemplar sequentes: scripti sunt: qui a Theodoro Gaza natione græco: romana tamen eloquentia secundo: nobis nuper e græca lingua in latinam de nouo conuersi sunt: in quibus libris pari modo Theophrastus Aristotelis de animalibus uestigia sequens: substantiam uegetabilium cum suis operationibus: generationem: & uitam cum morte: & sibi cognata: quoad fieri potuit subtiliter disputauit: de quibus ad præsens non plura: De physica enim doctrina ab Aristotele tradita præsens est iterum partes itaque & certus librorum numerus doctrinæ physici Aristotele. Ita se habet secundum uetere peripatheticorum sententiam quæ iuniores sic eam diuiserunt dicentes materia physico subiecta uel sit ens uel corpus mobile cõsiderari posse uel in se & de hoc est libro de physico auditu uel ad materiam contractum: simplicem uel mixtam simplicem in quantum ad situm mobile & est liber de coelo & mundo uel ad formam & est liber de generatione & corruptione. Si ad mixtam uel ad id quod est in uia mixtionis & est liber meteororum uel plene mixtum inanimatum quod uocatur mineralis uel animalium cuius prior pars est anima de qua & suis operationibus est liber de anima & alii de operationibus: posterior pars est corpus de quo est liber de animalibus ex historiis partibus & generatione animalium confectis de animalibus ab his nuncupatis. Quanta autem ueritatem horum iuniorum sententiam in se continet in posterum fiet manifestum

Sectio secunda & est ordo uniuersalis quinque partium doctrinæ physici. Caput primum de ordine uniuersali trium primarum partium.

Abito numero partium ac librorum Physicæ doctrinæ Aristotelis sufficenti: nunc de ordine dicendum est. est autem duplex ordo. hic comunior: partis ad partem: de quo in primis: particularis alter: uidelicet particularum unius partis in se: de quo posterius. Comunior ordo est quo quinque inuicem maiores ordinantur partes. Prima quatuor est de principiis primis causis & elementis naturæ: ac de comunibus naturalibus

LIBER PRIMVS

motū & naturalia consequētibz & de motu. Secunda de simplicibus corporibus. scilicet cœlo & elementis quatuor: prout locali mouentur motu. huic parti annexa ea uia qua caduca inquātū talia cōsiderant. Tertia est de mixtis inanimatis. Quarta de animalibus: Quinta de plantis. Harū quinq; partium ordinem in principio tertiæ partis & merito expressit Aristoteles. Nam ibidem tanq; arbiter in medio suæ doctrinæ sedens: mediasq; res inter simplicia & aprime composita pertractans: utraq; extrema equaliter attingere potuit: & ea medio copulare. Collegit igitur ibidē ea quæ in duabus prioribus partibus expedita fuerant: tractanda uero in duabus residuis partibus proposuit. Interim uero quæ in hac tertia & media tractari debuerant: patefecit. Dicimus igitur q; prima pars de iis quinq; ea est quæ de principiis primis & elementis naturæ & de omnibus cōibus naturalem motum consequentibus similiter & de motu: in eo qui est de physica audicione primo agit: principia enim & maxime omnium prima præcognosci debent nisi. n. ea in quibus multa tractanda in unum cōueniunt: seorsum primo pertractetur: idem inutiliter sæpe reiterare continget. hunc ordinem docet in huius libri principio dicens (necessarium & de natura temptandū prius determinare quæ circa principia sunt) & parū post (Vnde ex uniuersalibus in singularia oportet prouenire) Hæc eadem prima pars tanq; primo pertractata: in principio metheororū prius colligitur: cum dicitur (De primis igitur causis naturæ & de omnium motu naturali &c.) ubi Alexander aphrodisæus ait (incipiens metheorologica primo nobis ad memoriam reducit dicta iam de iis quæ in naturali negotio simul autem & ordinem nobis scribit omnis naturalis theoriæ: & primo quidem recordat de inscripto naturali auditu: illo negotio existente primo totius naturalis theoriæ: in illo enim dixit de primis principiis & causis naturæ & de omnibus comunibus conuenientibus ad naturalem motum: quorum primo hic recordat) Secunda pars ea est quæ est de simplicibus: annexa ei uia illa qua caduca inquātū generabilia & corruptibilia sunt considerantur. Nam post principia principiatorum sequi debent simpliciora. hæc autem sunt Cœlum primo. & elementa quatuor. prout simplici scilicet locali mouentur motu. cœlum circulariter: elementa: recte sursum deorsumue: cui simplicium contemplationi ea etiam annectitur portio qua elementorum caducorum iam in postremis libri de cœlo & mundo inceptorum cæterorumq; generatio & corruptio docetur. est enim semita hæc quasi principium quoddam generabilium & corruptibilium in quantum talia sunt ut inquit Auerrois in principio metheororum. Iis testis est Aristoteles in præfato loco mox post collectionem libri de physica audicione dicitis. (Adhuc at & de secundū superiorem lationem perornatis astris. & elementis corporalibus quot & quæ) Et hoc quantum ad ipsa simplicia motu locali mota (& de ea quæ inuicem permutatione & de generatione & corruptione omnium dictum est prius) hoc quantum ad librum de generatione & corruptione. hoc enim totum de secunda dictum est parte quæ a prima hic ab Aristotele distinguitur parte per illud aduerbium (adhuc) & eius partes per copulam (&) pluries reiteratam in unum uniuertur. Tertia pars ea est quæ de mixtis inanimatis agit. animalibus enim & plantis simpliciora sunt. Quare prius doceri phas est. nisi enim compositiora simpliciorum in cognitione tanq; exemplar sint: simpliciora prius doceri debent animalium autem cognitio plantarum est exemplar: ut inferius demonstrabitur. cæterum inanimata animatis collata non sic se habent. licet circa prius doceantur cum simpliciora sint. Hæc inanimata omnia sub una scilicet tertia locatur parte. quoniam quodammodo sub uno libro qui metheorologica dicitur. cum ab uno materiali principio omnia ortum habent scilicet exaltatione. intera quæ: ab humida: flumina & metallata liquabilia. a sicca: lapides & ustilia quæq;. In sublimi uero: ab humida: nix grādo pluuia ros & pruina. a sicca uero: Cometa & talia plurima. Cæterum perfecte mixta uti lapides & metalla posteriora sunt & compositiora. & ideo posterius tractari debent. de quibus particulariter ab Aristotele nihil inuenimus. licet in genere de iis in fine tertiū libri metheororū tractatum sit. sed a Theophrasto eius fideli discipulo ut Alexander in fine tertiū metheororum inquit: particulariter pertractatū est. cuius Theophrasti librum uidimus & habemus nundum latinis interpretatum qui de lapidibus inscribitur qui sic incipit (eorum quæ in terra consistunt: quædam sunt aquæ: quædam terræ) ubi paulo infra dicit. De metallis igitur in aliis specularum est: de iis uero nunc dicamus) sed quicquid sit omnia hæc in una continent parte quæ metheorologia a ueteribus: eis consensiente est in hoc nomine Aristotele nuncupata est. siue igitur unus sit liber in quo tota metheorologia pertractetur ut fecit Aristoteles: licet in genere tantum de lapidibus & metallis in tertio libro siue plures: sicuti Theophrastus & Arabes plures & latini. qui præter comunia particularia etiam metallata: & lapides in aliis libris a libro metheororum determinarunt: nihil intersit. potissime cum omnia ex uno comuni procedant materiali principio scilicet exaltatione ratione cuius in eadem tractari debent parte. & in comuni tractatione in uno pertractari debent libro uti fecit Aristoteles. Huic ordini huius tertiæ partis testis est Aristo. q; post primæ ac secundæ partis collectione: tanq; in medio totius negotii sedens arbiter: ac in mediis existens rebus: subdit (Reliqua autem pars huius methodi est adhuc consideranda quam omnes priores metheorologiam uocabant) de qua Alexander ibidem (Quarto autem ordinat præsens negotiū quod & metheorologicū inscribit quoniam ut ait omnes q; ante ipsum uocabant ipsum metheorologiam) Dixit at (Quarto) non quod sit quarta pars sed liber quartus. Et hæc de ordine trium partium. comuniore dicta sufficiant. De quarta uero & quinta cum plurimam in se habeant difficultatem sub alio capite discutiendum est.

Ordo uniuersalis quartæ & quintæ partis:

Caput II.

Vgnare ad inuicem aialia & plantæ de loco uidentur. Plantæ enim simpliciores sunt quare præcedere postulant. Nos simpliciora cum dictis Concedimus prius tractari debent. ni forte cōpositiora modus & exemplar sint quo simpliciora a nobis cognoscantur qualia aialia sunt. nā per cognita de aialibus qualis per exemplar quoddam plantarum noticia a nobis aquiritur eo quippe modo ac tatione quo sanguineorū magis compositorum cognitione: uti exemplari quodam: ad imperfectorum animalium & simpliciorum cognitio

LIBER PRIMVS

nem manudicimur. Sic etiam partes hominis nobis magis notæ in cognitionem partium cæterorum: quæ simpliciorum: deducere debent. Iis testimonium est id quod loco præfato ab Aristotele scriptum fuit (Cum pertraserimus de his temptabimus si quid possumus secundum inductum modum assignare de animalibus & plantis) in fine etiam libri de causa longitudinis ac breuitatis uitæ scribitur (Sed de hoc quidem secundum se in his quæ de plantis determinabitur) Ecce quæ post animalia posuit plantas. De hoc tamen plura in posterioribus scribentur. Nunc autem satis sit de eo quæ animalia præsciri debent: ut per ea tanquam per clariora & per exemplar in plantarum cognitionem manuduci debeamus. Quis igitur comunior ordo sit dictarum quinque partium unius ad alteram: ex iis patet. Nunc autem ad quinque particulares ordines earum quæ in dictis quinque partibus continentur particularum: descendamus.

Sectio tertia & est ordo particularis trium primarum partium Caput primum de ordine particulari primæ partis & est liber de physica auditione.

Prima pars agit de primis principiis scilicet materia forma, priuatione, de natura, de causis quatuor, & causarum modis, de casu, ac fortuna, & communi motu, præter hæc de communibus agit, motum & naturalia fere omnia consequentibus passionibus scilicet continuo, infinito loco uacuo secundum aliquos ac tempore & aliis plurimis. Habet unicum librum hæc prima pars: in octo diuisum uolumina, licet nonnulli libros priores separatos fecerint, eos librum de principiis uocantes, Residuum uero de motu uocant. Inscribitur de physica auscultatione uel physico auditu. Cum enim in eo de communibus in natura agatur merito nomen suscipit totius doctrinæ hoc autem est, physica, principia enim & maxime prima pluribus communia uirtute maxima sunt. Quid autem sibi uelut quod de auscultatione cum dixerimus: sic habeto. Exteriores enim ab Aristotele dicebantur historiarum ac rethoricarum constitutiones: tanquam amatoribus sapientiæ alienæ: Cæterum reliquas eius conscriptiones tanquam ab hominibus nobilitate sua auscultari ac mente coli debentes: auscultatorias omnes nuncupabant peripathetici: Eæ enim cum hominis finem attingere faciant: auscultatione digne sunt, tantoque attentius causas auscultare cogimur: quanto breuioribus obscurissimisque tanquam oraculis: ea si Aristoteles dedita opera: non inuidia motus: sed ut rudiora ingenia huius tam præclari conuiuii indigna procul arceret: uiros autem dignos diligenti studio exerceret: nobis edidit. Hic igitur liber tanto magis cæteris auscultatorius dicitur: quo ad cæterorum de natura cognitionem propositus est. Ordo autem huius partis seu libri est quoniam in primis prima tractat principia pluribus communia, post hoc de his quæ omnia fere consequuntur naturalia de quo in principio ait (Necessarium & de natura temptandum prius determinare quæ circa principia sunt) & post pauca inquit (Vnde ex uniuersalibus in singularia oportet prouenire) De his autem communibus passionibus quæ consequuntur ea ait in principio tertiæ (Quoniam autem natura est principium motus &c.) & parum post (oportet non ignorare quid sit motus) Dehinc subdit (Cum autem determinauimus de motu temptandum est eodem agredi modo & de his quæ consequenter sunt) consequentia appellans Continuum, infinitum locum, uacuum secundum aliquos. Et tempus Et hæc satis sint de ordine particulari primæ partis quæ in uno solo cadit libro de physica auditione qui incipit (Quoniam quidem cognoscere & scire contingit &c.

Ordo particularis secundæ partis. Libri de cælo & mundo & libri de generatione & corruptione. Caput. II.

Pars secunda duos habet libros scilicet librum de cælo & mundo: & librum de generatione & corruptione. Liber de cælo & mundo præcedit alterum, & in ipso: e pars quæ est de cælo: præcedit, dehinc ea sequitur quæ est de elementis quattuor corporalibus: prout hæc omnia motu mouentur locali, motus enim qui ad locum cum sit omnium primus ac simplicissimus eum præcedit qui est ad formam, imo eius est causa. Quare librum de cælo & mundo præcedere ad eum phas est qui est de generatione & corruptione, qui incipit (De generatione autem & corruptione). Inter simplicia uero: æterna & ea quæ aliorum causæ sunt: præsciri & prædeterminari debent, hæc de causâ prius de cælo & mundo pertractat in primo ac secundo libro, post hæc in tertio & quarto de non æternis simplicibus & a cælo causatis scilicet elementis quattuor. Et hoc sensit simplicius licet Themistii interpres Themistio non recte dedicauerit hæc: cum dixit (De simplicibus pertractat scientia quæ de Cælo est ab Aristotele instituta, nam prioribus duobus uoluminibus de quinta substantia eius quod proprie Cælum est: disputatur, Superque per empiritas etiam illius ostenditur, in reliquis, duobus libris de quattuor elementis agitur, quæ sub lunæ orbe sunt: quatenus simplicia sunt: & quatenus motus simplices habent). De ordine etiam libri de generatione & corruptione ad librum de Cælo ait (Sed cum de gignendis caducisque iam esset dicendum: primum duo uolumina de generatione & corruptione conscripsit, quibus naturæ rerum earum quæ gignuntur quatenus sunt gignendæ: & ea quæ communiter corruptuntur quatenus huiusmodi sunt plenissime continentur: & iudicantur). Adde his ea quæ in principio tertiæ de Cælo & mundo ab Aristotele dicuntur (De primo quidem igitur elementorum dictum est quale quid: secundum naturam & quoniam incorruptibile & ingenitum) & hoc quantum ad primum & secundum librum (Reliquum autem de duobus dicere) scilicet graui & leui (Simul autem accidit cum diximus de his & de generatione & corruptione considerare) Hic enim liber huic secundæ parti annectendus est non quæ generatio aut corruptio sit corpus unum de simplicibus, Sed quoniam est tanquam uia qua natura a diuinis discedens corporibus ad corruptibilia gradatim procedit. Et est ab Aristotele additus quo corruptibilia in quantum taliam a uobis sciri incipiunt. Et, n. generatio & corruptio & liber hic sunt quasi principium ad generabilia & corruptibilia ut inquit Aueroy's prior methæ. Hic autem ordo non ab re ab ari. positus est in principio tertiæ li. de cælo, nam si in primo de cælo & mundo aut principio de generatõe & corruptiõe huc posuisset ordinem: corruptibilia cum incorruptilibus ex una parte colligendo totum de cælo & mundo idem colligisset. Accedunt ad hunc ordinem de ari. in principio methæ, ubi scdam colligens parte: prior

LIBER PRIMVS

ea q̄ de cœlo secūdo q̄ de generatiōe & corruptiōe resumpsit: dices (adhuc aut̄ & de secūdo superiorē lationem p̄notatis astris) Et hoc q̄ntū ad primū & secūdū librū de cœlo (& elemētis corporalibus quot & q̄) Hoc ad tertium & quartū refer̄t (Et de ea q̄ inuicē p̄mutatiōe: & de generatiōe & corruptiōe oīum dictū ē prius) & hoc quo ad librū de generatiōe & corruptione. Et Alexander litterā Aristotelis exponēs ait Aristotelē in hoc principio ad nostrā reducere memoriā tractata de naturali negocio & ordinē ponere totius philosophiæ naturalis & primo recordari libri de naturali auditu: cū primus sit oīum: & de primis agat causis & principiis. tādē subdit (Quorū) scilicet attinentiū ad librū de physico auditu (Primo recordat. Sc̄do aut̄ de eo qd̄ de cœlo. in eo. n. dixit de astris secundum superiorē lationē ornate dispositis & de elementis corporalibus quot & qualia) & ulterius Alexander (Tertio aut̄ de eo qd̄ de generatiōe & corruptiōe. in hoc. n. dixit de p̄mutatiōe primorū corporū ad inuicē. cum enim q̄siuisset de hoc i tertio d̄ cœlo: i iis q̄dem cōpleuit de hoc sermone. Sed & de cōi generatiōe & corruptiōe ostendens q̄ ē & qd̄ est & in quo ab oībus p̄mutatiōibus differt) Ex q̄bus oībus clare mōstratū est eius q̄ est secūda p̄s: priorē p̄iculā esse librū de cœlo & mundo nūcupatū. posteriorem uero particulam esse librum q̄ de generatiōe & corruptiōe dicit. i quo ea q̄ iā in libro de cœlo & mūdo icip̄ta & q̄sita fuerant in hoc de generatiōe ne complet & plura alia tradit. Hæc sufficiāt de ordine particulari secūdæ partis.

Ordo particularis tertiæ ptis & est liber meteororū cum sibi annexis.

Caput. III.

Tertia at̄ p̄s totius physici negocii ea est quā ueteres meteorologia uocabāt: in se oīa inaiata composita tā p̄fecte q̄ nō plene mixta sed ad mixta p̄fecta tēdētia cōtinēs. cū. n. ab uno materiali principio cōmuni scilicet ex alatiōe fiant: in una & eadem et̄ collocari debent parte. Ordo autem particularis huius tertiæ partis est ordo totius libri in se qui de meteorologia uocatur icip̄ētis (de primis qd̄e igif̄ causis naturæ & c.) In quatuor uolumina diuisi. i quorū prioribus ea docent q̄ ip̄erfecte mixta sunt. hæc aut̄ sunt q̄ secundum plurimū in sublimi apparent. dehinc ea q̄ ex elementis quatuor inuicē refractis plene mixta sunt: q̄ pro maiori p̄te i terra fiunt. ueluti lapides & metalla: de q̄bus i genere q̄dem ab Aristotele ip̄sine tertiū agit libri: i particulari at̄ a Theophrasto eius discipulo q̄ de more suo tractata diffuse ab Aristotele p̄ceptore suo: breuibus semp̄ suis i scriptis expediuit. p̄termittit a p̄ceptore suo. uel breuiter decursa: ea diffuso sermone disputauit. Fuere et̄ q̄ plurimi tā arabes q̄ latini qui de mineralibus tali ab eis noīe nūcupatis: tam quo a natura sola q̄ quo artificio: scilicet elixiri naturæ tamē principiis cooperatiōibus p̄ficiunt: diffuse satis & generatim & sumatim de unoquoq̄ recte p̄tractarūt: sed quæcūq̄ talia sint: & quouis mō: & a q̄bus uis tractata fuerint: i eadē tertiā p̄te q̄ meteorologia dicitur cōphēndi debēt. Cū igif̄ dixerō librū de partibus aīaliū seq̄ debere mox post hunc librū meteororū intellige post hunc imēdiate seq̄ aliorum tamē libris de lapidibus & metallis in particula in hoc libro meteororū cōphēntis uel eidem annexis. siue. n. ultimā tertiæ ptis particulā dixerō esse d̄ lapidibus & metallis in genere siue in specie: nihil interest quoad ordinē & colligantiū huius tertiæ ptis cū ea q̄ est de aīalibus quarta. Et hæc breuiter de tertiæ ptis ordine dicta sint. Nunc ad partem quartam & eius plures particulas quæ de animalibus sunt deueniendum est.

Sectio quarta: & est ordo particularis quartæ partis q̄ est de aīalibus. Caput primum de duplici cognitione q̄ habetur de animalibus. s. quia est & pp̄ quid est: & q̄ in utraq̄ cognitione tria docentur. s. substantia. generatio. & uita cum morte. & eodem fere ordine.

Ordo autē particularis huius quartæ partis quæ est de animalibus plurimas i se habet difficultates. eo potissime cum plurimi philosophorum licet in cæteris aprobatissimi in iis tamen non recto processerint calle. quæ quidem omnes dissoluentur si quædam prius instruenda proposuero. Dicemus igitur q̄ Aristoteles de naturalibus scribens res ipsas naturales quia sunt assumpsit & suis locis debitis ipsarum causas inquisiuit & assignauit. non enim pura & nuda contentus est historia: sed eorum etiam causas inquisiuit. Hoc autē patet ab Alexandro aphrodisæo: qui in principio libri meteororum hanc Aristotelis exponens dictionem. (secundum inductum modum) dixit. (Secundum subinductum modum) dixit: quia non historiam quandam nudā tradidit in p̄cedentibus. (scilicet libro de physica auditione de cœlo & mundo & de generatione & corruptione (sed cum inquisitione & assignatione causarum uniuscuiusq̄ dictorū & cū demonstratione uoluit facere de ipsis theoriam sic ergo. Significat & de dicēdis fieri sermonem) scilicet animalibus & plantis: licet diuersis i locis. Naturalium enim quædam sunt quorum: ipsum quia est: manifestum est. nam Cometarum pluuiarum grandinum metallorum lapidum ipsum quia fere omnibus notum est: quare nō seiunctim de iis quia sunt & propter qd̄ talia sint: speculari debent. Sed utraq̄ eodē in loco ac in eadē libri parte tradenda sunt: in qua enim p̄te Aristoteles yridem esse circularis figuræ similiter solis coronam & cætera talia narrauit: in eadē ac eodē libro causas inquisiuit: scilicet in libro meteororum. Cæterū cū aīalia ipsa similiter plāta plurimæ sint: p̄tesq̄ suæ intrinsicæ extrinsecæq̄: ipsorū quoq̄ generationes: uitæ quoq̄ uictusq̄ plurimi sint ac diuersi: plurimasq̄ iter se hæc omnia habeant proprietates ac diuersas ut uix numero aliquo capi ualeant. Ex hoc coguntur sapientiæ amatores i primis omnes ipsorum uires: suarū quoq̄ partium: operationum: generationum: ac uitarum proprietates: i genere quodam & indistincte magis: recto ordine narrando solum: in unū historiæ modo claudere ambitum: quia talia sunt cōsiderando. deinde cuiusq̄ rei quia est iā cognitæ: illo fere eadem ordine: licet distincte magis: singulatim p̄ causas scientificè perscrutati hoc modo orta fuit animalium ab Aristotele & uegetabilium a Theophrasto duplex cognitionis duplicis traditio: una qua res ipsæ p̄fatæ cognitione quia sunt doceantur: & hæc historia dicitur. altera qua pp̄ qd̄ sunt instruantur. & hæc causarum theoria seu speculatio uel cōtēplatio dici debet. Dicimus igitur q̄ aīaliū cognitio duplex ē. una quæ sunt. Altera pp̄ qd̄ talia sunt. utraq̄ tū eadē ac eodē fere p̄tractat ordie licet modis ac libris diuersis. Nā de ipsa quæ sunt i historiæ libro tradit narrādo potiusq̄ cās iqrēdo

LIBER PRIMVS

communi quadam & indistincta de animalibus doctrina. In reliquis autem tredecim libris: narratorum in historiis eodem fere ordine licet distincte: magis: nunc sua unicuique particulariter nunc plurimum cumulatim in unum conuenientium cam inquirat. de quo scemate. In primo de historiis cum sub quadam compendiosa formula ea proposita set qui in posterum subtilius discutienda essent in fine sue formule ait. (Hæc ita in presentiarum formula exposuisse quadam pergustandi gratia placuit. uidelicet ut quibus de rebus tractandum & quatenus esset persequendum intelligeret. post accuratius de iisdem differemus. Ut primum differentias atque accidentia que iuncta cuique sunt accipiamus. deinde ad eorum conueniendas causas euitamur. Ita. n. effici potest ut uia rationeque docendi utamur nature congrua. cum commentatio singulorum antecedit. hinc. n. aperit quibus nam de rebus & ex quibus effici demonstratione oporteat.) In secundo etiam de partibus animalium ait (Ex quibus nam & quot membris singula animalia constarent libris historiæ que de iis scripta a nobis sunt planius explorauimus: nunc quibus ob causas quæque ad hunc modum ita se habent consideremus. ita ut omnis ratio se iuncta ab iis que per historias exposuimus tractetur) que igitur in historiis de animalium cognitione que sunt instructa sunt: hæc fere eadem & eodem fere ordine non solum de partibus dixero sed & de reliquis animalium scibilibus in cæteris libris tredecim per causas cognitione per quod seiunctim ab historiis ingruunt & instruant. Hoc est palam fit ex epilogo generali positum in fine libri de motu in cõi quo scribit (de partibus quidem igitur uniuscuiusque animalium & de anima adhuc autem & de sensu & memoria & somno & cõi motu diximus causas. Reliquum autem de generatione dicere) De quibus igitur in historiis sola fuerat sine causarum inquisitione facta historia: in iis aliis tredecim libris de eisdem inquisita & assignata fuere causæ. In libello est de partibus ad motum animalibus necessariis: qui de processu ab aliquibus animalium inscribitur: post quorundam narrationem in illo tractandorum libro: quoniam modo de eis in historiis tractatum sit: & quomodo in hoc libello supersit de eis tractandum in principio exponit dicens (Quod quidem. n. sic contingit manifestum est ex historia naturali. per quod autem nunc considerandum.) Quare tota de animalibus doctrina in historiis tradita est. tota quoque in reliquis tredecim libris. Cæterum illic que talia sunt & indistincte magis. uia quoque cõiori. in reliquis tredecim distinctius rerum causas inquirendo. Capite hic historia proprie non autem lato uocabulo. quam latitudinem tertio de celo & mundo sumpsit cum dixit (Manifestum quia de natura historiæ plurimum accidit de corporibus esse.) & primo libro de anima (per utraque hæc animæ historiæ rationabiliter utique in primis ponemus) lato. n. uocabulo scientia in libro de anima & in cæteris de natura libris causas inquirentibus historia dicitur. cum in omnibus præter animalium ac uegetabilium historias rerum causarum inquirant. quod potius sciæ quam historiæ proprium est. Tria autem sunt que de animalibus in historiis & theoria causarum tractantur & eorum fere ordine. substantia primo animalium siue essentia cum suis operationibus propriis seu propinquis. generatio secundo. Tertio uero uita & mors cum sibi cognatis: eorum que animalibus a sola natura eueniunt omnium ultia. iis tamen a sola natura euenientibus expeditis: si quo modo ad ea que non sola natura: sed arte quoque administrante procedunt fiat transitus: nouum aliud per contrariorum nobis se offert. posteriorē adhuc magis tractationem postulat. uidelicet labor & sanitas. Tria igitur superius dicta. scilicet substantia cum operationibus propriis generatio: & uita cum morte & sibi cognatis cum sanitate & ægitudine ambobus artificum quoque modo attingentibus: de animalibus narrat historia (de eisdem licet distincte magis & eodem fere ordine: causas inquirent. In octauo. n. de historiis sic scribit (Generatio & reliqua animalium natura ita se habet.) Hoc quantum ad epilogum substantiæ & generationis iam expediturum.) Actiones autem et uitæ per moribus uictuque differunt. (Hoc quantum ad uitam quam tertio persequitur loco. Theophrastus est sui præceptoris sequens uestigia tria præfata docet in historiis de plantis: dicens in principio (plantarum differentias reliqua que naturam ex partibus & affectionibus.) Hoc quantum ad essentiam plantarum: cuius pars sunt ipsa plantarum partes & quantum ad earum passiones (generationibus) hoc quantum ad secundum quod est generatio. (Vitaque petere oportet) hoc de tertia tergit parte. Ex iis liquet tria præfata. scilicet substantia: generationem. & uitam cum præfato illoque ordine ab Aristotele in historiis animalium: & eadem tria in causarum theoria: tredecim libros continere: tradita fuisse. Cognitione scilicet est hic ordo ex naturali rerum processu & ordine. Essentia. n. rerum natura prior est: post hæc generatio ipsa procedit dehinc uita. tandem mors omnium extrema. generatio. n. talis fit qualis ipsa animalium essentia permittit: ad modulum. n. substantiæ regere fit generatio. prior enim simpliciter est ipsa substantia generatione. dicente Aristotele in primo de partibus animalium: contra eos que solam in causa posuere materiam. (Latere autem ne illud quidem oportet an ita agendum que admodum priores auctores qui quod res quæque fieret que quod esset tractare maluerunt. non. n. iter hæc parum interest: sed. n. exordiendum quod dictum iam est. ut primum res persequamur que quoque in genere perspectiores propioresque habent: deinde causas reddamus. & generationem disputanda. n. est prius substantia siue essentia quam generatio. quonia ea prior est secundum naturam quod idem approbat in principio quinti de generatione animalium cum dicit. (Etenim ut in initio disputationis nostræ dictum est non quia tale quid gignitur quoque ideo tale quid est. scilicet in iis quæ statuta diffinita & certa nature sunt opera: sed potius quia tale est: licet tale & gignit. substantiam enim generatio sequitur & substantiæ gratia est: non ipsa generationem. (In historiis igitur & causarum theoria eadem tria & eodem fere ordine tractantur. scilicet substantia cum suis operationibus propinquis primo. generatio secundo. Tertio uero loco uita cum morte omnium ultima. in his enim tribus consimilia sunt. ab historiis. n. tanquam a proposito exemplari quodam reliquum totum de causis uti exemplum emanauit. congruunt enim inuicem sic fere sicuti si Cæsaris figuram lineationibus de articulatis distinctissimam: figuram Cæsaris indistinctam magis superposueris. sic enim pars aliqua alicui parti licet indistincta & tota figura toti figuræ & eodem fere ordine correspondent. diximus (fere) eo que in nonnullis licet paucis sit ordo diuersus quod in posterum demonstrandum est. Quod igitur cognitio quia est & cognitio propter quid de animalibus & plantis seiunctim doceri debeant: in cæteris uero naturalibus non seiuncti sed eodem in loco simul: & que ii duo modi cognitionis ab Aristotele de animalibus agente traditi sunt scilicet quia est in historiis: & propter quid est in cæteris tredecim libris: & quod eadem tria & eodem fere ordine in utrisque dicantur scilicet substantia primo: cum suis operationibus propriis. generatio secundo. tertio loco uita cum morte: ex iam disputatis palam factum est. quibus præcognitis nunc ad ordinem ipsum quartæ partis particulariter accedamus.

LIBER PRIMVS

Quomodo liber historiarū est primus & quomodo nō.

Caput. II.

Ritur q̄stio an liber de historiis aīalium cætera de aīalibus tradita p̄cedere debeat. potissime cū cogni-
 o tio q̄a est nobis primo se offerat: postquā ī naturalibus ea se q̄tur q̄ est pp̄ quid. Hoc quoq̄ primo de hi-
 storiis sic approbat cū scribit (Vt primū d̄rias atq̄ accidētia q̄ iuncta cuiq̄ sunt accipiamus. deīde ad eo-
 tū cōperiendas causas enitatur) Secundo quoq̄ de p̄tibus aīalium sic scriptū reperit (ex q̄bus nā & quot nūme-
 ro membris singula aīalium cōstaret: libris historiarū q̄ de iis scripti a nobis sunt planius explicauimus: nūc q̄s
 ob causas quæq̄ ad hunc modū ita se h̄nt cōsideremus) Ad hoc et adduci debet illud q̄d superius scriptū ē: sum-
 ptū a principio libri: de aīaliū p̄cessu uel p̄gressu (Quodq̄ dē. n. sic cōtingit manifestū est ex historia naturali pp̄
 q̄d aut nūc cōsiderādū) Cæterū Aristoteles circa finē eius q̄ demeteorologia dicit p̄fatis cōtraria scripsisse uir.
 Nā cū docuisset q̄ supposita similiū corpore eēt materia: q̄a elementa quatuor: & cuius nā elemēti unū quodq̄
 horū esset magis: pura q̄ aliq̄ essent de terra magis: aliq̄ de aqua: & cum itersimilaria corpora caro os & cætera
 aīaliū similes p̄tes cōnumerent: ex q̄bus ut ex materia fiūt dissimilares p̄tes: ex q̄bus tādē aīaliū & plātā imedia-
 re cōstituunt: cū inq̄ ut dictū est q̄ nā essent p̄dcā ex p̄te suæ materiæ docuisset: lā de iis eisdē inq̄t est agendum
 ex parte formæ: q̄ forma utiq̄ magis cognoscit dū ī dissimilariū uenerit cōpositionē: ex eoz̄ in quā operationi-
 bus ac officiis. simili ēt mō agendū de dissimilariis q̄ ex similaribus fiunt p̄tibus: ex q̄bus tādē aīalia fiunt &
 plantæ. Quare post plura tādē concludit (Si igif̄ habemus cuius generis unūquodq̄ &c.) in fine quoq̄ uerboq̄
 cōcludit Alexander (Quare ex iis hunc librū seq̄ uident ea q̄ de partibus aīaliū in secūdo. n. de p̄tibus aīaliū de
 iis dixit de q̄bus dicebat oportere facere) Nam libro de generatiōe & meteoroz̄ quarto: similariū scita ac sup-
 posita materia. s. elementis: q̄ eoz̄ sunt materia: necesse ē eoz̄ scire rationē: q̄bus complete scitis necesse est post
 hoc p̄tes scire dissimilares ex similaribus cōfectas. hoc at̄ factū ē & certū habuit exitū ī li bro de p̄tibus aīaliū.
 q̄busdā. n. in primo libro de ordine ac mō tractādū ea q̄ aīalibus p̄tinent expeditis: assumptis deinceps iis quorū
 causæ inquirendæ sunt: mox ī principio secundi libri de similaribus partibus sanguine medulla carne neruis &
 aliis talibus agere incepit post q̄s similes p̄tes expeditas dissimilares agredif̄ p̄tes: caput uidelicet nares aures
 & similes: iuxta eius ordinē quem in fine meteorologicoz̄ prius admonerat. Ad hæc dicimus q̄ ī cæteris na-
 turaliū cōtemplationibus cognitio q̄a est nō seiunctim sed simul cū ea q̄ ē pp̄ q̄d p̄ter aīalia & plātās uti superi-
 us diximus. pp̄ p̄fatas causas: associat̄ in aīalibus. n. cognitio q̄a est seorsum ab ea q̄ est pp̄ q̄d similiter in plantis
 tradi debet. Quare liber de historiis in quo cognitio q̄a est docet de aīalibus totā de aīalibus causarū inquisitio-
 nem p̄cedere debet: uti superius ab Aristotele in principio secundi de partibus scriptum fuerat cum dixit (Ex
 quibus nam & quot &c.) Hoc tamē nō cōtradicit iis quæ ab Aristotele & ab Alexādro in fine meteororū scri-
 pta sunt. dicentes. n. Aristoteles & Alexander librum de partibus animalium qui causas partium inquit mox
 sequi ad librum meteororum: causas causis copulati sunt. In scrutinio igitur causarum liber de partibus libro
 meteororum copulandus est. ita ut ambo libri in hoc cognitionis genere proximi sint. Verum id non pro-
 hibet quin historiæ interponi possint: sine quarum cognitione quia sunt speculatio per causas de partibus im-
 perfecta foret. Cum enim aliqua duo in causarū cognitione: sicut lac: cometis. nis at̄ pluuia: ros & similia: loco ui-
 cina & continua fuerint tamen inter causas primi & secundi causas: cognitio quia est de secundo sicuti fit in-
 terposita fuerit: non ob hoc tollitur quin cognitio propter quid secundæ rei cognitionem propter quid pri-
 mæ pertractatæ rei in causarum reditionis genere imediata sit. nihil enim mediat quod re alicuius reddat cau-
 sas: sed solum quia est interpositum est: pari ratione post causas mixtorum inanimatorum in tribus libris me-
 teororum traditas: post quartum quoq̄ librum meteororum: in quo per elementorum passionum cuius nam
 sit elementi unūquodq̄ simile corpus & cuius magis cuiusue minus ostensum est: quod est ipsorum similariū
 ostendere & assignare materiam. puta sanguinis carnis nerui mox in sequenti libro scilicet de p̄tibus anima-
 lium: horum causæ secundum rationem: & dissimilariū materiæ & ratio: nulla externarum rerum interposi-
 tione quæ ad causarum reditionem attineat: assignatæ: sunt q̄ enim iter hæc duo liber de animalium historiis
 intercitat: hoc non tollit quin recte dicatur librum de causis partium animalium sequi mox debere ad librum
 de causis mixtorū inanimatorum in genere traditionis causarum & ex iis oīs cessabit ambiguitas. At quoniam
 uti diximus libri tredecim de causis animalium toti libro de historiis tam in rebus tribus dicendis scilicet sub-
 stantia generatione. & uitā: q̄ in ordine conueniunt: nos librum de historiis seorsum a cæteris nō ordinabimus
 sed passim de parte in partem procedendo secundum suarum partium ad librorum de theoria causarū congruē-
 tiam: suo ordine disputabimus: sic enim utrorūq̄ uidelicet historiarum & theoriæ per causas sibi inuicem con-
 gruentium uerus ac certus ordo & lucidior patefiet. Et hæc de historiarum aīalium libri ordine quātū ad præ-
 sentia attinet sic disposita sufficiant: qui de historiis liber sic incipit (Animalium partes aut īcompositæ sunt &c.)
 Nunc autem ad ulteriora accedamus.

Ordo libri qui est de partibus animalium.

Caput. III.

Ria diximus fuisse scripta de aīalibus ab Aristotele. & eadē tria a theophrasto de plātis substātiā cū opōnt
 e bus p̄ximis. generōne & uitā cū morte. substantia at̄: q̄ inter hæc tua natura prior est: ex materia & forma
 consistit. materia autem est corpus quod ex partibus dissimilariis conficitur hæc autem ex similari-
 bus: similes ex elementis: de materia uero similarium quoniam uidelicet modo ex eis scilicet elementis eue-
 niant similia: & ex quo elemento unūquodq̄ fiat simile: magisq̄ ex uno q̄ ex alio conficiatur: ex qualitatibus
 passionibus: in quarto libro meteoroz̄ ostensum est. de iis at̄ similaribus & dissimilaribus q̄d nā sunt: & secundum
 materiam & propter quid sint secundum rationem: in hoc libro de animalium partibus nuncupato cum sibi
 annexo libello ω̄p̄i τῆς ζω̄ης, id est de processu siue secundū alios de progressu aut īcessu aīaliū p̄tractat: q̄

LIBER PRIMVS

liber de partibus in quatuor diuisus uolumina incipit (In oī cōtēplandi genere & cætera) Harū autē priū & generationū doctrina tametsi ea q̄ de p̄fectioribus ac diuinis ignobilior sit nobis tamē amabilis est : quoniam de iis plura & magis q̄ de illis adiscimus cū nobis magis domestica sint. Ordo eius libri ē uti diximus: quoniam mox seq̄tur ad eū q̄ dicit̄ metheoroḡ in genere cognitionis causarū. Nā post mixta inaiata ī libro metheoroḡ p̄ causas p̄tractata: seq̄ debēt ipsa aīalia uti superius probatū est. & īferius magis demōstrabit̄. de aīalibus uero substātia prior est cæteris. De ipsa autē substātia siue essentia materia aptius p̄doceri debet. forma. n. quæ est aīa cum sit physici corporis organici in potentia uitā habētis endelechia: in eius diffinitōe p̄ciuisse corpus p̄supponit. si militer ēt eius operatōes q̄ non eius solitus sed totius sunt cōiuncti. Ad hæc sicut elementa q̄ similariū sunt materia ante librū de ptibus ī quo similariū forma docet̄ p̄tractata sunt: ita aīaliū ptes ad eū q̄ est de aīa cū partes ipse aīalium sint materia aīa aut forma: p̄tractari debēt. Nec obstat illud qd̄ in secundo de ptibus scriptū deduximus (Ex q̄bus nā & quot & cætera). In eodem. n. cognitionis genere. s. cognitiōe pp̄ qd̄ liber hic de aīaliū partibus mox seq̄tur ad eū q̄ de metheorologia dicit̄. p̄ metheorologicū nō solū id qd̄ in sublimi sit: uti nomen sonat̄ intelligendo Sed ēt oē id qd̄ inaiatū existens uel īperfecte sit uel plene mixtum sicut lapides & metalla & mediar̄ ab uno cōi materiali cōficī principio uidelicet exalatione. de q̄bus oībus in tribus primis Aristoteles egit libris. licet in ultima tertii parte de lapidibus & metallis in cōi tantum. At si in diuerso cognitionis genere alterum alteri conferre uolueris. liquet hunc librum de partibus sequi mox ad eum qui animalium historia dicitur. Quorundā. n. eorū q̄ historia narrat̄ scilicet partium: horū liber de ptibus causas & pp̄ qd̄ iducit. Huius ēt ordinis testimoniū habeto ab Aristotele ī fine quarti metheoroḡ & Alexādo cū eo: uti parū ante mōstratū est. Ad hæc. iste ordo ex iis ēt q̄ in primo de aīaliū ptibus scribuntur sic cōprobatur. Nā postea q̄ aristoteles ibidem modū quo naturalia demonstrant̄ & uia pleniorē ad processum huius disciplinæ demōstrasset: & discussa colligēs & p̄tractanda p̄ponēs: dixit (Sed quēadmodū ratio tractādē naturæ p̄bari debeat: atq; de iis rebus uia apta: facillimeq; cōtemplari docereq; possimus &c. dictū iā est. q̄ cū ita p̄finita explicataq; sint: de iis quæ deinceps sequant̄ agamus: indeq; ordiamur.) iis dictis ipse aristoteles res naturæ in duas partē ptes dicens alias esse īgenerabiles & īcorruptibiles diuinas: eæ autē sunt diuina corpora. alias corruptibiles de diuinis pauca & minus cōtemplari nos posse dicit qui a nobis remotiora sunt & nostris sensibus. a. quibus nostra pendet cognitio. De corruptibilibus autē sicuti sunt plāte & aīalia plura & magis. a. nobis cōtemplari possunt cū nobis magis familiaria sint quā diuinoḡ cōtemplatio nobis sit gratior: iis dictis dicta copulās dicendis tandē cōcludit. (Sed cū iā satis de illis egerimus. nostrāq; explicarimus sententiā restat ut de aīante natura diseramus : nihil pro uiribus obmittentes uel uilius uel nobilius. (Ex q̄bus uerbis clare suscipere possumus in negotio de aīalibus hūc librū de partibus in quo ordinē hunc p̄dicat esse primū dixit aut uel nobilius. p̄pter aīam q̄ est aīalium nobilior & honorabilior pars. Dixit aut. uel uilius p̄pter cetera q̄ sunt aīalium partes: generationes: & alia: Cum igitur post p̄tractata proponat se iam de proximo de aīali natura tractaturum id autem quod de animali natura in hoc libro pertractatur sunt ipse partes quæ: sunt animalium natura cum sint eorum materia: sequitur hunc librum qui de aīaliū ptibus agit in reditione causæ mox sequi ad metheorologicū negotiū. & primū eē in negotio. aīaliū. Huic aut libro de partibus cās partiū inq̄renti: primus de historiis liber: secūsus ēt & tertii posterior pars: simul cū priori parte q̄ de partibus ad generationē seruientibus agit: correspondēt licet forte prior pars tertii libri q̄ est de partibus ad generationē seruientibus rationabiliter ut inq̄t Aristoteles libro de aīaliū generatione correspondeat. in quo causas priū ad generationē inq̄rit. libri ēt quarti ps̄ illuc usq; ubi de partibus colligens proponit de sensu dicens (pres aīalium oīum interiores exterioresq; generatim tū propriæ cū cōes ita se habent) eidem libro de ptibus pari mō correspondet. In hoc. n. de ptibus libro & ī illis de historiis p̄dictis uolumib; eadē res uidelicet aīaliū ptes tractat̄: sed illic cognitiōe q̄ talia sunt narrādo: hic uero earū cās. inq̄redo. Et hæc satis dcā sint d̄ eo q̄ ē de aīaliū ptibus libro. Sūt īsup nōnullæ ptes: q̄rū officiū est motus aīalium. de q̄bus put̄ motui tali deseruiunt & tales sunt libellum quemdam composuit Aristotelis: de cuius ordine mox dicendum est.

Ordo libri de partibus ad motum utilibus qui de progressu animalium inscribitur.

Caput III.

Ræter dicta nōnullæ sunt ad motū aīalium utiles ptes. s. p̄gressionē natationē uolatum & reptionemq; cum plurimis Insit in cōi qd̄ r̄aditiōe tractari debent. ne forte cū naturæ cuiusq; aīalis tractarent : si singulatī eas tractare uellemus: idem sæpe inutiliter repetere cogeremur Huius libelli necessitatē in primo de partibus libro expressit Ari. dicens (Sunt. n. fortasse quæ cū eandē fortiant̄ appellationē dīscrimine distāt̄ sp̄etie ut animalium Incessus quippe q̄ sp̄etie unus esse minus uideat̄ discrepant. n. inter se uolatio. natatio. ingressio reptio: quamborem quoniammodo tractandum sit latere non conuenit utrum iquam primum comunit̄ per generis cōplexionem: postea uero res pp̄rias considerare oporteat. an potius quæq; p̄sequi singulatī rectius est) Et q̄ de ptibus unū fecerit librū q̄ de īgressu d̄i testis ē ēt ipemet Aristoteles quarto de ptibus libro dicens. Cā quāob̄re id pedibus uacet. s. serpētum genus (redidimus cū de gressu aīaliū ageremus) post hoc eodē libro ab eo sic scribitur. (De inflexu curuarum partium consideratū iam ē cū de cōi aīalium gressu ageremus: Necq; p̄ hoc uerba sumere debemus librū de progressu p̄cedere ante libros de ptibus. non. n. uerba hæc hoc in loco ordinis causam apposuit. Sæpe enī de aliq̄bus se scripsisse dicit cū tamen liber in quo de talibus egit ordine doctrinæ postponi debeat. similiter de aliq̄bus se tractaturū dicit q̄ tamē ordine doctrinæ p̄cedere debēt. nihil. n. talia uerba in principio aut fine libroḡ aut in calce uel principio alicuius materiæ cū p̄tractādæ uel p̄tractatæ scripta fuerint ordinem certum non significabunt ut inferius clarius patefiet. Hæc igitur uerba hic posita huius libri p̄fatum non tollūt ordinem. Incipit autē hic liber περι ζετων χριστουων μοριων τοιοσ ζωισ ποδοσ την κινισιν qd̄ sic interpretat̄. (De ptibus aut utilibus aīalibus ad motū &c. Hunc aut librum & græce & latine interpretatū & uidimus & hēmus. Ordo autē eius est quoniā ad eū mox seq̄t q̄ de ptibus aīalium nūcupat̄. Est. n. priū cogni

LIBER PRIMVS

tionis fere cōplemētū cū i ipō nōnullā aīaliū ptes. ptractēt. Seorsum aut̄ hęc ptes ad motū utiles: ab aliis q̄ i li
bro de ptribus disptata sunt: i uno quodā cōi traditā. sunt libro: quoniā ea p se i uno sermōe cōi ptractari postu
lant: quāz i uno et cōi cōueniūt genere. Huius ordinis. testimonionū hinc potius accipimus: quoniā i fine huius
libri nō mō ea q̄ de ptribus ad motū utilibus epilogādo colligit. ueq; cætera quoq; de ptribus ad librū de ptribus
spectātia ante eas q̄ ad motū utiles sūt resūpsit dicēs (Quæ qdē igit̄ de aliis ipsis ptribus: & eaq; q̄ circa pgressū
aīaliū & circa oēm scdm locū mutationē hūc habēt modū iis at̄ determinatis cōseqns est speculari de aīa.) Illud
enim (Quæ qdē de aliis ipsis ptribus) epilogus est libri de partibus. residuū at̄ est epilogus huius nunc instātis
libelli ex q̄bus satis patet librū hunc de ptribus ad motū ad eū mox seq̄ librum qui de partibus dicitur. adhunc
autem de partibus ad motū: statim sequi eū qui est de aīa: q̄ est altera assentiæ aīalis pars: Quo circa sermo ille
quo in fine de partibus scriptū reperitur (Seq̄tur ut de generatiōe aīaliū diseramus) uiciatus agnoscit̄ mutata
dictiōe illa ὡς φησὶ. i. pōgressū in illā γενέσεως. i. generatiōe ut uerus sermo fuerit (Seq̄tur ut de pgressu aīaliū di
seramus) De quoq; dē errore. & erroris huius seu deceptiōis ac uicii cā: diffuse satis i serius disputabit̄. Huic aut̄ li
bro de ptribus ad motū nihil determinati rīdet̄ i historiis: sed pluriā de ptribus nūc ad gressū nunc ad uolatū nōnūq;
ad natationē reptationēq; utilibus i historiis ptiū passim d̄terminata sūt. de ordie igit̄ eis libri q̄ d̄ pgressu seu p̄ces
su uel icessu aīaliū i scribit̄ hactēus hęc d̄cā sint i quo māle p̄cipiū aīaliū exceptis ptribus ḡiatōi d̄ seruitibus cō
plemētū suscepit. post qd̄ forma ip̄a. i. aīa tāq; altera essētiæ ps merito succedere debet. Ordo libri de aīa. Ca. V.

Ltera igitur animalium essentia pars ultra materiam seu partes quæ ignobiliores sunt est aīa q̄ est pars
nobilior & aīaliū forma. huius. n. cognitio nobilissima ac utillima. nō tātū dixero naturali scientiæ. uerū
etiā ad cæteras scientias. est. n. aīaliū principū. neq; res p solam cognoscitur materiam. phisici. n. diffi
nitio ea est potissima q̄ ex materia ac forma & eo unde principium motus conficitur. ut dicitur libro primo
de aīa. sic. n. scimus unūquodq; qd̄ est & pp̄ qd̄ est cū materiā & rōnem hēmus: maxime aut̄ cū ambo & unde
principiū motus & generatiōis & corruptiōis. uti dixit i fine libr̄ meteoroz. Quare ad aīaliū uerā cognitio
nē nō solū ptes q̄ sunt materia: sed et̄ aīa q̄ est forma: & magis aīa q̄ ptes cognosci debēt: Vt in arte factis. si. n.
lectulus cognosci debeat: nō satis ē scire lignū qd̄ est eius materia nisi uirtutē illā quoq; qua tale qd̄ est lectulus
agnoscamus. a simili in natura. si hō uel hoīs ps sciri aut cognosci debeat: puta Caro aut sanguis: nō sufficit eius
scire materiā. s. elemēta ueq; uī q̄ tale qd̄ ē cognoscere oportet. hoc at̄ ē ipsius forma & rō. sic d̄. cæteris fieri oportet.
nō igit̄ satis ē ptes p̄sciuisse corpis si aīal cognoscere curamus: nisi et̄ eius forma. s. aīa cognoscat. hōz fides
ab Aristotele i p̄rio libro de ptribus sic accipit. (Quod hō cæteraq; aīalia mēbraq; eoz natura cōstēt dicēdū p̄se
cto de carne & osse de s̄guie deniq; de oib; tā simili q̄ dissimili strue cōpactis. ut de facie d̄ māu de pede: q̄ qd̄q;
eoz tale sit: & q̄ ita cōstēt facultate siue uirtute. Nō. n. satis ē eartēs tātū nosce q̄b; reb; cōpositū sit ut igne ter
raue: sed p̄inde agēdū ut si d̄ lecto aut̄ d̄ q̄ uolubet alio generis eiusdē agere. formā. n. potiusq; materiā declara
tēptarem) q̄buldā deniq; i terpositis rediēs cōcludit. (Cū hęc inq; statui ita d̄it hoīs naturā studiosi sane i terest
de aīa & discere & scire) & paulopost (Nā ob eā et̄ rē q̄ de natura agit eo āplius docere d̄ aīa q̄ de mā debet. q̄
mā natura potius p̄ aīam q̄ e contra ē) Et hęc satis de necessitate traditiōis de aīa de q̄ i uno agit libro i tria di
uiso uolumia. q̄ incipit (Bonoz & honorabiliū noticiā opinātes &c.) Ordo at̄ eius ē quoniā ad librū d̄ ptribus ad
motū aīaliū utilibus i scriptum: nullo interposito consequitur. q̄ de p̄gressu et̄ aīaliū dicitur. Nam cum i p̄rio
de ptribus dicat nō satis esse de lectulo scire materiā. si lectuli cognitio plena haberi debeat: sed fore necessariū
eius quoq; formā cognoscere: p hoc nobis tacito indicat eloquio: q̄ ante formam ipsam materia p̄cognosci
debet. Hōz testimonionū ut diximus est epilogus in fine libri de ptribus ad motū utilibus positus: quo scriptū est
(Quæ igit̄ de cæteris ipsis ptribus q̄ circa p̄gressū aīaliū circa oēm scdm locū mutationē hūc hūit modū: iis de
teriat̄ cōis ē speculari de aīa.) Cognoscit̄ et̄ huius ordis ueritas eo quo i fine de cā motus aīaliū in cōi sic scri
ptum est. ὡς περὶ μὲν οὖν τῶν μορίων ἐκαστοῦ καὶ ὡς περὶ ψυχῆς. εἶτι δὲ καὶ ὡς περὶ αἰσθησεως καὶ
μνήμης. καὶ ὑπνοῦ καὶ κοινῆς κινήσεως εἰρηκαμέν. Ταῦτα αἰ τῶν: λογιστῶν δὲ περὶ σθένεσιν εἰπεῖν. Q̄ sic
iter p̄rat (De ptribus qdē igit̄ uniuscuiusq; aīaliū & de aīa: Adhuc at̄ & de s̄sū & mēoria & sōno & cū motu dixius
cās. Reliquū at̄ de ḡione dicet) In hoc. n. cōi ac ḡiali ad eēntiā & opatiōes. p̄pinqs epilogo: post aīaliū ptes: cū p̄ri
bus eas et̄ aphendēdo q̄ ad motū sunt utiles: mox collegit ipsam aīam. Hunc et̄ ordinē alexāder aphrodiseus i li
bro meteoroz uti sup̄ius dixius approbavit cū dixit post meteorologica seq̄ librū de ptribus aīaliū. Ipse et̄ suo
de aīa libro sic scripsit. (Quare si ea q̄ comedē & apte de aīe substātia p̄feruntur cōtraditiōibus ip̄licare nō uolu
mus: primo loco ipse possidētis aīam corporis apparatus cōtēplādus ē: & internarū iuicē externarūq; p̄riū cū ip
sō uenustatis & pulcritudinis cōcētū: lex & dispositio congrēda. Simul. n. hęc ip̄a speculati fuerimus: haud q̄q;
ulterius admirabile & n̄ri opiniōe maius eē uidebit̄ ut i corpe supra q̄ op̄ari possumus mirabiliter atq; ambi
tiose disposito aīam tot in se motionū p̄cipia possidēs contineat.) Ac si diceret si suba aīe & eius uires & op̄a
tiōes at̄e corpus corpisq; ptes p̄tractēt: i ambiguus iuoluemur difficultatibus minime credēdo q̄ de aīa p̄tracta
bunt̄: credētes quæ sunt de aīa supra n̄ram opiniōne existere sed si corpus corpisq; ptes tā i teriōis q̄ exteriorēs
eorūq; cōcētū (qd̄ i libris de ptribus sit) p̄siuerimus: nihil qd̄ postea tractabit̄ d̄ aīa mirabile uidebit̄: neq; sup̄ uirs
n̄ras: sed corpus uēustati & p̄riū cōcētū potius cōuenire: Hūc et̄ ordinē pachieris græcus sūmas Aristo. libroz
scribēs diligēter obseruauit: post pres. n. aīaliū: de ptribus ad motū utilibus scripsit. Post has uero d̄ aīa ip̄a. Aueroy
etiā in paphrasi uel sūma dicat̄ libri meteoroz dixit.) Nā liber in quo loq̄ de mēbris aīaliū & eoz utilitati
bus p̄cedit librū de aīa) Errauerūt igit̄ q̄ librū de aīa: cæteris q̄ i tota methodo de aīalibus tradita sūt: i scie p̄po
suere: sed d̄ hoc planius i s̄ra. Huic at̄ li. de aīa nihil determinati rīdet̄ i historiis: sed cognitio qā ē & pp̄ qd̄ de ipsa
aīa: i eodē tradit̄ li. aut forte illd̄ pagē qd̄ de s̄sibus i historiis docet Cū. n. aīa p̄cipiū eēt nō aīaliū solū sed & uiuē
tū oīum: satis fuit artificii igēioso de aīalibus agēti semel aīaliū limites exiit. Cū. n. post aīaliū ptes expeditas q̄ s̄re

LIBER PRIMVS

eoz materia: de aia aialiu forma mox agere cogere: septa aut eet aialiu doctria si de sola aialiu aia ptractasset: Iccirco post pres pdictas necessariu fuit simul cu aia qua est aialiu forma: uegetabiliu quoq pot etias simul per tractare. & sic aialium limites parup exire. uegeratiua. n. aialium & plantaru eandem habent naturam & pprietas oponesq coes: sic et seditiua brutoz cu seditiua hois i eisdē fere coueniūt naturis ac pprietas: qre p utrisq in eodē loco tractari licuit: aliter earū altera supflua fuisset tractatio. & inutilis repeticio. Rationaliter itaq li- cuit Aristoteli de animalibus agenti: & de aialium aia docenti: paruper & semel animalium limites pertransire & uegetabilium terminos attingere: dū de theoria causaz scrutaret. Vanū igit ac supfluū fuisset: si dū historias & uegetabilium terminos attingere: dū de theoria causaz scrutaret. Vanū igit ac supfluū fuisset: si dū historias tractaret pari quoq mō aialium limites de uegetabilium simul & aialium aia idē supflue tractasset. Tanto ma- gis cū ea q de aia docent: nō plurimo sed pauco comprehensa sunt numero: & q talia sint oibus fere notum est. Quisq. n. cognoscit uegetabilia & aialia nutritiua: augeri: ac generari: quibet agnoscit q aial uidet: q audit: q gu- stet: q odoret: q tagat: sensoriuq imaginatioes habeat. Quare historia in iis a cōtemplatiōe causarū sepati minie tractari debuit: & si scā fuisset supuacanea foret. At si de uita uitazq cognatis q uiuentibus oibus sicut aia cō- munia sunt bis in plantaru & aialium doctria ptractatū sit. s. in historiis & in causarū cōtemplatiōe. nō p hoc ad aliena de iis inutiliter trāgressus est. de illis. n. in causarū reditiōe: & in historiis aialiu prout aialibus insunt tractatū est. prout aut uegetabiliū passioes sunt: cū rōnes ab aialibus & causas i multis alienas habeāt: alioz erat ratio: alibi tradenda. ut inqt Aristoteles i fine de causis longitudinis ac breuitatis uitaz. ubi cū de eis put aialibz spectat tractauerat: de eisdē se denuo. put uegetabilibus artinent ptractuz pollicet: secus at ab iis est traditiō de aia quoniā ea q de uegeratiua aialium tractantur: eadē & eisdem rationibus de uegetabiliū aia disputari debēt Et hęc satis sint de necessitate ac ordine libri de aia: in quo totus cōpletur ordo libroz: qui de animalium sub- stantia siue essentia agunt: nunc ad ulteriora procedendum est.

Quod necesse fuerit tractasse de quibusdam opera rōnibus: & q prius ante generationem. & quæ posterius post animalium generationem tractari debuerant. Caput. VI.

Expedita aialium essentia: nunc ipsarum operationum ordo dicendus est. Operationes aialz sunt singulis animalibus propria: de quibus in illis libris diffiniri debent quibus singuloz aialium docent naturā. uel naturā illā pres eoz sint aialium & de iis in libris de partibus: uel generationes & de iis in libris de ge- neratione aialiu. aialz sunt pluribus coes: & hęc duplices. aialz. n. solis coueniūt aialibus. hęc aut sunt. sensus: me- moria: somnus & uigilia: morus. Aialz uiuentibus harū cū pluribus cōmunes sunt: i singulis libris agendū ē: ne idē inutiliter repeti cōtingat. Cæterū cū istaz operatiōes secūdū perypatheticos totius sint cōiūcti: nō aut solius aiaz nec solius corporis: ut in libro de aia demōstrat: & in principio libri de sensu & sensibili. Iccirco doctriam aiaz & corporis seu priū seq debēt. Doceri. n. debet uti diximus unaquaq seorsum i singulis libris: siue earū naturā numero solo differant. siue specie. ne forte idē cōtingat inutiliter reiterari: uti in primo de pibus ostensum est: sub iis uerbis (sunt. n. complura q eadē in multis generibus diuersis inter se sint Somnus. spiratio. auctio. Di- minutio mors: ad hęc reliqui id genus affectus & dispositiōes: nihil. n. adhuc certi exploratiqz hētur qd de iis dicere possumus uidelicet an generaliter de unaquaq in singulis locis an singulatū in unoquoqz tractari debeāt & post pauca (sed cū singulatū agimus: eadem saepe de multis referre necesse est) Ut igitur ab hac inutili cauere possimus repetitiōe: pcepit anst. ut de singulis iis singula cōis tamē fiat cōtemplatiō. Hoz at ordo ē quoniā hęc opatiōes aiali ppinquā eū q est de aia librū mox cōsequunt: cōes at oibus uiuentibus tractari debēt interposita aialiu generatione: iis uerba libri de sensu & sensibili testimoniū sunt quibus in principio sic scripū reperitur (Quoniā at de aia scdm ipsam determinatū ē prius: & de uirtute quibet ex pre ipsius: cōsequēs ē facere cōsidera- tiōe de aialibus & uitā habentibus oibus: q sunt ppriaz & q coes opationes ipsoz) i. post speculationem de aia secūdū se: & de unaqz potētia ex pre ipsius aiaz: am iā cōsiderare oportet: q nā de ipsis aialibus & cōiter uitā ha- bētibz sint opationes ppriaz: & q coes p ppriaz itelligēdo eas q solis coueniūt aialibus. nō aut uni soli spetiei sed pluribus: q sunt sensus memoria Somnus & motus: ab apertu pueniēs. p coes uero eas q nō solū aialibz Sed oibus uitā habētibz coueniunt: ut uita cū morte & sibi cognata. s. iuuentus & senectus. langor & sanitas: Re- cte posita ē illa pticula (de aialibus) p hanc. n. nobis insinuat id qd de pximo pbaturus erat. & libro de aia iam pbauerat: uidelicet q pfata opatiōes: nō solius aiaz nō solius sunt corporis. Sed potius totius cōiūcti sunt passio- nes. Sūt at de his aliq solis coueniētes aialibus. s. sensus mēoria sonus motus ispiratio: pp qz dixit (de aialibus) cū solis istaz aialibus coueniant. Sūt & aialz uiuentibus oibus coes. s. mors. uita. iuuentus senectus. langor. sani- tas: quaz occasione dixit (& uitā habentibus oibus) De primis at qdā sunt q paucis uel saltim nō oibus coueni- unt. licuti est inspiratio. licet solis animalibus coueniant. Corrigat autem uerba sua nicoleus de thietis q de librorum physica doctriaz scribens ordie falso credidit: uerba illa (de animalibus & uitam habentibus omni- bus) Aristotelem uoluisse librum de plāris: & librum ex tribus confectum: quē comuniter uocant de aialibus: credens hūc fuisse aristotelis sensum: q post librum de aia interpositis operationibus: sequat liber aialiu & plā- rarum. nō enim hoz uerboz neq aristotelis talis fuit sententia. sensit enim aristoteles q post tractatiōe de aia cōsequens est facere cōsiderationem q sint propria & quæ coes opationes eoz aialium & uitā habentiū omniū ac si diceret ex quo de toto negotio aialium & uegetabiliū iam expedita est doctria de aia ultra pres ipsas: nūc de ipsis aialibus & uitam habentibus oibus: decenti ordie facere debemus cōsiderationē: quæ eoz sunt ppriaz quæ coes operationes. ex iis igitur palā factū est q propria aialium opōnes singulis aialibus attributæ in suis locis singulatim partim tractatæ & partim tractadæ sunt. s. in libris de partibus & libris de aialium generatiōe Comunes aut: uel solis aialibus sint coueniētes: q aialium ppriaz et dicunt: uel oibus et uiuentibus sint coes: cō- quadam cōtemplatiōe in singulis libris tractandæ sunt & hęc doctria ad librum de aia sequi debet. Ad hęc

LIBER PRIMVS

illud quoque nos latere non debet quod dictae operationum nonnullae animali propinquae & essentiales fere putari debent, scilicet sensus memoria sompnus & uigilia motus sequuntur. n. aial inquantum sensitium est, quod est aial essentiale. Quare cum aialis eentiae sint affines: merito mox post aialium essentiam ante caeteras exteriores determinari debent. Caeterae. n. s. uita cum morte iisque cognata: cum aialibus coiores sint: & ab eorum essentia: remotiores: post praefatas essentiales doceri debent. Interposita tamen aialium generatione. Et merito quoniam naturae processu uita & mors: iisque cognata: animalium generationem consequuntur prius. n. animal generatur dehinc uiuit: Post haec moritur tandem. Hunc ordinem inquit Aristoteles in libro de sensu: & sensibili cum dixit (Quae igitur dicta sunt de anima subiciantur. de reliquis autem dicamus: & primum de primis). non dixit de prima. sic enim omnes esse conuicinas: absque interpositione generationis: demonstrasset. sed dixit (De primis) per hoc duplex operationum genus esse ostendens. sequitur tractaturum prius de primo genere scilicet de propinquis fere essentialibus. De reliquo uero remotiorum genere. s. uita cum morte & iis cognatis: posterius suo loco: generatione animalium interposita in tertia ac ultima parte se pertractaturum. Et merito uti dictum est nam post animalium generationem naturae cursu uita & mors iisque cognata succedunt. prius. n. anima a callido participatur. post hoc fouetur. & manet quippe cum generatio sit participatio nutritiuae animae in callido naturali. uita uero eius mansio. In testimonium horum sumito id quod in superioribus de triplici animalium scibili & ordine. s. substantia cum operationibus propinquis: generatione: & uita: de sententia Aristotelis: Theophrasti: in placitis sui preceptoris uestigia prosequenti: elucidatum est. Ad hoc in historiarum libris quorum ordinis uestigia libri qui causas inquirunt: in quibus pluribus imitati sunt: post animalium partes. de sensu agitur & somno: memoria praetermissa. Dehinc generatio animalium. ultimo loco uita uitaque cognata docentur. s. longitudo ac breuitas uitae reiuuenescencia langor & sanitas. Non lateat nos insuper quod de praefatis operationibus: quatuor Aristoteles in principio de sensu & sensibili nuncupauit coniuga. unum uidelicet de propinquis animali operationibus sumens. s. somnum & uigiliam De secundo uero genere uidelicet remotiori tria sumpsit coniuga. quae sunt mors & uita. iuuentus & senectus. inspiratio & expiratio. Duo enim priora de his tribus non sunt propinqua cum pluribus aliis ab animali conueniant. Tertia autem coniugatio scilicet inspiratio & expiratio: licet solis insit animalibus non tamen in propinquo genere locanda est. cum paucis admodum insit animalibus. potissime cum natura magisque sensu fiat aliquo aut electione. At langor & sanitas a praedictis quodammodo alienae sunt. cum artificio quodammodo non sola natura ut caeterae: fiat. quare seiunctum ab eis tractandae sunt. Sunt igitur uti diximus coniuga quatuor ait. n. (Existunt autem horum mox quatuor coniuga numero: uelut uigilia somnus: & iuuentus & senectus: & inspiratio & expiratio. & uita & mors). Quare autem hoc de iis coniugis in hoc loco introduxerim inferius suo notificabitur loco. Quod igitur necessarium fuerit singulos codere libros de operationibus singulis: pluribus animalibus & solis attinentibus: sicut est sensus memoria sompnus & motus: & de iis quae non solum animalibus sed etiam omnibus uitam habentibus conueniunt: ex iis palam factum est. Demonstratum est etiam quod illud genus operationum quae solis animalibus & pluribus aut omnibus conueniunt: quae essentiales dici possunt: mox sequi debeat ad eam doctrinam quae tradita est de anima: Alterum uero genus quod est de operationibus remotioribus: omnibus et aialibus attinentibus: interiecta generatione. posteriori in parte expediendum sit: ostensum est operationes autem quae particulariter unicuique appropriantur aialinis in locis tractandae sunt ubi illoque aialium natura: siue sint partes: siue generatio sit illa natura: demonstrata est. His igitur necessario praefatis ad ordinem illoque libroque particularem in quibus dictae operationes tractandae sunt: descendendum est. inter quos primo ad eum qui de sensitio & sensibili inscribitur: Incipiendum est.

Ordo particularis libri de sensu & sensibili.

Caput

VII.

Videtur sit sensus & quid sentire prout ab anima principium habent: determinatum est in libro de anima. dicente eo in libro de sensu & sensibili (Sed de sensu & sentire quid sit & quare accidit aialibus haec passio dictum est prius in iis quae de anima) Caeterae consideratio de sensibili secundum se considerato quodnam est: similiter de sensitio organo quale quod unumquodque est: puta utrum uisuum sit ex aqua uel igne: odoratiuum ex igne uel alio: & de similibus nudum ostensum est. Sed de iis sensibilibus & sensitiuis sub hoc modo acceptis in hoc libro de sensu & sensibili consideratio sit. Et hoc est quod Aristoteles in libro de sensu & sensibili uoluit cum dixit. (De sensibilibus autem iis secundum unumquodque sensitio: puta dico colore & sono & odore & gustu & tactu: uniuersaliter dictum est quae actio ipsorum in hiis quae de anima & quid operari secundum unumquodque sensitioque. quid autem oporteat dicere quodlibet eorum. s. quod color quod sonus quod odor quod sapor similiter & de tactu: considerandum est: & primum de colore. est quidem igitur unumquodque dupliciter dicendum hoc quidem actu. Hoc autem potentia: quod quidem igitur actu color & sonus quod est idem uel altere iis quae secundum actu sensibus puta uisioni & auditioni: dictum est in eis quae de anima. quid autem unumquodque eorum existens faciat sensum & actu: sic dicamus). Per haec superiora patet de sensu & sentire: similiter de sensitiuis & sensibilibus: tradita esse doctrinam: & in libro de anima & in hoc libro. sed in utrisque differenter. nam in libro de anima quoniam sit sensibiliu insensitiua actio. similiter quid sit sentire absolute factum a sensibilibus insensitiua. Sed in hoc libro non hoc modo de sensibilibus ut absolute agunt insensitiua. sed de eis quidnam in se sint. puta quid sit color & sapor. & similiter de sensitiuis non simpliciter prout ab ipsis sensibilibus patiuntur. sed quidnam unumquodque eorum secundum suam sint substantiam ad recipiendam sensationem aptam. puta quid sit uisus instrumentum & auditus: qualisque naturam habeant ut aptam possint pati sensationem scilicet ex igne uel aqua uel similibus coeacta: Amplius de ipso operari quod est sentire in hoc libro non absolute prout a sensibilibus insensitiua fiat. Sed de ipso agit sentire puta uidere prout a colore non absolute. Sed inquantum talis est naturae. s. extremum prospicui in corpore terminato: insensitiuum tale ex tali elemento coeactum ad talem operationem aptum: producit. Hoc igitur modo sensus ipse: & ipsum sentire: & ipsa

LIBER PRIMVS

sensibilia ac sensitiva sub instantis libri cadunt speculatione. Ordo autem huius est quoniam primus est inter eos qui de operationibus agunt propinquis: & animali essentialibus magis & mox sequitur eum qui est de anima: eo sic dicente in huius libri principio (Quoniam autem de anima secundum se ipsam determinatum est prius: & de virtutum qualibet ex parte ipsius: consequens est facere considerationem de animalibus & vitā habentibus omnibus: quæ sunt propriæ & quæ comunes operationes). In fine quoque libri huius expedita prius claudens ait (De sensitivis quidem igitur & sensibilibus quomodo se habent & communiter & unūquodque sensitivū dictū est: reliquum autem primum sit facile considerare de memoria & reminiscētia & somno) Ex quo itaque cæteri hunc sequuntur librum hic merito primum post librum de anima tenebit locum: In fine etiam eius qui de motu animalium post animalium essentiam quæ in libro de anima completur: ea mox colligit quæ de sensu egit. dicens (De partibus quidem igitur uniuscuiusque animalium & de anima adhuc autem & de sensu & memoria & somno & comuni motu diximus causas) posuit hoc adverbium (adhuc) ut per hoc operationes secundo loco pertractatas ab animalium essentia prius discussa separaret. Huic libello ea admodum in historiis pauca correspondēt: quibus circa finem quarti libri post eorum quæ de partibus scribuntur collectionem: sic scriptū est (Nunc de sensibus discedendum est) licet hæc aliquo etiam modo libro de anima convenire possint. Quæ locorum in historiis ac theoriarum causarum debita congruentia: prefatum ordinem plenissime nobis ostendit. Et hæc sufficiant de ordine libri qui de sensu & sensibili communiter nuncupatur.

Caput VIII.

Ordo libri de memoria & reminiscētia

Memoria & reminiscētia fiunt cum iam sensatæ species in animæ thesuro reconduntur, ac demum cognitione in animalibus vel discursu concurrente in hominibus solis: reuocantur. Ordo autem huius libri est quoniam mox post librum de sensibilibus & sensitivis collocat. palam sit hoc ex iis quæ superius diximus, nam post collectionem exactorum in libro præcedenti de sensibilibus & sensitivis: subiūgit Reliquorum autem sit facile primum considerare de memoria & reminiscētia & somno) Huic libro nihil determinate respondet in historiis, licet hincinde passim plura de his scripta sint, cum nonnulla animalia aliis prudentiora sæpe dixerit: Et hæc satis sint de eo libello qui de memoria & reminiscētia inscribitur, qui sic incipit (De memoria quidem igitur & reminiscētia dicendum quid est.

Ordo libri de somno & uigilia.

Caput VIII.

Expedito ordine libri de memoria & reminiscētia de ordine libri de somno & uigilia agendum est. In hoc enim libro primo de somno secundo de somno agit. Ultimo de somno & diuinatione. Incipit autem (De somno autem & uigilia considerandum quid sint) Est autem somnus & uigilia unum de quatuor coniugatis: in libro de sensu & sensibili ab Aristotele sic nuncupatis, est enim genus unum operationum animali propinquarum: quare tamen una sit de quatuor coniugationibus: seorsum tamen a reliquis tribus quæ sunt ab animalium remotiores: simul cum operationibus propinquioribus: quæ non sunt coniugationes: tractari debuit. Vigilia enim est sensuum operatio, somnus autem illorum priuatio aut remotio: proprias uterque habens causas. Ordo autem libri huius nec in principio libri nec in fine ab Aristotele positus est, iis enim duobus in locis ordinare non licuit cum eius ordinis certum locum in fine libri de sensu & sensato simul cum memoria proposuerit dicens (Reliquorum autem primum sit facile considerare de memoria & reminiscētia & somno) Quare post eum qui de memoria & reminiscētia: mox sequi debet ille liber qui est de somno & uigilia, huic libello in historiis ea respondet pars in qua: post sensus: post uocem de somno licet breuibus sermoneque succincto sic agitur. (De somno & uigilia animalium nulla quæstionis obscuritas est &c. Satis itaque hæc sint dicta de ordine eius libri qui de somno dicitur, & uniuersaliter de ordine librorum eorum qui de operationibus sensui principaliter atunētibus: agunt. Nunc ad eum qui est de causa motus animalium in communi descendamus.

Ordo libri qui de causa motus animalium in communi agit.

Caput X.

Motus animalium tamen non ita sit animalium propinquus cum non omne animal de loco ad locum: licet in loco moueatur: sicut sensus: est tamen eidem propinquus ualde. Hæc propinquitatem ostendere uolens Aristoteles in eo qui de sensu & sensibili: cum duas animalium operationes propinquas, scilicet sensum & memoriā tractaturus proposuerat: & motum ipsum tangere uellet: eum sub hoc nomine non expressit, sed ea quæ ad motum de sensu concurrunt, exprimeret maluit, ut affinitatem ipsius motus cum sensu & cum animalium nobis indicaret: dicens (puta sensus & memoria) & loco, ipsius motus subitit (& ira & desiderium & omnino appetitus: & cum iis gaudium & tristitia): per hæc enim motum animalium indicauit cum animalium motus ut patet in libro de anima ab iis fiat, sensu, n. interiori triste aliquid uel delectabile percipiēs: sperate appetitu: illud triste animal fugit, uel delectamentum prosequitur, ira enim desiderium & omnino appetitus: hic posita sunt: non tamen tales affectiones hic tractandæ essent: cum de eis quantum licuit in libro de anima contemplari sit: sed eas hic cum sensu & memoria & aliis deduxit, ut per hæc motus ipse animalium qui per hæc producit subintelligat, & quantum animalium ac sensui propinquus sit clare cognoscatur, potissime cum ista prædicta sensu ipso producantur, & ob id est motum ipsum simul cum operationibus animalium propinquis, scilicet sensu memoria & somno tractandum esse conciperemus. Cæterum somnum & uigiliam seorsum ab operationibus animalium propinquis ibidem enumerauit: & inter eas quæ minus propinquæ sunt: qualis est mors & uita iuuenis: & senectus, Inspiratio & expiratio apposuit, non ut per hoc eas ab animalium remotas esse putaret: cum omni ac soli animalium conueniant nec eo quod cum aliis coniugis essent tractandæ. Sed cum una esset de coniugationibus quatuor eas coniuga narrando connumerare placuit: sicut legentibus locum illud palam fit Ex iis igitur satis declaratum est quatenus operatio quæ est animalium motus, simul cum operationibus animalium propinquis tractanda sit. Neque putes hunc librum qui est de causa motus animalium in communi, incipientem, (De motu autem eo qui animalium) aut illum qui est de progressu uel incessu animalium: fore superuacaneum, ambo enim ad disciplinam huius naturalis complementum suere necessarii, & loca eorum diuersa, nam ille qui est de progressu:

LIBER PRIMVS

mox post partes aialium locari debet, quoniam rōnes quarundam partium .s. earum quæ ad motum sunt necessariae ad uolatum scilicet ad progressum natationem & reptionem: seu utilitates & causæ in eo inquiruntur quæ doctrina eius est pars q̄ partibus aialium attrinet. i. hoc autem qui de motu i. comuni: inscribitur: causæ & rationes in comuni motus aialium instruitur, quare inter eas quæ aiali sunt propinquæ operationes: poni debet sicut ille in doctrina partium. hic, n. liber causas motus in comuni ille autem causas docet & rationes partiū ad motum deseruiētū. Hūc ordinem Themistii uerba i. sine eius qui de somno manifeste approbāt. (Quid sit somnus quid i. somniū & quā obrem utrūq; animā tribus iūctum item qualis nam diuinatio ea sit quæ proficiscit ex somniis dictum iam est: nūc de cōi animalium motu agendum uidetur) ipse etiam Aristoteles in fine huius libri: quæcūq; de aialium substantia operationibusq; animali propinquis tractata fuerant: in uno epilogo per ordinem quo ea tractauerat collegit illum profecto qui est de motu statim post eum qui de somno subiūgēs (De partibus quidem igitur uniuscuiusq; animalium & de aia adhuc autem & de sensu & memoria & somno & comuni motu diximus causas. Reliquum autē de generatione dicere) per partes eas etiam subintelligendo quæ ad animalium motū utiles sunt de quibus i. eo qui est de aialium progressu disputatum est, quare per illam particulam (De partibus quidem igitur uniuscuiusq; aialium & de anima) totam aialiū essentiam quæ i. materia ac forma cōsistit: ante cetera i. ordie colligēdo collocauit, per illud at (Adhuc at & de sensu & memoria & somno & comuni motu) operatinnes aiali propriiores & propinquas: post aialium essentiam ordinauit, motū iter eas cōstituens ultimum. Quibus iam expeditis & nūc collectis de secunda proposuit se tractaturę parte, .s. generatione dicēs: (Reliquum autē de generatione dicere) per illud, n. aduerbium (Adhuc) libros de operationibus: q̄q; propinquæ sint: ostendit alienam ab essentia cōtinere tractationem & materiam, per illud uero (&) copulam primo loco positam: nobis indicauit: q; si de operationibus libri tametsi ab essentia alieni sint: & aliam tractent materiam ab essentia naturali: in eadem tamen prima methodi de aialibus parte comuni poni debent: nō seorsum aliis interpositis: sed unus mox post alterum, iuxta prætaxatum ordinem, quod ex hac copula (&) hic plureis iterata nobis indicare uoluit. Totus ē prefatus ordo p̄ epilogū in principio quinti libri de historiis huic similē: approbatur, ibi enim oia eatenus dicta: essentia & opationibus propinquis attrinetia: in cōfinio primæ quæ est de animalium naturali essentia cum operationibus aiali propinquis: Collegit & de generatiōe quæ secundæ attrinet parti: agendum esse pponit, cum dicitur (Exposui partes aialium omniū tum interiores tum exteriores: atq; etiā de sensibus: de uoce: de somno & quæ foeminae maresue sint: satis iā probasse existimo, Restat Ut eorūde generationes psequamur (Ecce quoniam modo hic epilodus in substantia idē est cum prefato epilogo: nam hic & ibi eadē se tractaturę proponit: & eadem utrobique tractata: & eodem colligit modo, .s. essentia & opationes aiali propinquas sicut, n. illic dicitur (omnium animalium) ita hic dicitur (uniuscuiusq; animalis) sicut hic dicit (Adhuc autē & de sensu) propter eam prædictā: simili modo illic dicitur (Adhuc autē) eodem, n. hic & ibi græco usus est uocabulo (ἔτι) quod latine sonat (adhuc) uel (item), licet Theodorus i. pfata littera i. sua trāslatiōe scripserit (atq;), & sicut hic ista cōiūctio (&) plures iteratur: ita ē i. libro de historiis, licet Theodorus gaza illā copulā ornatus gratia p̄termiserit: cur autē ista iis i. locis artificiose posita sint: superius patefactum ē: i. historiis tamē posuit illā particulam (& q̄ foeminae maresue sint), & hoc ideo, quoniam i. causæ cōtemplatiōe de mate & foemina rationabili de cā i. libro de animalium generatiōe agit, ut ibidē Aristoteles sic esse siēdū ostēdit: in historiis autē ante generatiōe de illis docet, Rationabile, n. fuit: cū hic & ibi: eadē: & eodē fere tractasset ordie: eadēq; mox utrobique tractaturus esset: ut hic etiā & ibi similis fieret epilodus, eadē fere colligēs: & eadē tractāda pponēs, q̄ ē in eodē utrarūq; partiū loco disponeret, .s. i. cōtermino primæ ac secundæ ptis, dixi at (fere) quoniam nōnulla sunt q̄ i. cōtemplatiōe causæ tractatur quæ tamen in historiis nōn narrantur, sicut est anima, sicuti est memoria: & si quid aliud tale fuerit, præter pauca enim eadem hic & ibi: & eodem fere ordine: tractantur. Hunc etiā ordinem posteriorę ordo demonstrat. Completa, n. prima parte quæ est de naturali aialis essentia: & eēntia opationibus: & cōpleta secūda quæ est de generatiōe ad tertiā i. historiis iā accedēs utraq; prio colligit priores: & quæ tractāda fuerāt de aialibus methodo i. tertia parte pposuit, dicēs i. octauo principio, (Generatio & reliqua aialiū natura ita se habet) hoc de secūda & prima parte, (Actiōes autē & uitæ pro moribus uictūq; differunt) hoc de tertia parte, Quæadmodū itaq; i. fine primæ ac secundæ partis: eas duas iā expeditas collegit in principio octauo de historiis: & de tertia pte se tractaturę pposuit, Sic rōnabile fuit i. fine prioris ptis collegisse primā: & secundam pposuisse, quod utrobique factū fuit, & i. historiis: & i. cāge cōteplatione, Aduerte tamē q; uerborę ordo i. matre græca positus pfatū trium ptium magis demonstrat ordinē q̄ theodori iterptatio, sic, n. græce scribit ΤΟΜΕΝ ΟΥΝ ΞΕΙΡΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ ΤΩΝ ΖΩΩΝ: ΚΑΙ ΤΗΝ ΨΕΝΕΣΙΝ ΤΟΥ ΤΟΝ ΞΕΙ ΤΟΝ ΨΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ, Quod ad litter sic interpretat, (Quæ igitur circa naturā aialiū: & generatiōe hūc habēt modū), In qbus uerbis natura prio aialiū secūdo generatiōe se ptractasse demonstrat, Hoc dixisse uolui de ueritate illius generalis epilogi, eo q; ex illius certa ac māifestissima ueritate plurima quorūdam philosophorę circa physicae doctrinæ ordinē: male scripta fuisse manifestabunt, Et hæc de ordine libri q̄ de cā motus aialium dicit: & generaliter oīum librorę primæ ptis q̄ tā de aialiū eēntia naturali: q̄ de eorę opatōibus propinquis agunt: tam historiis q̄ cāge cōteplationi attrinentibus: satis dicta sint, Veg; id quo potissime oīum dictorę ordo approbat: & pfatus epilodus uerificat: est maxia tractatorę oīum i. theoria cāge cū iis quæ de aialium historiis tradūt: conformis respōdentia, qd' ut clarius fiat: tota utriusq; sumatim colligat disciplina Nam libro primo huius primæ ptis, .s. libro de ptibus: in historiis ea prima pars cōgruit q̄ ē liber primus liber secundus & pro maiori pte tertius & quartus, quæ pari rōne de ptibus aialiū historia nuncupari pōt, est enim de solis ptibus sola narratio & historia, Ei uero q̄ ē de ptibus ad motū utilibus i. theoria causæ cōteto: nihil i. historiis determinati correspōdet, Sed plurima hincinde de iis sparsim tradita sunt, ei uero libro q̄ est de aia de aqua in cāge theoria fit contem platio: ob causam superius memoratam nihil i. historiis determinati correspōdet, Ei

LIBER PRIMVS.

aut qui in causarum theoria de sensu & sensibili dicitur: suo loco in historiis post animalium essentiam: Pars ea correspondet qua in posteriori parte quarti libri sic scribitur (Partes animalium interiores exterioresque generatim tum propriae tum communes ita se habent. nunc de sensibus differendum est). ei uero libro qui de somno & uigilia in causarum contemplatione ponitur: ea quoque sibi congruit pars in qua circa finem quarti libri de historiis post sensum sic scribitur (De somno & uigilia animalium nulla quaestio obscuritas est). Caeterum ei qui est de motu in communi in causarum theoria positus: nihil in historiis determinate correspondet. Huic autem epilogo totius primae partis quae est de animalium essentia ac operationibus animalium propinquis generali: in fine ultimi libri illius primae partis quae est de causa motus in communi debito loco positus. illa aduersatur littera quae in fine libri de partibus animalium sic inuenitur (Sed de partibus animalium quae ob causam quaeque sunt dictum iam est per omnia animalium genera. quae cum explicata sint sequitur ut de generationibus ipsorum differamus). Cuius contradictionis ueritas in posterioribus declarabitur. his expeditis ad secundam partem quae est de animalium generatione accedamus.

Ordo particularis secundae partis methodi de animalibus & est liber de generatione animalium. Caput. XI.

Secunda pars methodi de animalibus est eorum generatio. nam essentia materiae quae sunt partes & forma quae est anima continentur generatio autem est tanquam efficiens causa quare necesse fuit de ipsa tractare generatione: tanquam de causa quomodo mouetur: de qua primo de generatione: postquam de materiali formali ac finali causa se prius tractasse dixerit tractanda ipse exponens subdit. Restat ut de partibus quae ad generationem pertinent differamus. de quibus nihil adhuc definitum est. atque etiam de causa mouente quam sit sed de ea ipsa causa considerate: idem quodammodo est atque de generatione cuiusque agere). Haec pars secunda unum habet librum: quod de animalium generatione dicitur. qui incipit (Cum de caeteris animalium partibus tum singulatim &c.) in quinque diuisum uolumina. in quibus quicquid tractat ad animalium generationem & alimentum quoquomodo referri debet. Ordo autem eius est: quoniam ad eum mox sequitur qui de causa motus animalium in comuni nuncupatur. Post essentiam enim & essentiae propinquas operationes: in genere pertractatas: quarum ultima est motus: generatio ipsa uti superius probatum est sequi debet. Hoc quoque eo approbatur testimonio quo in principio quinti de generatione sic scribitur) Etenim ut in initio disputationis nostrae dictum est: non quia tale quid gignitur quodque ideo tale quid est scilicet in his quae statuta definita & certa naturae sunt operata: Sed potius quia tale est. Idcirco tale & gignitur. Substantiam enim generatio sequitur: & substantiae gratia est non ipsa generatione) Huic ordini testimonium quoque dat epilogus in fine de motu animalium superscriptus: quo scribitur. (De partibus igitur cuiusque animalium: & de anima adhuc autem & de sensu: & memoria & somno: & communi motu: diximus causas reliquum autem de generatione dicere). his etiam congruit ordo eorum quae in historiis disposita sunt. nam post partes ipsas: post sensum & somnum: praetermissa anima memoria & communi motu de quibus nihil in historiis determinati agitur. de generatione animalium in principio quinti agere incepit. Illis. n. quae in quarta continentur parte in quatuor de historiis iam expeditis: in quinto iam ad animalium generationem quae est secunda pars debite transiit: Sic et Theophrastus de plantis scribens. Aristotelis praecipitoris sui obseruatissime doctrinae animalium uestigia sequens: post plantarum substantiam: substantiae quae affectiones: in his quae de historiis plantarum ad generationem secundo loco praecessum fecit. Et haec sufficienter de ordine secundae partis methodi de animalium quae unicuique habet librum in quinque diuisum uolumina. scilicet de generatione animalium: dicta sunt quae in superioribus ac inferioribus plura & dicta & dicenda sunt quae praefato huius secundae partis ordini prohibet testimonia. Nunc uero de tertia parte methodi de animalibus quae est uita & mors cum sibi cognatis disputandum est. Si prius tamen admonero quod littera in fine de partibus superioribus dictis contraria: nullam in se habeat ueritatem: imo falsa uel uiciata fuit: ueluti patet in superioribus: in posterioribus uero completius demonstraturi sumus.

Quod cognitio quae est de uita & morte & his cognatis est tertia pars totius methodi de animalibus. Caput XII.

Tertia pars methodi de animalibus est uita cum morte iisdemque cognata. prior est enim animalium essentia post hoc per generationem quae est animae praecipatio nutritiue in calido animali: esse habent animalia. cum quo uita quae est eius mansio comes sit. quam uitam per diuersos trahunt status. nunc longam nunc breuem: nunc iuuenes nunc senes: refrigerium a continente in uitae conseruatione capientes: nunc sani nunc aegri. Tandem post uitae huius naufragia plurima: morimur omnes. Haec tertia pars in eo operationum consistit genere: quae non animali propriae aut propinquae: sed remotae magis sunt. Remotas. n. ab animali eas dicimus quoniam pluribus quam sint animalia. scilicet uiuentibus omnibus conueniunt. quae sunt uita & mors. iuuetus & senectus. langor & sanitas inspiratio autem & exspiratio licet solis: non tamen omnibus conueniunt animalibus. Et cum in superioribus dixerimus duo esse operationum genera: unum essentiae propinquum: alterum ab ea remotum: ex quibus quatuor Aristoteles in libro de sensu & sensibili traxerat coniuga nunc dicimus quod par unum illorum de propinquo trahitur genere. scilicet somnus & uigilia. tria uero reliqua paria de secundo operationum dicimus fore genere. scilicet de remotioribus. Dicimus igitur quod haec tertia pars quae est totius methodi de animalibus ultima: de solis est animalium operationibus non propinquis quae sunt tria coniuga: sola natura proficietia. scilicet uita & mors. iuuetus & senectus. inspiratio & exspiratio. quae uuum aliud quoque contrarioque par in natura sit animalium: quod non inter ista sed potius post ista computari debet. quae sunt langor & sanitas. quae quidem & si uitae sint status & ante mortem in natura eueniant: non propter hoc ante necis tractatum de uis pertractari debet. cum iam uti diximus naturae limites claudat. & saltu quodam post eas res quae a sola sunt natura: inter naturam & arte inter physicum & medicum: artificem: cum utriusque sint opera: tanquam coterminae se accomodent. de quoque ordine plura in inferioribus dicenda sunt. Ordo huius tertiae partis ad praecedentes his est approbatum testimonium. In octauo. n. de historiis animalium in principio sic scriptum reperitur (Generatio & reliqua animalium natura ita se habet actiones autem & uitae pro moribus uictuque differunt). Nam expeditis partibus & operationibus propinquis in quatuor primis libris: expedita est animalium generatio in quinto sexto & septimo: quae est secundi methodi de animalibus pars: mox in octauo uitam uitaeque cognata aggeditur: quae sub tertia constituunt parte talis ergo historiae cum

LIBER PRIMVS

causae cōteplatiōe cōgruētia: rectū nobis ostēdit p̄fatū illius tertiæ ptis esse locū. Hūc et ordinē sequutus est Theophrastus in plātis dicēs: ac dicēda proponens. (Plantarū differentias reliquāq; naturā ex partibus affectionibus: generationibus: uitāq; perere oportet). In primo. n. historiæ libro historias partiu ac passionū in scūdo & tertio generationē. in quarto uero de uita arborū uitāq; cognatis Arist. de aīalibus imitans c. Jinē determinauit & rōnabiliter. quoniā animaliu peritia doctrinæ plantarum ē exemplar: Hoc etiam a posteriorū ordine p̄bari potest. Nam liber de uita & morte ī tota methodo eorū q̄ de aīalibus a sola natura fiūt: postremus est. post hūc uero ille cōsequit̄ qui est de lāgore & sanitate ut inferius p̄babit̄ sed ante eū mox p̄cedit ille q̄ de īspiratiōe dicit̄. ante quē ille qui de iuuetute & senectute antequē ille q̄ de cā lōgitudinis ac breuitatis uitā: uti p̄batū ē. ergo totū hoc. s. libri quinq; in qbus uita cū morte & iis cognata tractant̄ generationē sequi debēt. Quod aut̄ ille q̄ est de uita & morte inter ea q̄ a nā sola cōdunt̄ ultimus sit quod assumptū fuerat: ex iis quæ ī fine eius libri q̄ de lōgitudine uitā scribunt̄: demonstratū est: ubi scriptū sic reperit̄. (Nūc aut̄ de aliis aīalibus dicta est cā de magnitudine uitā & de uitā breuitate. Reliquū at̄ nobis cōsiderare de iuuetute & senectute & uita & morte. iis. n. determinatis finē utiq; habebit̄ q̄ de animalibus methodus). Respōdentia etiā horū ad ea quæ in historiis uti diximus: hūc approbat ordinē. Nā libro de partibus tres fere primi historiarū libri & quarti maior pars: suo loco correspondēt. residua quarti pars libris de operationibus. s. de sensu & somno cōgruit. uti superius dictū est. libro uero de generatione: quintus sextus ac septimus historiarum correspondēt libri. libri uero quinq; tertiam occupātes partē. Dico aut̄ illos qui sunt de uita ac uitā cognatis cum morte quæ a sola fiunt natura: simul post hos apposito langore & sanitate: inter physicū & medicū medio cōtermino: octauo libro historiarum pro maiori parte correspondēt. Præterea ordo præfatus: ī libro de morte & uita nobis demonstrat̄ nam cū plurimum in aliis nundum tamen ea diffiniuisset: ea iam diffinire curans tandem in libro de morte ait. (Generatio quidē igitur est prima participatio in calido nutritiua animæ). Ecce generationē primo (Vita uero māsio huius: iuuetus autem est primæ particulæ refrigeratiuæ augmentatio. Senectus autem huius detrimētum). Quāuis enim in libro de generatione & libro de lōgitudine uitā & de iuuetute & senectute plurima de ipsa generatione & aliis digessisset principia: plurimaque causas ac generationis species diuersitateque pertractasset: non tamen in eorundem propriis ac singulis libris substantiam prædictorum scilicet generationis: uitæ: uentutis & senectutis nūdū definiuit. Sed hoc ad calcē oīum. Cuiusq; ad librum de uita & morte distulit. ipōq; ordie quo ea seriatim ī suis pertractauit libris: eo et̄ ipsamet̄ rōnabiliter definiuit. Primo. s. generationem. Secundo uitam. Tertio iuuetutē & senectutē: ut mox paruit. Rōnabiliter aut̄ illuc usq; dictorū diffinitiones distulit. quoniā cū ab eisdem fierēt principis aliquo modo diuerso sumptis: necessum fuit in eodē loco definire. Fiūt enim a duobus potissime scilicet ab anima nutritiua. & a naturali calore. Cæteræ generatio sit cum anima dicta ī calido participatur: uita dū ea in eodē conseruat̄ & manet. Iuuetus dū calor ille augeat̄ senectus dū diminiuit̄. Cū igit̄ eisdē fiat̄ principis: ultimū locū suæ diffinitionis: ut oīa simul diffiniret̄: expectare debuere. Ad hæc quoq; approbāda accedit̄ prædictorū epilogus ī libro de uita & morte positus uidelicet. (Quidquidē igit̄ ē generatio & uita & mors. & p̄pter quas cās erūt aīalibus: dictū ē). nō enim ī hoc libello ea collegisset q̄ de generatiōe aīalium tradūtur: nisi post generationē uita ac mors & eorū cognata ī ordie sequerēt̄. Necessē. n. fuerat ī hoc cōi epologo: in quo ea quæ de uita & morte ac sibi cognatis: de quibus erat præfens intentio colligebantur: cum iis etiam de generatiōe colligere potissime: quoniā de ea ḡnatiōe nec ī fine libri q̄nti de ḡnatiōe nec alibi ḡnialis ulla scā fuerat collectō: sed p̄cularis potius de dētibus & materiæ passiōib; generalē de ḡnatiōe epilogū post diffinitionē suā tractandā cū uita & morte: reseruās. Quare expedita generatiōe & uitā cognatis: expedita penitus uita & morte: tam p̄ eorū causas q̄ p̄ eorū diffinitiones: tandē ī fine oīum oīa epilogans & colligens dixit. (Quidquidē igit̄ ē generatio & uita & mors. & p̄pter quas causas erūt aīalibus: dictū est) Quod. n. epilogus iste librum de aīalium generatiōe app̄hēdat: p̄ illam cognoscat̄ p̄culam qua scriptū est. (Et p̄pter quas causas erūt aīalibus). Nō enim ī hoc libello qui est de uita & morte: neq; in aliis ab eo q̄ de generatiōe: cās ipius generatiōis: licet forte causas mortis & uitā: pertractatas inuenimus. Sed eas cās generatiōis ī libro de generatiōe aīalium q̄sq; inueniet. Si igit̄ ī hoc epologo ī libello de morte & uita factō: colligit̄ ea quæ ī libro de aīalium generatiōe tractata sunt: euidēter nobis ostendit̄ q̄ generatio ipsa tractata prius fuerat: q̄ uita & mors sibiq; cognata. Quomodo enim illa uerificaret̄ p̄ qua dicit̄. (Quidquidē igit̄ ē generatio & uita & mors & p̄pter q̄s causas erūt aīalibus dictū ē). nisi generatiōis causæ ī libro de aīalium generatiōe prius expeditæ fuissent. nō tamē alibi q̄ ī illo libro generatiōis causæ disputatæ sunt. Ex iis igitur & aliis superioribus clare monstratū est: illā negociū de aīalibus prem: quæ est de uita & morte & earum cognatis: tertiam fore in ordine: & mox sequi debere ad eā quæ de generatione animalium pertractauit in ordine secundam quo cōmuniter ostensio: nunc ad quinq; particulas illius tertiæ partis: qui sunt quinq; libelli singulatim accedamus.

Ordo libri q̄ est de causā lōgitudinis ac breuitatis uitā: & cuiusdā ābiguitatis solutio. Caput XIII

Ita quæ est tertia pars totius methodi de aīalibus pluribus afficit̄: q̄ uita cognata ab aristotele nūcupatur. Nā quorūdam aīalium longa est. quorūdam breuis de qbus Aristoteles causas in uno iquirat̄ libro: de cā lōgitudinis ac breuitatis uitā noiato cuius initū tale est. (De eo aut̄ qd̄ est hæc quidē esse lōge uitā aīalium hæc aut̄ breuis &c.) Ordo aut̄ huius est quoniā primus est inter eos omnes qui de uita & morte ac eorū cognatis agunt. mox enim sequit̄ quintū de generatione. in cuius fine talis scribit̄ epilogus (Sed de dentibus cur partim decidat̄ ac denuo nascant̄ partim nō & omnino quā ob cām fiant dictū est dixi etiā de cæteris membrorū affectibus qui non alicuius cā sed necessario eueniat̄: & quā ob cām uidelicet eam cui motū tribuimus.) q̄no epilogo cōpleto: qui colligit̄ ea quæ in quinto de generatione aīalium de passionibus materiā cōse-

LIBER PRIMVS

quentibus pertractant: mox subiunxit. (De eo autem quod est hæc quæ esse longæ uitæ &c.) ac si dixisset: enim ego in causarum inquisitione: ordinē sequar eorum quæ in historiis animalium a me notata sunt: Cuius expeditis aliis congruo ordine: tandem ad cōplēmentum historiæ de generatione animalium deuenirē: tra diderimq; seriatim causas omnium ad generationē attinentium in quinto sexto ac septimo libro in historiis naratorum: Rationabile est ut quemadmodū generationi traditæ in historiis: liber de generatione in quo est causarum generatiōis contemplatio suo ordine ac loco accomodatus est: sic suo etiam loco ei parti quæ sequitur generationem in historiis. quæ pars est de uitæ ac uitæ cognatis: ei inq; parti suo ordine ac loco ea accomodetur ps & apponatur q; causas uitæ & mortis & iis cognatorum agit. Sicut igitur post quintum sextum ac septimū libros historiarum Iqui de generatione tractat animalium: sequitur octauus in quo p; maiori pte uitæ & mors & iis cognata tractat: sic in causarum theoria post librum de generatione animalium merito sequi debent illi libri qui causas uitæ & mortis & de iis cognatis inq; rūt. Hūc prefatum ordinem ea quoq; quæ in principio libri huius scripta sunt nobis plene clareq; demonstrant. cum dicitur (De somno quidem igitur & uigilia dictum est prius de uita autē & morte dicendum posterius. simul autē de langore & sanitate quantum adiacet naturali phylosophyæ nu ucaut de causa eius quod est hæc quidem esse longæ uitæ hæc autē breuis uitæ sicut dictum est prius cōsiderādum. Hic ergo liber eo prior est qui de uita est & morte: & eo qui de langore & sanitate. prior est etiam eo qui de iuuentute est & senectute. & eo qui de inspiratione & expiratione cum in fine huius aristoteles dicat (Nūc autē de animalibus dicta est causa de magitudine uitæ & de uitæ breuitate: Reliquum autē nobis cōsiderare de iuuentute & senectute & morte & uita iis. n. determinatis finem utiq; habebit quæ de animalibus methodus) ē etiā prior eo qui de inspiratione. eo dicente in principio libri de iuuentute & senectute. (De iuuentute autem & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul autē & de respiratione necessarium fore causas dicere). Patet itaq; ex iis hunc librum: primum censerī debere inter eos qui de uita ac morte iisq; cognatis agunt moxq; ad eū sequi debere qui de animalium generatione dicitur. Cum ipsa uita generationem sequat. Huic at libro uti diximus ea congruūt quæ in initio octauī libri historiæ tradita sunt ubi diuersa animalium uita uictu diuerso: lōgitudineq; ac breuitate in diuersis diuersa tractat. Cæterq; aduersus hæc ea q; ppriæ initium huius libri sic scripta sunt: (De somno quidem igitur & uigilia dictū est prius &c.) nō parua instantiam inferre uident. colligens enim ea quæ de somno & uigilia expedita fuerant & de causa lōgitudinis ac breuitatis uitæ se mox ptractaturæ pponens indicare: nobis uidet librum hunc de causa lōgitudinis ac breuitatis uitæ sequi debere ad eū qui de somno & uigilia dicit. de somno enim collectio facta simul cum ppositione de causa longitudinis uitæ & breuitatis: euidens est satis inditium ad accipiendum q; hic liber mox illum sequatur. Ad hoc cum superioribus dicimus q; Aristoteles in eo qui de sensu & sensibili duo posuit operationum genera. alterum animalibus propinquum scilicet sensum. memoriam. somnum cum uigilia. & motum. Alterum remotius. uel quia paucis ut inspiratio & exspiratio: parum admodum ad hæc concurrente sensu: sed natura potius: uel pluribus q; animalibus conuenit ut uita & mors. iuuentus & senectus. langor & sanitas. De hoc duplici genere quatuor traxit coniuga. unū ex primo genere scilicet somnum & uigilia. tria ex altero. sic eo dicente in libro de sensu & sensibili (Existunt autem horum maxime quatuor coniuga numero. uelut uigilia somnus. iuuentus & senectus. & respiratione & exspiratio. & uita & mors). De quibus omnibus pollicetur se tractaturū. De una itaq; combinatione scilicet somno & uigilia: cū una esset de operationibus animalium propinquis & propriis: suo tractauit loco. uidelicet in prima parte post essentialium expeditionem: inter eas quæ sunt operationes animalium propinquæ. & essentielles fere ac propriæ. Cæterum cum post tractationem de somno & uigilia iam per plura pertransiisset media scilicet per eum qui de motu & per quinque libros qui de animalium generatione tractat tandem iam iam ad reliqua tria coniuga: suo loco scilicet in tertia pte pertractanda: cū sint operationes animalium non propriæ: accedens ne forte de insufficientia accusari posset: alterius iam disputatæ coniugationis quæ est somnus & uigilia in initio libri huius decenti causa memoratur dicens. (De somno: quidem igitur & uigilia dictum est prius & cetera) ac si diceret memini me in eo libro qui de sensu & sensibili quatuor coniugationes tetigisse de quibus dixerā me tractaturum fere: enim autem de iis coniugationibus iam agendum sit: non eam nunc expectabis quæ est de somno & uigilia: cum de ipsa alias suo loco inter operationes animalium proprias & propinquas expeditur. de ea enim coniugatione scilicet somno & uigilia prius pertractauī. posterius dicam de uita & morte. simul autem de langore & sanitate. de iis enim in libro de sensu & sensibili sub quodam proposueram dubio. nunc quippe assero simul cum morte & uita me de illis pertractaturum: sed ante omnia de causa longitudinis & breuitatis uitæ est dicendum: per illud enim (dictum est prius) lotum non intellexit immediate precedentem: quia in eo immediato loco liber de animalium generatione disponitur: sic igitur coniugatio quæ essentialior ē cū sit prior atē alias cōiugatiōes ptractari debuit. s. somnus & uigilia. Quæ uero in natura posterior ē & ultia. s. mors cū uita & cū ea sanitas & aegritudo hæc ultio ptractada ē. In intermediis at locis cā lōgitudis ac breuitatis uitæ iuuentus & senectus inspiratio & exspiratio expediti debēt. Quō. n. hūc q; ē cā lōgitudis & breuitatis uitæ ei q; de somno & uigilia cōitē facere licebit: cū ille q; ē de motu ad eū mox seq; librum q; de somno & uigilia dicit uti in superioribus de mēte Themistii demonstratū ē. Si. n. libellū aliquē hoc loco colligere uoluisset tāq; sibi cōterminū: nō eū q; de somno: sed eū q; de motu potius collegisset nō igitur illū q; de somno & uigilia hoc in loco collegit q; tē error. n. p; quē credit ex pfatis uerbis Ari. librum de cā lōgitudis ac breuitatis uitæ: mox seq; ad librum de somno & uigilia: illi assimilat errori quo in principio de gñatiōe animalium nonnulli fuere decepti. Cū. n. nonnulli ea q; de tribus sūt animalium: prius tractata uiderēt cernerēt quoq; Ari. in principio libri de gñatiōe eadē colligere & imediate de animalium gñatiōe se tractaturæ polliceri: errore ducti arbitrati sunt librum de generatiōe mox seq; debere ad eū q; de pri-

LIBER PRIMVS

bus inscribitur. adeo q̄ litteram quæ est in fine de p̄ibus impudenter immutarunt uel potius t̄neis ac humi-
ditatibus subterraneis obliteratam inscie deprauarūt uti ī inferioribus diffuse disputabimus. Et hæc satis de or-
dine eius qui de longitudine ac breuitate uitæ dicitur dictum sit: nunc de iuuentute ac senectute dicendum est.

Ordo libri qui est de iuuentute & senectute.

Caput. XIII.

Lia coniugatio de p̄dictis est iuuentus & senectus. q̄ sunt uitæ q̄dā status. generatio. n. secundum naturā
prior est: cū sit aīæ nutritiua ī calido participatio. Vita uero secūdo succedit. cū sit eius mansio. Hæc at
mansio diuersos habet status: siue modos. primus cōsistit in caloris augmēto. & in hoc est iuuentus com-
muni accepto uocabulo. In postremis calor diminiuit sub qua diminutione miserabiliter peragrat senectus. In
medio uero q̄dam status intercudit inter iuuentutē & senectutē medius. Ordo huius libri ē: quoniā mox ad eū
sequitur qui de causa longitudinis ac breuitatis uitæ dicitur. eo ī fine hunc ordinē sic approbante. (Nūc de aliis
animalibus dicta est cā. & de magnitudine uitæ & uitæ breuitate Reliquum aut̄ nobis considerare de iuuentu-
te & senectute & uita & morte. iis determinatis finē utiq̄ habebit quæ de aīalibus methodus) Huic libro nōnul-
la in octauo de historiis post longitudinē ac breuitatē uitæ: de reiuuenescencia ibidem tractata sic incipientia:
correspondent. (Nōnulla ex iis quæ cōduntur exuunt id q̄d senectus uocatur) paucis. n. ibidem de reiuuenescen-
tia quoquomō scriptis: in causarū inquisitione plurimoz fit speculatio. Hic ē ordo in historiis plantarū a Theo-
frasto obseruat. post uitā. n. plantarum: iuuentutem & senectutem docet. Et hæc sufficiant de iuuentute & sene-
ctute. post quem ille sequitur liber qui de inspiratione & expiratione dicitur.

Ordo libri de inspiratione & expiratione.

Caput. XV.

Insipiratio & expiratio est una de p̄fatis coniugationibus ab animali remotioribus. nō est enim propinq̄
aīalis operatō neq̄ p̄pria quoniā paucis cōuenit aīalibus. licet solis. maxime quoniā nō electiōe tantum
sed et̄ natura operante sit. hic liber incipit (De respiratione. n. aliqui quidem & c.) ordo huius est quoniā
ei uicinus est libro qui de iuuentute & senectute dicitur. In principio huius nihil colligit. nihil proponitur. neq̄
in fine libri p̄cedentis de hoc aliquid sit. & merito. quoniā de eis ī principio p̄cedentis libri propositū fuerat: cū
dicebat. (De iuuentute aut̄ & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul aut̄ & respiratione necessariū fo-
re causas dicere. quibusdā. n. aīalium p̄ hoc accidit uiuere & non uiuere) ex iis in patet ad eum sequi debere qui
de iuuentute & senectute dicitur. patet insuper inspirationē & expirationē unum eē de mortis & uitæ cognatis.
cū per inspirationē & expirationē uiuere contingat aīali & nō uiuere: sed mori. Huic libro nihil determinatū re-
spondet in historiis. licet in octauo. & alibi plurima de aīalium inspiratione ac refrigerio sparsim p̄tractata sint:
tum per pulmonē tum per branchas: aerem & aquam atrahendo. Expeditis iis de insipiratioe: ad eum q̄ de mor-
te & uita dicitur: transeundum est.

Ordo libri de morte & uita.

Caput. XVI

Liber de uita & morte qui incipit (Est quidē igit̄ oibus aīalibus cōe generatio & mors:) aliis libris per hoc
principiū primo aspectu nō uidet̄ esse cōnexus. cum in eius p̄cipio nihil dicēdoz p̄ponat̄ nihil de p̄tra-
ctatis colligat. Cæterum aliter ab hoc se habet ueritas. Nam in principio libri de longitudine & breuitate
uitæ: de morte & uita se tractaturū fore p̄posuerat: cū dixit (De somno q̄dem igit̄ & uigilia dictum est prius
de uita aut̄ & morte dicendum posterius) & in fine eiusdē ait (Reliquū aut̄ nobis considerare de iuuentute & se-
nectute. & morte & uita) & in principio eius q̄ de iuuentute & senectute scriptū reperit (De iuuentute aut̄ & se-
nectute & morte & uita nunc dicendū.) Præter hæc uidemus q̄ huius libri principium sub forma conclusionis
sit factum. hoc mō (est quidem igit̄ oibus aīalibus cōe generatio & mors) q̄ cōclusio ex iis infert̄ q̄ ultimo de in-
spiratione dicta fuerat. ex quo. n. insipiratio uitā cōseruat ipotentia aut̄ mouēdi pulmonē & branchas: ē mortis cau-
sa: siue illa cā sit p̄ senectutem uel p̄ alias causas destruentes. sicuti in ultimis libri de inspiratione mox p̄scri-
ptum fuerat ab Aristotele: & cū aīal quodq̄ necessario. si uiuit ad senectutē deueniat: ueniens aut̄ ad senectutē
impotentia sit refrigerii ex defectu mēbri refrigerantis: ad quā ipotentiam sequitur mors. ergo mors erit cōis oī
aīali. ex iis igit̄ demonstratū est q̄ hic liber q̄ est de uita & morte: nō ē aliis incōnexus. sed aprime cōnexus. tum
q̄ in aliis locis de hoc libro p̄positū fuit. tū ex sui p̄cipio. sub forma cōclusionis factū. Ordo igit̄ huius est quo-
niā ultimū totius methodi naturalis obtinet locū. ultius. n. est eoz q̄ agūt de iis q̄ aīalibus attinent prout a so-
la natura fiūt. Vltimū. n. opus naturæ solius q̄ aīali attinet: ultio iter aīalia tractari debet. hoc at̄ ē mors. In hoc
at̄ libro plura de morte pauca uero de uita tractant. quoniā de uita plura ī eo q̄ de cā lōgitudinis ac breuitatis
uitæ tractata sunt. dixi at̄ (Solius naturæ) quoniā naturæ opus q̄ nō sola natura sed artificio quoq̄ subministrante
te p̄ficiscit. q̄le ē lāgor & sanitas: post uitā & mortē ī cōfinio tāq̄ res naturæ & artis cōtermia: p̄tractari oportet
dixit. n. ī fine libri de uita & morte (De uita: q̄dē igit̄ & morte & de cognatis huius speculationis dictū ē de oibus)
Intēdēs p̄ hęc speculationē eā q̄ de uita & morte. cognata at̄ huius speculationis sūt q̄ simpliciter a nā sola eueniē-
tia: uita attinet & morti. ueluti lōgitudō ac breuitas uitæ. & status iuuetutis & senectutis. & insipiratio & expira-
tio. q̄ uita cōseruat. & corrupte destruit. Est. n. hic epilogus totius tertie p̄tis methodi de aīalibus. q̄ ē de uita &
morte & iis cognatis: oibus in unū cōphensis. Apparet et̄ q̄ hic liber sit ultimus p̄ ea q̄ ī fine de lōgitudine ac bre-
uitate uitæ scripta sunt. (Reliquū at̄ nobis cōsiderare de iuuetute & senectute. & morte & uita. iis. n. determina-
tis finē utiq̄ hēbit q̄ de aīalibus methodus) Huic at̄ ī historiis respōdet ea q̄ ī octauo de diuersa aīaliū uita tradi-
ta sunt. si uero quod de moribus tractat̄ in historiis. nihil determinati in theoria causarū correspōdet. nisi q̄ de
sanguine turbido ac claro:rosso & subtili: in libro de partibus aīalium ab Aristotele disputatū est. Cæterū lan-
gor & sanitas quibus aīalium mortem p̄cedant: de eis tamē Aristotiles & in historiis & in causarum theoria post
mortem & uitam pertractauit. eo q̄ nō a natura sola sed arte subministrante facta sint. quare in contermio phy-
sici ac medici doceri debent. hac aut̄ ratione & causa deficiente in plantis Theofrastus in plantarū historiis meri-
to de morte post langorem & sanitatem docuit. Et hæc satis sint de ordine eius libri qui est de uita & morte.

LIBER PRIMVS

& generaliter ofum librorum qui de rebus aiali spectantibus a natura sola productis speculari. Nunc autem ad aialium passiones transeundum est: q non sola natura operante: sed arte subministrante efficiunt quadoq; hæc autem sunt langor & sanitas, de quibus i libro q de langore & sanitate inscribit determinatum est. quem librū tanq; ultimū in naturali scientia illi naturales postremo attingunt & ibidem desinunt qui medicinam adiscere nolunt: ad ulteriora non progredientes, a quo etiam libro prima medicinæ suscipiunt principia naturales illi q ultra naturalia medicā arte adiscere cupiunt, ea. n. principia in libro illo contermino tradita p̄cognoscetes: & tanq; lac ab ubere & cibū mollē ignari medicinæ aptū sugentes ad ulteriora artis medicæ tanq; ad cibū grossum dentibus molendum iam leuiori cibo nutritio: oportune accedunt, de cuius libri ordine nunc est agendum.

Ordo libri de sanitate & langore & q; eum librum Aristoteles composuerit.

Caput. XVII.

Angor & sanitas ad certos usq; terminos physico res dōesticæ sunt, sunt. n. uiuentib; anexe pprietates, nō enim morbus aut sanitas uita carentibus euenire ualent, quare cū physici sit plenā de uiuentibus trade re doctrinā: sua quoq; inter sit de sanitate ac langore prima saltē docere principia hoc quoq; ex iis manifestum sit, nā rationales medici cū a naturali discedūt disciplina: mox sub medicinæ p̄ceptis se offerunt: lepidissimū ēt philosophi naturales de medicina minie curantes: eo usq; p̄cedūt quo medicinā attigerint, hæc enī quæ de rationalibus dixi medicis & lepidissimis physicis clare demōstrat & q; utriusq; scientiæ quoddā ē cōterminū & q; utriusq; principia medicinæ a physico medicus mutuo accipiat q̄re sanitatis & langoris tractatio philosopho naturali usq; ad aliquē terminū necessaria est. Hæc aut tractatio in eo q de langore & sanitate ab Aristotele expedita fuit. In cuius libri fidem tametsi nullum unq; uiderim cōpletū tractatum: nec aliquē de latinis aut arabibus seu græcis auctorib; legerim: qui hunc librū se uidisse dixerit ego tamen nōnulla huius libelli uerba: principii ordinentia: litteris scripta græcis post eū q de morte & uita in exemplari quodā iuueni græco, q̄ inferius ponenda sunt. Accedit ad hanc ueritatē illud quoq; qd̄ in libro secundo de partibus aialium scriptū inuenimus: dum de cerebro loqueret. (Sed de iis cū de morborum causis agitur diserere cōgruum est, uidelicet quo ad tractare de iis naturalis scientiæ interest. Huius ēt testimoniū illud est qd̄ circa principia libri de cā longitudinis & breuitatis uitæ de hac tractatione sic scriptum est. (De somno qdem igitur & uigilia dictum est prius: de uita aut & morte dicendū posterius: similiter aut de langore & sanitate: q̄tū adiacet naturali philosopho. Ex qbus oibus patet Aristotele de sanitate ac langore tractasse, liber at eius seu eius libri principii: & oē qd̄ de hoc uidimus sic se habet. (ὄρεσι νε υσειασ και νόσου σὺ μόνον εστίν ιατροῦ ἀλλὰ και φυσικοῦ μέχρι τὸν ὡσὸς αἴτιασ εἴπαι'ν Δε Διὰ φερουσι και η Διαφερον τα θεαρουσιν ου Δειχλαθησαν εωσει οτι Δε σμυνοροσ η πρᾶγμα τια μέχρι τί νόσ εστίν μαρτύρει τὸ γινόμενον τ τε σαρ ιατροῶν σοι κομψοι η περι ερσοι λεγουσσι τα πῆρι φυσεωσ η τασ αρχασ εκειθεν αφί ον σι λαμβανειν η τ ωερι φυσεωσ πρᾶγμα τευθεν τὸν οι χαρι εσ τατοι σχενον τε λευτωσιν εισ τασ αρχασ της ιατρικασ. Quod sic interpretatur) De sanitate aut & egritudine non solum medici uerū etiam physici usq; quid interest causas dicere, quatenus uero differūt: & quatenus differentia: speculari: latere nō oportet. Nā q; ea tractatio cōtermina sit usq; qd̄ testat qd̄ sit, & n. medicor; q; cūq; disertis curiosi ue dicunt: de natura dicunt: & illinc principia facienda putant, q; cūq; uero de natura negociant: elegantissimi fere ad medicinæ principia tractationem suā deponunt.) Hæc. n. sunt illa pauca q de sanitatis & langoris causis post librū de morte & uita mox i græcis exemplaribus scripta inuenimus. Ordo at huius ē quoniam mox seq̄ ad eū q ē de uita & morte, hoc prius patet ex iis q i fine libri de uita & morte: & i principio libri huius per continuationē sic scripta repunt. (De uita igitur & morte & q ad hanc speculationē ptinet dictū ē fere de oib; De sanitate at & egritudine nō solū medici uerū etiam physici usq; qd̄ interest cās dicere) Talis. n. hōz librorū repta ē apud exemplaria græca scā cōtinuatio. Accedit ad hoc quoniam licet de sanitate ac langore uaria ac uario mō tractent a medicis & a nali philosopho: hōz tamē doctrina cōtermina eē debet, igit qd̄ physici erit finis, medicæ artis erit principii, & hoc sensit Aristoteles cū post p̄fata subdidit. (Quatenus uero differāt & q̄teno d̄ria speculari latere nō oportet, nā q; ea tractatio cōtermina sit usq; qd̄ testat qd̄ sit) Quod at hæc duæ sciæ cōterminæ sint: q; assumptū fuerat eo q; p̄pe Ansto. demōstrat mō: quo i eo q de sensu & sensibili demōstratū fuerat, dicens. (Etenim medicor; q; cūq; disertis curiosi ue d̄r de natura dicūt, & illinc principia sumēda putāt, q; cūq; uero de uatura negociāt elegantissimi fere ad medicinæ principia tractationē suā deponūt.) Ex iis uerbis liq; patet tractationē de sanitate ac morbo usq; ad certos limites ipsi physico & medico cōterminā eē, q̄re cū tractatio de langore & sanitate usq; ad certos limites medius eoz sit cōterminus: ita ut cū naturales illud deueniret, s. ad medicinæ principia uia tractationē suam deponāt: & finiāt medici at incipientes illic sua capiāt p̄cipia, hæc nobis clarissime demōstrat libellū de sanitate & langore ab Aristotele factū: q; morbi ac sanitatis uia principia scrutat: seq̄ mox debere ad eū q d̄ morte d̄r & uita, q ē de iis q ultio a sola nā aialiū eueniūt, & eē iā initiū alterius artificis, s. medici: q; rōne utit. Nec obstat q; plāta rū cognitio ad physicā doctrinā cōplemētū eā seq̄ p̄tē q ē de aialib; methodus, nā & si ad naturalis disciplinæ cōplemētū: plāta ipsa post aialiū cognitionē necessariae sint: ad cognoscēda tū sanitatis ac langoris principia p̄ia & cās p̄ias: q i qlitatū ac elemētōz humorūq; tēperie ac distēperie a nali cursū cōsistūt: cuius cognitiōis officii libro huic de langore & sanitate ptinet plāta ipsa necessariae nō sunt, neq; iter physicū & medicū cōterminē putari debēt, sed ea sola ps q aialib; attinet ipsi morbo & sanitati cōtermina eē debet. Plāta, n. cognitio a physico tradita sanitatis aut morbi causas nō docet intrinsecas & essentielles, quoniam hæc solæ animalibus intrinsecæ eueniunt, hæc enim sunt elementorum ac humorū distemperantia & tēperies a p̄cipiis generatiōis & ab elementis extrinsecis & locor; mutatiōibus euenientes, quorum plantæ in nullo sunt p̄iceps causæ. Ad hæc i principio libri de cā lōgitudinis ac breuitatis uitæ ait. (De somno qdem igitur & uigilia dictum est prius de uita autem & morte dicendum posterius, similiter at de langore & sanitate quantū adiacet naturali philosophiæ, nūc aut de cā eius qd̄ est hæc quidem esse longæ uitæ hæc autem breuis, sicut dictum est prius, considerandum) per quæ

LIBER PRIMVS

uerba clare accipitur Aristotelem in superioribus de somno egisse & uigilia, in postremis disputaturum de morte & uita similiter de langore & sanitate. in presenti opusculo de cā longitudinis ac breuitatis uitæ. Quærendū igitur est quidnam intellexit cum dixit (similiter autē de langore & sanitate) si dixeris eū uoluisse locū qui est iter hunc de longitudine uitæ & eū qui de morte: imperfecta ac insufficientis sua fuisset propositio. cū illud medium plura capiat nec de illis pluribus locis in hoc præfato sermone aut inferius alicubi decernat. nā cū in hoc sermone proprium libri de morbo & sanitate locū nō determinasset: suū fuisset officium per uerba sua in illo toto medio alicubi dearticulasse: sicuti de iuuentute & senectute & respiratiōe factū est. Nam cum in principio huius libri qui de causa longitudinis ac breuitatis ut dicitur nihil de iuuentute proposuisset. Huic defectui sine libri præfati clare suppleuit. colligens. n. ea quæ de longitudine ac breuitate uitæ docuerat: mox subdidit (Reliquū autē nobis cōsiderare de iuuentute & senectute) Eodē quoque modo cū de respiratiōe nihil proposuisset: mox in principio libri de iuuentute & senectute defectui suppleuit dicens (De iuuentute autē & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul autem & de respiratiōe necessarium fore causas dicere) A simili igitur cum de langore & sanitate nihil certi de loco proposuerit: ratio eū cogere debuit in illis intermediis alicubi eius de finisse locū. quā cum factum non sit: cogimur dicere per illa uerba (Similiter autē de langore & sanitate) De iis similiter idest in postremis. s. post eum qui est de uita & morte: se fore per tractaturum. ita ut similitudo tractata per illud uerbū (similiter) circa illud uerbū uerferetur quo dicitur (Dicendum posterius) Tanto magis ad hoc credendum cogimur: quanto nullus per oēs discurrendo limites sibi potest debitus assignari locus. Nam post eū qui est de longitudine uitæ. mox sequitur is qui de iuuentute & senectute dicit. ut ex superioribus patuit. post hunc mox ille sequitur quod de inspiratiōe inscribit. aut supius quoque ostensum est. Caterum quod post hunc qui est de inspiratiōe sequatur ille qui est de morte & uita cum prius disputatis: sic accipito. cū. n. in eo de refrigerio plurima tractasse tā de ea quod per respiratiōem cū pulmone: quod per brachas ex aqua quæ respiratio uitæ custoditur: iam completis ad ea quibus respiratio intercipitur: qua interceptione mors incidit: iam discedere uolens in calce dictorum suo loco duas interserit causas. quibus animal refrigerio priuatur. in mortemque ruit. s. medii paucitatem ac membri refrigerationi seruientis inobedientiam. passione aliqua: uel senectute nimia siccitate lesi: qua lesione stante mox sequitur mors: dicens. (Et respirantia quidem in paucis aere & eodem suffocantur &c.) per hæc tangens modum ac mortis causam primam quod est continentis paucitas. & post hæc (Et non potentium mouere: respirantium quidem pulmonem: aquatiliū autē brachas: per passionem: aut per senectutē tunc accidit mors) per hoc tangens modum ac mortis causas. quæ est ex instrumenti refrigeratiui inobedientia. Post quæ statim tanquam ex prioribus concludens: mox libri principium de morte & uita subintulit dicens. (Est quidem igitur omnibus animalibus cōgeneratio & mors.) Hæc. n. conclusio quæ est principium libri de morte & uita: ex præfatis in fine de inspiratiōe positis accommodata subsequitur. Cū. n. animal calido in initio suæ generationis in seruo: refrigerio indigeat: tali autem refrigerio uel passione facta in membro refrigerationi subseruiente: uel senectute nimia offendente necessario tandem carere oporteat: huius autē carentia mors sit. ex iis ergo sequitur mortem sicuti est & uita omnibus cōm esse animalibus. Ecce igitur quod recto ordine traditis iam causis refrigerii animalis: & modis pro uitæ eorum conseruatione: post hæc naturali processu tandem in calce libri: suppositis refrigerium duabus destructionibus causis: quibus mors subsequitur: mox principium tractatiōis de morte subintulit. Hæc igitur omnia nobis clare demonstrant librum de inspiratiōe mox præcedere ad eum qui de morte & uita. quare liber de langore ac sanitate nullatenus inter librum de longitudine uitæ & eum qui de morte ponendus est. & cum de eo similiter agendum sit sicut de morte & uita quare post eum qui de morte & uita ponendus est. Indicat etiam hoc id quod in principio de iuuentute sic scribitur (De iuuentute autem & senectute & morte & uita nunc dicendum. simul autem & de respiratiōe necessarium fore causas dicere) tradere enim de respiratiōe simul cum iuuentute & morte est ipsam in medio utriusque tanquam conterminam pertractare. si enim quid interponatur tractatio illorum tuum simul esse non poterit. Neque putandum est iis quæ in superioribus demonstrata sunt: ea contraria esse quibus in fine de longitudine ac breuitate uitæ post pertractatorum collectionem proponendo sic scriptum fuit (Reliquum autem nobis cōsiderare de iuuentute & senectute & uita & morte. iis enim determinatis finem utique habebit quæ de animalibus methodus) neque illa quæ in fine illius qui est de morte & uita sic scribuntur (De uita quidem igitur & morte & de cognatis huius speculationis fere dictum est de omnibus. quæ quidem collectio in latinis libris ultima pars esse reperitur eius qui de morte & uita per superiora enim post longitudinem ac breuitatem uitæ ultra iuuentutem & senectutem mortem & uitam nihil superesse uoluit tractandum: nisi forte id quod in principio eiusdem libri cum morte & uita proposuerat se tractaturum: scilicet langorem & sanitatem. de quibus hic in fine nihil proponit ex quo in principio de iisdem proposuerat. cum dixerat. (De somno quidem igitur & uigilia dictum est prius de uita autem & morte dicendum posterius similiter autem & de langore & sanitate & cætera.) His igitur determinatis: scilicet iuuentute. & senectute & morte & uita: & iis de quibus in principio dictum fuerat similiter posterius esse tractandum: scilicet langore & sanitate: iam methodus de animalibus finem habebit. illud enim (iis determinatis & cætera) non tollit ea esse tractanda quæ prius posuerat se tractaturum. neque prohibet aliqua posse pertractari inter iuuentutem & mortem: scilicet respiratiōem & inspiratiōem. quæ quis hic non proponantur: mox tamen in principio libri de iuuentute & senectute proposita fuerint esse tractanda. cum dicebatur (De iuuentute autem & cætera) Superior ergo Aristotelis sermo ueritati superior demonstratæ minime contrarius est. Neque etiam illud obstabit quod in naturæ processu langor. & sanitas mortem præueniant. languidum enim animal nundum mortuum est. sed uiuit adhuc. Concedimus equidem morbum ac sanitatem præcedere mortem: & hac de causa si langor. & sanitas a natura sola absque artis iuamine semper euenirent: nec artificis manu quoquo pacto indigerent: profecto ante mortis libellum diffinira fuissent. Caterum cum ipsæ ambæ res sæpe artificio prodeant in lucem:

LIBER PRIMVS

nec omniquaq; naturalia dici possint: nō ab re a puris naturalibus Aristoteles saltū quasi faciens: post mortē & uitam ī cōtermino physici ac medici medio: de langore ac sanitate quoad physici īterest accōmodate dīseruit. Hac de causa in fine de morte & uita si ibidem est illius libri finis: uel in principio de langore & sanitate. si ibidem liber de sanitate & morbo initiū suū habet recte sic scribit (De uita qdem igitur & morte & de cognatis huius speculatiōis fere dictum est de oībus) dixit autē (fere) quoniam si cognata uitæ & mortis ea sola sumantur q̄ a natura sola prodeunt: certe quæcūq; huic speculatiōi attinēt iam expedita sunt. Si uero cognata uitæ ac mortis ea ētī telligant q̄ nō a sola natura pdeunt sed arte etiam produci possunt: nō de oībus huic speculatiōi cognatis complete disputatū est. sed p̄ter dicta lāgor ipse & sanitas tractanda sunt. q̄bus expeditis iam medicus ipse suasumat uires. Huic libro respōdent de historiis ea q̄ in octauo post reiuuēscētia de lāgoribus aīalium satis diffuse tradita sunt. cū scribitur (Fiunt autē aīalia prospere & nō in eisdem temporibus nec ī oībus equæ exuperantiis. Valitudines enim & morbi p̄ tpa pro generū diuersitate uarie accidūt &c.) De quo langore & sanitate ipse Theophrastus in historiis plantarū. post iuuentutē & senectutē nō post mortem & uitam: ex causa superius dīctā merito egit. Et hæc satis sint de ordine eius q̄ de lāgore ac sanitate dicī. nunc autem sub breui quodam epīlogo quæcūq; singulatim tractata sunt. hic paucis colligam.

Cōpendiosa recapitulatio numeri & ordinis partiū ac particularū totius physice doctrinæ Ari. Cap. XVIII.
d Ictimus igit q̄ doctrina physica quinq; partes habet. prima ē de naturæ principiis primis: & iis quæ naturalia fere oīa cōmuniter cōsequunt. & hæc primo tradita est in libro de physico auditu. Alia pars ē de simplicibus motu locali motis. s. cœlo & elemētis quatuor: cū uia qua fit transitus ad Caduca in quantum talia. de primis agitur in libro de cœlo & mundo. de secundo in libro de generatione & corruptiōe. cuius partis ordo traditus est in principio tertii libri de cœlo & mundo. Tertia pars est demixtis inanimatis. de q̄bus agitur in libris metheteorologicorum. per metheteorologica cōphēdendo ea ēt quæ lapides & metalla speciali doctrina a quibusdam tradita sunt. Quarta est methodus de aīalibus de qua in quatuordecim agitur libris. In uno de illis. q̄a sunt. s. in libro historiarū. ī tredecim: causas ingrendo ī utriq; tamen eadē: & eodē fere traduntur ordine. s. substantia siue essentia cum suis operationib; propinquis in prima parte. generatio ī secūda. uita autē & mors etiam eius cognata ī tertia parte. supadditis tandem lāgore & sanitate: puros naturalium limites egredientibus: & ad artificialia aliquatenus attigentibus. Essentia p̄ prior ī ordine est materia siue aīalium partes. de qua in libro de p̄tib; ī quatuor diuiso uolumina & ī libro de partib; ad motum utilib; qui secūdus ē: agit. post materiam ī doctrinæ ordine ē forma. s. aīa. de qua ī libro de aīa ī tua diuiso agitur. post substantiam operationes aīali propinquæ sequuntur. prima est sensus de qua ī libro de sensu & sensibili. secūda memoria de qua ī libro de memoria. Tertia est somnus & uigilia. de q̄b; ī eo qui de somno & uigilia. Quarta est motus de quo ī libro de motu. Huic primæ parti de historiis quatuor respondent primi libri. de qua prima pte duo sunt epilogi uniuersales unus ī theoria causarum. s. ī fine libri de motu. ubi sic scribit (De partibus qdē igitur uniuscuiusq; aīalium &c.) Alter ī historiis quinto. s. ī principio libri epilogo priori correspōdens ubi sic scribit (exposui partes aīalium) generatio est secūda pars q̄ in libro de aīalium generatiōe tradit ī quinq; diuiso uolumina cui de historiis tres respōdent libri quintus sextus & septimus. de qua secūda parte cū tertia: duo ēt sunt epilogi unus ī theoria causarum. s. circa finem tertiæ p̄tis ī libro de morte & uita. ubi colligēdo uitam cū generatiōe: cōtinuauit dicēs (Quid qdem igit est generatio & uita & mors & p̄ quas causas erunt aīalib; dictum ē) cui ī principio octauī de historiis respōdet alter epilogus (generatio & reliqua aīalium natura ita se habet actiōes autē & uitæ p̄ morib; uictuq; differūt) Tertia pars. est uita cum morte & sibi cognata. addita sanitate & lāgore. nam cognata uitæ est longitudo ac breuitatis uite de quib; ī eo agitur q̄ de causa longitudinis ac breuitatis uitæ dicī. cognata sunt etiam iuuenrus & senectus de q̄b; secundo tractatur loco ī primo libro. Tertiū est inspiratio ac expiratio. de quibus ī libro de inspiratiōe. Quarto est mors & uita. de q̄b; est tractatio ī libro de morte & uita qui ultimus est eorū q̄ a sola natura pcedūt aīaliū. Quinto ac ultimo ē lāgor & sanitas q̄ sunt operatiōes non naturæ solius. sed artis quoq;. & ac de cā ī finio physici q̄ naturalia speculat: & medici q̄ ea q̄ a natura scā sunt: licet suffragio artis sub ministratis: tāq; cōterminæ physici & medici ponēdæ sunt. cui de historiis p̄ ea. s. q̄ prior ē octauī libri sibi correspōdet. Quia p̄ ea ē q̄ de plāris. de q̄ Theophrastus & historias & causarū theoria: Aristotelis tractationē de aīalib; imitādo: diffusæ tractauit. Hæc quinq; ptes uniuersali ordine ī principio libri metheteororum ordinatæ sunt ab Aristotele. particularū uero harū quinq; p̄tiu ordo ī superiorib; suis locis p̄p̄is demōstratus est. Et hæc satis sint de cōpēdio eorū q̄ sup̄ius de numero & ordīe p̄tiu ac librorū doctrinæ physice Aristotelis diffuse demōstrata sunt. de plāris. n. q̄ sub quāta cōtinent p̄te. q̄ sequant in doctrinæ ordine ad aīalia: partim in superioribus traditum ē: partim etiam usq; ad sufficientiam in secundo libro. in quo de erroribus disputaturi sumus: clarissime demonstrandum est.

Collectio compendiosa certi ac specificati numeri librorum ac uoluminum doctrinæ physice Aristotelis. & de solutione duarum ambiguitatum. Caput. XVIII.

t Otius physice doctrinæ Ari. librorū numerus ē duo de uiginti quorū nōnulli ī plura distinguūt uolumina ita ut uoluminū oīum numerus sit q̄dragita & nouē: aut quinq;gita si decimo addiciat ei q̄ ē de historiis. de quo statim disputabimus. Sunt autē hii. de physico auditu unus. in octo diuisus uolumina. de cœlo & mundo unus: ī quatuor. de generatiōe & corruptiōe unus: ī duo diuisus. Metheteorologia unus: ī quatuor distributus uolumina. cui tertio libro p̄nullæ aliog; s. Theophrasti græci: & arabū: & latinog; ī particulari magis dīnariatis plene mixtis cōscriptiōes añectēdæ sunt. q̄ oīa sub metheteorologia iuxta Aristotelis sententiam senioribus cōscientis: cum ab eodem principio fiant: compræhēdi debent de historiis unus in nouem diuisus uolumina. aut secundum quosdam in decem. quoniam decimum apposuerunt. dicentes eū fuisse Aristotelis opus. Et hic de

LIBER PRIMVS

historiis liber. de animalibus quia sunt: narrando historiarum: more: nos docet libri autem quae causas eorum quae in historiis narrata sunt: & plurimum rerum ac particulariori doctrina inquirunt. numero sunt tredecim uiginti duo continentes uolumina quoque librorum tres de animalium substantia, uidelicet de partibus animalium unus: in quatuor partibus, de partibus ad motum siue de progressu unus, de anima unus: in tria diuisus, de operationibus uero animalium propriis ac propriis quatuor, scilicet de sensu sensibili unus, de memoria & reminiscetia unus, de somno & uigilia unus, de motu in communi animalium unus. Et in septem sunt de prima parte quae animalium essentiam: & eorum proprias operationes apprehendit. Secunda pars quae est generatio unum habet librum, scilicet de generatione animalium nuncupatum: quinque uolumina diuisum. Tertia pars quae est uita cum morte & his cognata quaeque continet libros: scilicet de causa longitudinis ac breuitatis uitae est unus, de iuuentute & senectute unus, de inspiratione & respiratione unus, de uita ac morte unus: omnium rerum a sola natura productarum ultimus, de langore & sanitate quae simul a natura & arte procedunt creditur unus, omnium extremus: qui omnes numero, xxxi. libri quadraginta & noue computatis historiis uolumina uel quingenta continentes reperiuntur numero. Nec mireris si rem hanc sub dubio proposuerim, nam apud translationes priores & Latinos expositores: decem de historiis inueniuntur libri & apud Arabes. Nam in principio de generatione hominis: de ipsius generatione se dictum proponit tam de ea quae in utero quam de ea qua in lucem uenit homo: usque ad senectutem: cum tamen liber iste ibi finiat (Vnde fit ut nomina septimo die imponantur &c.) Huic nono adducit decimum de quibusdam a generatione, usque ad senectutem pertinentia, iuxta praemissa, in quo nonnulla de sterilitatis causa ac foecundae placentiae ratione matricis ratione seminis ratione molae determinantur: Theodorus Gaza in sua quam nostris temporibus edidit translatione. Decimum hunc fragmenta appellat, non historiis pertinentia cum non sola narratio sit sed in eo causa de rebus propositis inquirantur, quod non est historiae officium. Ait ergo Theodorus apponendum esse libro de animalium generatione si Aristotelis sit: opus: quod tamen non fuisse Aristotelis opus putauit, & hac de causa illud minime interpretatus est. Quae fragmenta si caeteris nouem de historiis addantur: decem computabuntur historiarum libri, si uero non erunt nouem hii forte sunt nouem libri quos de animalibus Diogenes Laertius in uita Aristotelis Aristotelem scripsisse dixit. Hic enim liber proprie de animalibus liber dici debet, ut posterioribus demonstrabimus, totum enim quod de animalibus doceri debet: liber hic: licet succincte ac in uniuersali narrando: docet. Non latet etiam nos: quod liber qui, in historiis de hominis generatione agit: tam apud Graecos quam Latinos quam etiam Arabes in ordine positus est nonus, qui incipit (De hominis generatione tam prima in utero &c.) Sed hoc a Theodoro Gaza & merito in sua nuper nobis tradita interpretatione tanquam uiciatum corrigi. Septimus, non esse debet, uiciatum autem hunc ordinem putauit ab Apelicone Theyo, qui ut inquit Strabo plurima Aristoteli de prauiuit, erroris autem causa fuit: quoniam in principio quinti historiarum scribitur (Nunc de eo), scilicet homine (Nouissime differere placet) per (Nouissime) Theus finem intellexit historiarum, quod non est. Sed speculationis de generatione animalium finem intelligere uoluit Aristoteles, cum enim talia loqueretur: de hominis generatione suus erat sermo. Quia de re cum quintus & sextus essent de generatione, septimus de generatione hominis ultimo post aliorum generationem locandus erat. Tractans enim animalium generationem: se eo modo processurum dicit: quo de partibus processerat, uidelicet primo generationes similes ac dissimiles, se tractaturum in genere, de hinc procedere sicuti in eo qui de partibus processum fuerat, hoc excepto quoniam in eo qui de partibus primo de partibus hominis egerat, postea de caeterorum animalium partibus, hic autem inquit Aristoteles e contra generationes animalium caeterorum prius: ultimo post illas: eas quae de hominis generatione se per tractaturum, quippe quoniam de homine plura tractanda erant quam de caeterorum generationibus: singulum singulo referendo, & quia caeteris hominis partes magis sunt familiares. Verba ipsius haec sunt (Sunt porro generationes animalium multae ac uariae partim dissimiles, partim quodammodo similes, sed cum genera ante ut res exigit digesserimus: nunc quoque eodem modo tractare temptemus, praeterquam quod initium tunc ab homine: cum de parte ageremus sumendum censuimus: nunc de eo nouissime differere placet, quoniam plurima ipse de se afferat explicanda). Hoc et patet ex hoc, quod in sexto historiarum parum ante medium: iam ad generationem terrestrium accedens: sic scribitur (Sed de coitu in utero & eiusmodi reliquis caeterorum animalium omnium tum aquatilibus tum uolucrum atque etiam terrestrium quae oua pariunt dictum iam est. Sequitur ut pari modo de his quae in terrestrium genere animalium pariunt: atque et de homine differamus) Id enim de quo superius dixerat se nouissime tractaturum, scilicet de hominis generatione, hic iam proprius accedens quidnam per illud (nouissime) intellexerit: clare satis demonstrat, dicens (Sequitur ut pari modo de his quae in terrestrium genere animalium pariunt, atque etiam de homine differamus) Cum enim in principio quinti se nouissime de generatione hominis tractaturum polliceretur: cumque parum ante medium sexti libri de plurimorum generatione tractasset: superessetque tractare de genere terrestrium alias parientium: de quo genere etiam est homo, Ideo cum praedictis: & iuxta ea quae dixerat se de homine nouissime tractaturum: in hoc loco dicit plura tractasse de ouificantibus tam terrestribus quam uolucris quam etiam aquatilibus, superesse autem de parientibus animalium & de homine differere. Si enim generationem hominis in ultimis: scilicet nono aut decimo tractaturus esset: profecto in hoc sexto libro talia minime dixisset: quia merito hominis generatio in septimo: post alia terrestria animalium parientia in fine sexti praetractata: docenda fuit, in octauo autem de uita & morte & his cognatis simul cum langore & sanitate: quae generationem sequuntur. Nonus de moribus & aliis quibusdam. Et si fragmenta post hominis generationem addere uolueris: tunc septimus & octauus erunt de hominis generatione. Nonus de uita, Decimus pro plura parte de moribus secundum uerum ordinem. Quare cum superius de uita scriptum est in octauo me dixisse inuenieris: si forte fragmenta illa addere uolueris: tunc non in octauo loco me uoluisse scias. Si uero hominis generatio est cum dictis fragmentis iuxta alias interpretationes locum tenuisse ultimum uolueris: quis abre concessum sit ea tunc quae de uita: in septimo quaerens libro: in octauo mores cum aliis nonnullis, hominis autem generationem in nono, ac decimo reperies uolumine. Quare si liber de historiis decem habuerit uolumina: totus physicae doctrinae Aristotelis uoluminum numerus quinquagenarius inuenietur, aliter quadraginta & nouem patefient uolumina.

Si quis autem de superioribus aliquem libris aliter partiri uoluerit: dummodo prefatum ordinem non mutauerit: cum eo nulla est a me habenda contentio. ordinem enim potissime in hoc meo curauimus opusculo. Et hæc, post disputatum ordinem ac numerum librorum ac uoluminum physice doctrinæ Aristotelis de numeri certi ac specificati collectione copiosius satis sint dicta. Nunc de principalioribus dictorum librorum epilogis: quibus & ordo & numerus librorum collectus est dicendum esse uidebitur. quibus expeditis secundum uoluminis in quo de erroribus quorundam disputandum est tractationi dabitur locus.

Compendium modorum & locorum quibus expedita in prefatis libris colliguntur. & tractanda proponuntur. pro sufficienti numero & ordine inueniendos primum ac librorum doctrinæ physice Aristotelis. Caput. XX.

Ratio & numerus in superioribus tractatus. pro maiori parte ex dictis Aristotelis: nunc in principiis librorum suorum: nunc in finibus: nunc in mediis dispositis collectus fuit locus inquam potioribus: ex quibus partium dictarum aut librorum suorum sumi potuit conueniens particio. de aliis locis siue locorum dictis particularibus magis: nulla ad presens sit cura. Dico igitur quod in principio & in fine librorum quatuor solis Aristoteles utitur modis. pro principio & finem non solum initium aut libri calcem intelligimus: sed ea quoque quae inter media. intermediorum quoque partem illam appellans primam in qua noua incipit materia. finem quoque appellans ubi aliqua desinit materia. Nam in principiis ac finibus aut solum dicenda proponit: aut solum dicta colligit: aut colligit dicta & proponit dicenda: aut neutrum facit: sed materiam intentam solum persequitur. At si in principio solum persequitur: tunc in anterioribus uno de tribus locus ille disponitur modis. Nam anteriorum locus uel nihil proponit nihilque colligit. & hoc in tribus reperio locis. scilicet in principio de coelo & mundo: in cuius principio materiam persequitur & in fine anterioris. scilicet de physica auditione nec proponit nec colligit. similiter in quarto historiarum circa media exequitur de somno. & in anterioribus neque colligit neque proponit aliquid. In octauo quoque de historiis loquens de reuiuenscentia mox persequitur in principio illius materiam siue tractatam illius: in anterioribus uero neque tractata colligit neque reuiuenscentiam proponit. Vel finis anteriorum solum colligit. Et hoc in duobus reperitur locis. scilicet circa finem quarti de historiis. ubi mox de mare & scemina persequitur. & in anterioribus sine colligit de sensu & somno. similiter in octauo de historiis de lagore mox persequitur: in anterioribus uero solum colligit uel finis anteriorum colligit & proponit. & hoc in libro de morte reperitur in cuius principio mox materiam persequitur in anterioribus uero. scilicet in libro de longitudine ac breuitate uitae & libro de iuuetute & senectute: quod ambo eum qui de morte procedunt. proponit dicenda de uita & morte & colligit prius disputata. Vel in anterioribus solum proponit. scilicet in libro de inspiratione. in cuius principio mox materiam suam persequitur. in anterioribus uero uidelicet in principio de iuuetute & senectute solum proponit. principia igitur solum persequentiam materiam anterioribus collata quadrupliciter uariat. & hæc in septem reperitur locis: sicut mox declaratum est. Si uero principia solum proponunt tunc anterioribus comparata quadrupliciter quoque uariant. uno quippe modo. cum in anterioribus nec colligit nec proponit. Altero quando solum colligit. Tertio cum colligit & proponit. Quarto uero quod in anterioribus solum proponit. De primo modo principium de physico auditu coputandum est in quo proponitur tractanda in anterioribus uero cum anteriora nulla sint nihil fit. In principio quoque de progressu animalium solum proponit. In anterioribus uero. scilicet in fine de partibus uel fit. dato quod totus epilogus loci illius supradictus fuerit. uno. n. de tribus modis epilogus ille uiciari potuit. De secundo est principium de animalium progressu. in quo dicenda solum proponuntur. in anterioribus uero. scilicet in fine de partibus solum modo colligit. dato quod ea sola pars qua in fine de partibus dicenda proponuntur ad dita fuerit. De tertio septem reperio loca primus est principium septimi de historiis: ubi solum dicenda proponit. scilicet de generatione hominis. & in anterioribus uidelicet in sexto post medium tractata colligit. & de terrestribus ac hominis generatione se tractaturum proponit. Secundus est principium de generatione & corruptione. ubi dicenda solum proponit in anterioribus uero. scilicet in principio tertii de coelo & mundo dicta colligit. & agendum de generatione & corruptione proponit. Tertius est principium de progressu ubi solum tractanda proponit. in anterioribus uero. scilicet in fine de partibus dicta colligit & dicenda de progressu proponit: posito quod post secunda quae proponitur fuerit uiciata: de hac dictioe progressu. scilicet in generatione mutata. quod inter tres prefatos uiciandi modos magis fuisse credimus. Quartus est liber de anima in cuius principio proponit dicenda de anima. in anterioribus uero. scilicet in fine de progressu dicta colligit & dicenda de anima proponit. Quintus est in eo qui de memoria. in cuius principio solum proponit. in anterioribus uero. scilicet in fine de sensu & sensibili colligit & proponit se de memoria disputaturum. Sextus est liber de somno in cuius initio de somno se tractaturum proponit. & in anterioribus. scilicet in fine eius qui de sensu & sensibili colligit dicta & se de somno tractaturum proponit. Septimus est quoniam in initio eius qui de iuuetute & senectute solum proponit in anterioribus uero uidelicet in fine de causa longitudinis ac breuitatis uitae & proponit. Hii sunt igitur modi septem quibus in principio solum proponit. & in anterioribus colligit & proponit. Quare si in principio solum proponit cum anterioribus tripliciter comparet: Hoc in decem reperiet locis. scilicet primo modo duo. in secundo unum. in tertio uero septem attamen cum in hoc tertio idem positus sit ille. scilicet quo principium de animalium progressu anterioribus comparatur: & hoc secundum triplicem deprauationis modum possibile: de quo triplici deprauationis modo possibili quod in ueritate unum solum fuerit uitium quodcumque de illis tribus fuerit: quis tertium magis credamus: ideo de illis tribus duo subtrahi debet. & sic octo tantummodo supererunt. Si autem in principio tantum colligit unus solus de hoc reperiet modus. & in uno loco. ille. scilicet quod in anterioribus nihil reperiat. & hoc in principio octauo de historiis reperitur. ubi de substantia ac generatione animalium colligitur. in anterioribus autem nihil fit. Si uero in principio colligit & proponit tunc anteriora duplici inueniuntur modo. uno cum in anterioribus nec colligit nec proponit. Alio cum in anterioribus solum colligitur. De primo quatuor reperimus loca. primus est quoniam in principio libri meteororum colligit & proponit. in anterioribus uero nihil tale fit. Secundus in principio quinti de historiis ubi colligit & proponit. & in anterioribus nihil. Tertius in secundo de partibus ubi dicta colligit & dicenda proponit. in fine uero historiarum nihil facit. conferendo tamen principium hoc. scilicet secundi de partibus fini libri meteororum.

LIBER PRIMVS

nū: eo mō quo cās ea q̄ de causis cōsequūt sic i anterioribus aliqd̄ ppōit & sic eēt unū alius modus i nullo alio loco reptus. s. q̄ i p̄cipio proponit & colligit & i anterioribus solū ppōit. Quartus i p̄cipio d̄ sēsu & sensibili ubi colligit & ppōit & i anterioribus nihil fit. De sc̄do duo repimō loca prius i p̄cipio eis q̄ de motu: ubi dcā colligit & dicēda ppōit. i fine uero anteriorū. s. libri de sōno solūmō colligit. Sc̄dus i p̄cipio de cā lōgitudis ac breuitatis uitā tractata colligit & agēda p̄ponit. i fine uero anteriorū. s. de generatiōe aīaliū solūmō. colligit Tertius autē cum ingeniosus non sit uerū potius nugatorius: eo non usus est Aristoteles in suis epilogis: tanq̄ Aristoteli ingēniosissimo ac i mō scribendi eruditissimo indecēs. loca igit̄ p̄dicta numero uiginti duo sunt septē uidelicet cū in principiis materiam solum p̄sequitur absq̄ hoc q̄ colligat aut p̄ponat. octo uero cū in principiis solū p̄ponit. in q̄bus aut̄ in principio tantū colligit. unus. sex uero cū i principiis p̄ponit & colligit. si tamē principium secundi de p̄tibus ēt fini metheorū cōparat̄ uti diximus sic erunt septē & in uniuersum uigintitria loca & modo decem aut undecim. s. tres cum in principio solūmodo p̄sequit̄ materiā. quatuor si in principiis tantum p̄ponit. unus modus cū in principio solūmodo colligit. Duo modi cū in principio colligit & proponit. Imo tres si secūdu liber de partibus cōparet̄ fini quarti libri metheorū. quēadmodū ēt libro de historiis cōparatur. Et hęc satis sint de modis decē uel undecim epilogandi quibus Aristoteles in locis uigintiduobus aut uigintitribus usus est. ex quibus partium ac librorū physica doctrinā Aristotelis particio ac numerus collectus ē quos q̄dem hic ponere uoluimus ut scitis iis modis: quibz̄ facilius illū cognoscat modū illū quo i p̄cipiis eadē p̄cise colligunt̄ & proponunt̄ quā in anterioribus collecta & proposita fuerant. qui positus est i fine libri de partibus animalium non fuisse Aristotelis modum sed uiciatum fuisse. sicut in mox tractandis demonstratur sumus. Ceterum anteq̄ huic primo uolumini calcē ipōnā circa p̄fatum librorum Aristotelis numerum nōnulā ambiguitates dissoluende sunt.

Quod Aristoteles nullum de alimento proprium fecerit librum.

Caput. XXI.

Irca ea igit̄ quā de librorū numero definita sunt. Primo q̄dē dubitat̄ an Aristoteles de alimento librum cōdiderit ueluti nōnulli latini sensere p̄hi. i quoz̄ fidē eiusdem Aristotelis uerba deduci p̄t. Nam secundo de aīaliū p̄tibus libro cum de uenis loq̄ret̄ sic scripsit. (Verū cibi excrementa quibus nā aīalibus iuncta sunt: & q̄s ob causas aptius in cōsiderāda discerendaq̄ alimēti rōne explicet̄.) In secundo quoq̄ de aīa libro dixit (Figuraliter q̄dem igit̄ qd̄ sit) suple alimētū (Dictū est. certificandū aut̄ posterius de ipso i propriis sermōibz̄) Ad hoc dicimus Aristotelē de alimēto nullū p̄ticularē de eo solo edidisse librum: sed de eo sparsim in plurimis scripsisse locis. In libro enim de generatiōe & corruptiōe put̄ ei comodū fuerat de alimēto breuibus egit. ipsum uidelicet docendo esse nutritibili cōtrariū. & eius substātiā cū quātitate augmētū phibente in eodē esse. in libro quoq̄ de aīa plura secūdu loci oportunitatē de nutrimento p̄tractauit ipsum duplex esse dicens. alterum uidelicet nutritibili cōtrariū alterū simile. quo fit ut inuicē utraq̄ patiāt̄ & agāt. dicēs quoq̄ rē eadē hoc. s. s̄ba nutrire illo uero. s. magnitudine quātitatem augere. hęc igit̄ & plura alia sunt q̄ de alimēto i libro de generatiōe & corruptione & libro de aīa scripsit Ari. plura aut̄ iis de alimēto: i libro de aīalium generatione se p̄tractaturum pollicet̄: q̄ promissa post hęc i p̄fato libro p̄p̄riis p̄soluunt̄ sermonibus. ita ut cuiq̄ notū fiat nō in uno solo codice sed i pluribus de alimēto docuisse Ari. p̄missa aut̄ ab eo sunt hęc. Nam i tertio de aīaliū partibus libro cū de uēis loq̄retur. tale nobis pollicitus est. (Sed quonā mō & ex quo aīalia nutriant̄ et quo modo et uentre capiant alimētum cū de generatiōe agit̄ aptus & expectari & explicari pōt) Ex quibus de alimēto tria se p̄tractaturū pollicetur. Vnū qd̄ sit alimētū ex quo oīa aluntur aīalia. Alterū quonā mō aliunde trahat̄. Tertium quo pacto in nutriti substantia cōuertat̄: Quarto ēt de p̄tibus libro cū de ea q̄ lactes dicit̄ ageret post aliq̄ dixit. (Quēadmodū autē capiat alimētū & quo nā pacto p̄ uēas ex alimēto i gesto subeat eas p̄es qd̄ i uēis digerit̄. explicabit̄ cū d̄ generatiōe alimentoz̄ animalium agemus). Hęc de p̄missis. quā p̄missa cū pluribus aliis: i p̄missō libro per soluta sunt. hęc aut̄ sunt. Alimēti necessitas eiusdē substantia. locus unde sumant̄ uie p̄ quas trāsīt & diffundit̄. Nutritiōis modus ad plantarū similitudinē. Cōuersio p̄ resudationē in nutriti s̄bam. secūdu nobilitatē & ignobilitatē mēbroz̄: alimēti diuersitas mēbris distribuēda diuersis. Nā secūdo de aīaliū generatiōe. id qd̄ p̄io tractaturū fuerat sic docuit. (Sed cū potētia qdē aīal sit sed ip̄fectū: aliunde accipiat alimētū necesse est.) Quid aut̄ esset alimētū parū ante docuit cū dixit. (Alimētū aut̄ ultimū aīalis sanguis est.) Vnde aut̄ alimētū illud ad aīal i utero trahat̄ sic docet. (Quāob̄re utero & parēte ut terra planta utit̄ ad cibū hauriendū donec perficiat̄.) Quo mō aut̄ & quibus uis alimēto fetui i utero cōsistenti aditū natura subministrauerit docuit sic dicens. (Quo circa ex corde p̄io uenas illas duas natura descripsit. de quibus uenulā depēdet̄ i uterū ex quibus q̄ umbilicus uocat̄ cōstat.) Et parū post (bene aut̄ quasi radices cōtingunt̄ uterū p̄ q̄s alimētū haurit. fetus eius. n. gratia i utero manet.) De p̄io cōstituente sanguine qd̄ alimētū post hoc efficit̄. subdit. (Sed p̄tinus ut in plantarū semibus uest̄ aliqd̄ tale primum qd̄ lacteū uocat̄: sic in aīaliū materia: excrementū constitutiōis alimētū est.) Post hęc ad nutritionis modum qui & in utero & extra uterum fit se cōuertens: per comparationem ad plantas sit scripsit. (In crementum igitur fetuū p̄ umbilicū contingit eodē quo plantis modo p̄ radices atq̄ ēt aīalibus ipsis ubi absoluta iam sunt ex eo qd̄ continentur alimento idē accedit.) Ceterum post hęc quo nam modo membra resudatione quadam alimenti & in membri naturam conuersi nutriant̄: ostendit Arist. dicens. (Per uenas igit̄ & meatulos quoq̄ alimentum resudans quēadmodū aq̄ p̄ tardiusculū funē in carnem aut carnis proportionale conuertit̄ frigore consistens &c.) Ibi. n. modum quo diuersa resudante alimento nutriant̄ membra diuerso quippe mō nūc frigore nūc alio mō sc̄dm mēbroz̄ cōplexiōes accurissime docet. nobile. s. alimētū nobilibus ignobile ignobilibus mēbris mediocribz̄ mediocre more p̄issimilias natura distribuēte. q̄ nobiliores cibos filiis ignobilissimos seruis bruta tractantibus medios uero mediis. Sic enim natura parens suos distribuit cibos. de quo scri

bitur. (Cæterū partium unaquæq; ex alimento gignit nobilissima quoq; et potissimi principii particeps ex con-
cocto sincerissimo primoq; alimento reliquæ necessariae & illarū gratia istituēdo ex deteriore & reliq; excremē-
tisq;) Hac igit pro pmissorū p̄solutione dicta sint. Ex qbus oibus patet Aristotile nō in uno per se solo libro de
alimento tradidisse. neq; unū ad hoc solū cōfecisse librū. de eo. n. & in libro de generatiōe & corruptione & i li-
bro de aīa & i libro de aīaliū generatione plura scripsit. Tametsi iter hos oēs illi de alimēto pprii sunt sermōes
q in libro de aīaliū generatiōe traditi sunt. Sed qd sit negociū de alimēto pluribus est cōe libris. & nō uni pro-
priū. Et hoc sensit Aristoteles in secūdo de aīa libro cū dixit. (Certificādū aut posterius de ipso i propriis sermo-
nibus.) In plurali. n. (sermonibus dixit & nō sermōe. q sermōes sunt q in libro de generatiōe & corruptione & li-
bro de aīa facti sunt. & libro de aīaliū generatiōe magis proprie fiendi sunt. Ad hoc aut fidem est Iohānis philo-
pomi dicti grāmatici sup̄p̄fato Aristoteles sermone comētatio. qui colligens ea q de alimento i libro de aīa tra-
dita sunt ad memoriā deduxit. ea q in libro de aīaliū generatione docuerat Aristoteles dicens. (Dixit eni aliquo-
mō de nutrimento & in iis q de generatiōe & tandē uerbū Aristot. posterius) declarās dixit. (Dicet at posterius &
i negotio de generatione aīalium ad qd prolongauit.) p̄ quæ uerba hic expositor putauit Aristotile nō ad unū
de alimento se remisisse. sed ad plures i diuersis libris sermones. i. librū de generatiōe & corruptione de aīa : sed
inter cætera ad ipsius alimenti pprios sermones i libro de aīalium generatione traditos. Huic et sententiæ uer-
ba auerōys i loco hoc idē uoluerē. Ait. n. (Et dixit hoc qd sermo de nutrimento & augmēto nō pficit nisi in plu-
ribus libris) quos libros ipsemet dixit esse librū de generatiōe & corruptiōe librū de aīa: librū
de aīaliū generatiōe. At quis de alimēto i pluribus traditū sit libris uti diximus: ipsū tū magis pprii sermōes illi sūt. q
i libro de aīaliū generatiōe scripti sūt. sermōes. n. de p̄mate huic libro sūt pprii cū sp̄ma generatiōis sit p̄cipiū sp̄ma
at ē aliqd nutrimenti cū sit eius ultimū excremētū utile. sermōes igit de alimēto huic libro sūt pprii: & hac rōne
pfatus iōānes i suis inuit dictis. Ari. et tertio de p̄tib; aīaliū: sermōes q de alimēto i libro de aīaliū generatiōe fiūt
ipsi alimēto magis pprios esse censuit. cū dixit. (Sed quo nā modo & ex quo aīalia nutrant & ex uentre capiūt
alimentum: cū de generatiōe agitur aptius & expectari & explicari pōt.) Si de nutrimento i libro de aīalium ge-
neratiōe aptius q in aliis expectari debet: si in eodē et aptior sit huius explicatio quis est q nō cōfiteat sermōes
in libro de aīalium generatiōe de alimēto factos cæteris ipsi alimēto pprios esse: nec alium p se de alimento
solo edidisse librū. Ad hanc quarto de aīalium partibus libro hoc idem iis approbat uerbis. (Quēadmodū aut
capiant alimētū & quo nā pacto p uenas ex alimento iēsto subeat eas p̄tes qd in uenis digerit: explicabit cū de
generatiōe alimētoq; aīalium agemus.) iis. n. librū hunc non solū de aīalium generatiōe sed de alimento quoq;
eū nūcupauit Ari. Ad hanc illud cæteris efficacius demonstrat qd i calce q̄rti de generatiōe libri epilogo sic scri-
bit. (Sed de alimento extrinsecus ministrando aīalium atq; de generatiōe i luce & seorsū de singulis & sumati-
dictū iam est.) hoc. n. epilogo clare dignoscit sermōes i hoc libro p̄tractatos: non de sola aīalium generatiōe:
sed & de alimento proprie nūcupari debere. quo fit ut liber hic nō de generatiōe sola aīalium sed et de alimē-
to quodāmodo dici possit. Quod igit Aristot. nō unū de alimento solo librum ediderit sed plures cōdiderit libros i
qbus de alimento fiunt sermones: licet illi qui in libro de aīalium generatiōe tradi sunt cæteris de alimento fa-
ctis pprios dici debeant: Neq; p hoc numerus librorū definitus noxā suscipiat: ex iis satis manifestū puto.

Quod librorū numerus Ari. de naturalibus adiogene positus cū nostro cōcordat numero. Caput. XXII.
Ltera dubitatio circa p̄fatu librorū numerū ex diogenis laertii uerbis insurgit. Hic. n. i Aristot. uita de na-
a turalibus triginta octo p̄ elementa dicit scripsisse uolumina ultra ea nouē q nō sub elemētis de aīalibus scri-
psisse refert. Cōposuisse quoq; dicit nō sub elemētis anatomiarū octo de anatomiarū electiōe unū. de aīa
unū qōnū aīa duo. de cōpositis aīalibus unū. de fabulosis aīalibus unū. de generatiōis p̄hibitiōe unū. quæ oīa
de naturalibus p̄tractata nostri definitū. xlix. excedūt numerum. Ad hanc de aīalibus nouē iquit diogenes Aristot.
scripsisse uolumina. nos aut. xxxi. sub quatuordecim libris cōtenta posuimus uolumina. Plinius aut ferme quin-
quaginta quēadmodū inferius distinctius demonstrabit. Ad hoc solutiōne dicimus cum superioribus. q naturale
negocium duplici docet uia. una qd talia sunt. q i aīalibus libro historiarū istructa fuit. Altera pp̄ qd cās uideli-
cet naturalium reddendo. Amplius dicimus q aīaliū negociū tribus docet unū est s̄ba cū operationibus propriis
Alterum generatiōe tertium uita cū sibi cognatis. Ea aut q de naturalibus p causas docent sunt ea q p elementa &
elementorū ordinē ab Aristotile scripta sunt. sub quo ordie librū historiarū secundū diogenem minime posuit.
Sunt igit secundū diogenē sub elementis de naturalibus libri numero. xxxviii. qbus si nouē historiarū addantur
erunt nūero. xlvii. qui numerus. a. nostri sup̄ius definitio nūero duobus distat. Quæ dissonantia minia hoc cou-
cordabit mō quoniam diogenes forte librum de morbo & sanitate cū nō uiderit nō cōputauit. librū quoq; de me-
moria ab eo q de sensu. & eū q de ispiratiōe librū fortassis ab eo q de morte nō segregauit. uti nonnulli alii quoq;
celeberrimi fecere uiri. de qbus tribus aut aliis huius si duo uera fuerit nostri definitio cū suo facillime cōcor-
dabit numero. Cætera at uolumina uidelicet. anathomiarū octo. & electiōe anathomiarū uel explanatiōe ad li-
bros historiarū reducunt. potissime ad eas p̄tes q de p̄tib; & generatiōe agūt. Liber at de aīa & aīa qōnes ad eū
reducunt librū q de aīa sub elemētis traditus ē quē tripartitū eē diximus. Liber at de aīalibus cōpositis & ille q
de fabulosis aīalibus ad eos q de p̄tib; aīaliū & generatiōe & libro historiarū similiter deduci debet. Sed ille qui
de generatiōis p̄hibitiōe ad illū q de aīaliū generatiōe d̄r. quē puto illū eē quē nonnulli decimū putarūt esse hi-
storiarū librū quē theodorus gaza fragmēta nūcupauit. i eo. n. plura generatiōe p̄hibentia p̄tractant. ii igit li-
bri qndecim quis de naturalibus tractet nō tamē sub ordie elemētorū cōputati sunt. nec sub historiarū lege. q̄q;
ueluti appendices p̄fatis libris sub elemētis cōtētis & libro historiarū dici debeāt. & si p̄fatis addant libris pro
certo numerū nostro definitio. xlix. maiorē faciēt nō tamē cōtra nostrum sensum q libros eos solos itelligimus
q naturalium historias & libros cās reddentes sub ordine elemētorū cōscripti sunt. Siue igit. xxxvii. sub elemē-

LIBER PRIMVS

tis secundū diogenē siue, xlix, uti nos posuimus. Siue plures iis ponant libri nihil interest. nec inter hæc ulla est cōtradictio, quoniā hæc diuersa sub diuersis uerificantur sensibus.

Quod numerus librorū Ari. de animali negocio a diogene & numerus a Plinio positus cum superiori nostro concordat numero. Caput. XXIII

Nsurrexit et altera dubitatio ex iis q̄ dicta sunt. Nā nos cū uolumina de aīalibz & libros enumerarem **i** diximus eoz uolumina numero esse triginta unū, sub quatuordecim cōtenta libris. Diogenes aut̄ hic dicit nouē de aīalibz Ari. scripsisse Plinius aut̄ i naturali historia cū de leone loq̄ret̄ ferme quingenta Ari. alexandro asseruit dedisse uolumina, dixit. n. (Alexandro magno rege inflammato cupidine aīalium naturas noscēdis delegataq; hac comētatione ari. sumo i omni doctrina uiro: aliquot milia hoīum i totius asiæ græciæq; tractu parere iussa oīum, quos uenatus aucupia piscatusq; alebāt q̄busq; uiuaria armēta aluearia piscine auaria i cura erāt: ne qd usq; genitū ignoraret ab eo: quos p̄cūctando quingenta ferme uolumina illa p̄clara de aīalibus cōdidit.) Ad hæc respōdendo i primis dicimus q̄ nihil ē qd̄ negociū aut̄ methodus aut̄ liber de aīalibz dici debeat nisi id scibile totū de aīalibus doceat, uidelicet s̄bam cū operatiōibus ppriis, generationē & uitā. Et hac de causa oēs p̄fati decē libri, triginta & unū cōtinētes uolumina: de aīalibus negociū & methodus dici pōt: quoniām & p̄ historias & p̄ causas totū de aīalibz scibile docēt. Illa ēt uigintiduo uolumina i tredecim cōtenta libris causas aīaliū iquirentia cū totū de aīalibz p̄ cās scibile doceat: negociū de aīalibus dici pōt. Cæterū nullus est liber q̄ de aīalibz liber dici ualeat nisi ille q̄ de aīaliū historiis d̄r ipse, n. scibile totū, s̄. s̄bam generationē & uitam quo quo mō docet. Cæteri aut̄ singuli libri nō totū de aīalibus scibile sed aliqd de ipsis docēt aīalibus. Verus igitur erit diogenis sermo quo d̄r ari. de aīalibus nouē cōdidisse, sunt. n. ea nouē q̄ i historiis aīaliū cōtinēt q̄ de aīalibus pprie d̄r liber. uerus ēt est sermo noster cū diximus ari. xxxi. de aīalibz fecisse uolumina i. xiiii. cōtēta libris ii. n. oēs libri totū de aīalibus cōtinēt negociū, de hoc tamē noīe (de aīalibus) distincte magis i inferioribus tractabit. Id at̄ q̄ Plinius dixit sermone pbabili sic uerificari pōt. sunt. n. uolumina ferme quingenta de aīalibus ab arist. edita si p̄fatis libris suos cōplices & apēdices adiūxeris. q̄ nūero supius qundecim enūerati sūt. octo uidelicet anathomiarū, unus de anathomiarū electiōe uel explanatiōe. unus de aīa, de aīæ q̄onibz duo, de compositis aīalibz unū de fabulosis aīalibus unū, de phibitiōe generatiōis unū, q̄ oēs. xlii. uel. xlii. iuxta nōnulla exēplaria græca d̄ q̄bus diogenes de anathomiis nouē dicit scripsisse uolumina reddūt numerū, ferme quingēsimū attingentē ut ipse quoq; Plinius dixit. Quod igit̄ nulla sit iter diogenē pliniū & nostrā sniam d̄ria circa numerū librorū physicæ doctrinæ ari. ex iis satis manifestū ē, at quoniā octo uel nouē de anathomiis uolumina ab arist. esse composita diximus: utrū hoc ueritatē habeat rationibus aliquantulum disputandum est.

Quod aristotiles de anathomiis uolumina ediderit.

Caput. XXIII.

Alenus. n. libro d̄ matricis anathomia asserere uī ari. de anathomia iter cæteros ægregie scripsisse loq̄ns **g** enī de uasoz mulierū spmaticoz īplatiōe dixit. (Has at̄ īplatiōes neq; ari. neq; erophilus neq; eudemus nouit memini autem istoz non solum q̄nia soli non nouerant sed tanq; optimorum anathomizatorū) Ipse ēt ari. pluribz locis se d̄ anathomiis scripsisse cōfitef nā tertio de p̄tibz li. ait. (Sed q̄ diligētius nosse uelit quēadmodū uene iter se hēant & ex anathomiis cōtēplari oportet & ex aīali historia.) theodo. uero gaza dixit. (spectare id tū p̄ disēctionē tū ēt p̄ comētationē hoc ē historia aīaliū debēt.) Eodē ēt li. ait (quonā mō hæc ita se habeat tū situ tū ēt specie ex historia disēctiōe q; aīaliū petēdū ē) Græce at̄ scriptū est i plurali ex anathomiis priō ēt de aīaliū generatiōe, de utero loq̄ens dixit (quomō se hēant oportet & ex anathomiis & ex historiis cōtēplari.) Hoc ēt sc̄do de generatiōe aīaliū dicēs (patet hoc ex historiis & disēctionibus aīalium.) Nō parū post ēt sic scribit. (Oportet aut̄ hæc cōtēplari & exemplis eorum q̄ i anathomiis & eoz quæ in historiis & comentariis.) per hæc enim uerba se de anathomia scripsisse innuere uidetur. Tam & si per eadem uerba maxime ex uerbis theodori aliquis forte capere posset non libros de anathomiis, sed incisionum opus manuale intellexisse uerior tamen est prior snia, potissime cum a galeno comprobata sit, nisi forte libros historiarum qui & partes & generationem narrāt ari. anathomias itelligere uolueris. cū & p̄tiū sitū & formā & iuamēta determināt, qd̄ p̄fecto difficile est recte posse iudicare hoc tamē te scire uolumus q̄ illud q̄ diogēis iterpres scripsit anathomoz apud matrē græcā ἀνατομῶν anathomō repit. q̄ qd̄ genetiūus pluralis. & illius ἀνατομῶν anathomō. & illius noīs ἀνατομῆ anathomiē ē pōt. sed si illius noīatiui anathomō ponat̄ genetiūus: nihil penitus ad rē significauit, anathomū. n. diuisū siue insectū significat, nisi forte dixeris p̄ illud anathomō aīalia insecta ut apes itellexisse ita ut de illis octo uel nouē cōposuerit uolumina. Sed hoc minie ē. eo q̄a talia aīalia ap̄ græcos peculiare nomē hūt. di cūf. n. ἐν τοῦ α. enthoma. nō at̄ anathoma. ē igit̄ illius noīs anathomi genetiūus, quā nos latini uocabulo græco anathomia uocamus. melior igit̄ fuisset iterpratio si anathomiarū dictū fuisset. ut dixi quādo cū insecta ut apes græci uolūt exprimef aīalia: nō anathoma sed pprio eoz noīe enthoma dixerūt. Hic igit̄ anathomiarū liber libro historiarū ānexus uī. potissime cū ipsa anathomia eoz q̄ i historiis docent̄ maxie eius q̄ ē de p̄tibz: sit exēplū maxie cū utrūq; simul librū & historias & anathomias: ari. i suis sp̄ copulet dictis quoz deide oīum causæ & i libro de p̄tibz & libro de generatiōe iquirunt. Et hac de cā uti sup̄ deduximus ipsemet ari. i historiis & insectiōibz patere dicit. anathomias. n. sp̄ cū historiis copulat. q̄ si earū sint exēplū & apēdices. Et hæc satis de alimentī cōscriptiōibz & uera diogenis & plinii cū nostro librorū definito nūero cōcordia dixisse sufficiat. Quis igit̄ sit p̄tiū ac librorū doct̄rinæ physicæ ari. numerus & ordo sc̄dm uerā perypateticoz sniam ex iis q̄ in huius nrī libri priō uolumie tractata sunt q̄sq; sufficiēter itelligere poterit.

Volumē sc̄dm & ē disputatō c̄tra nōnullos errātes circa ordinem q̄rtæ & q̄ntæ ptis. Sectio priā. Vnū habēs caput in quo contra eos qui dixerent plantarum negocium ordine doctrinæ precedere ad negocium de anima

LIBER SECVNDVS

libus: pluribus disputat rationibus.

Xpeditis generati ac singulatim i priori uolumine: particiōe: ordine: ac numero priū ac libroz physicae doctrinae ari. Nunc quorūda errores circa p̄dicta corripiēdi sunt. ac prio ordinis errorē partis ad partē. illius sc̄do q̄ circa ordinē cadit particularū pris unius q̄ ē de aialibus: reprobabimus. **Questio de ordine pris ad ptē ē: q̄ nā ps ordine doctrinae ac tractatōis p̄cedere debeat. an ea q̄ de aialibus: an potius q̄ est de plātis** Ad hoc latini oēs & Aueroys & Auicena respōdēdo plātas p̄ponūr aialibus. quoniā cū simpliciora sint secūdū naturā priora sunt. natura. n. ab inaiatis ad plātas p̄ gradus p̄cedit. a plātis gradati ad aialia. ad hoc at nos dicimus q̄ simpliciora cōpositoribus: uti uere dicūt: secūdū naturā priora sunt sicut p̄cipia i libro de physica auditiōe tradita: priora sunt iis quae sunt ex p̄cipiis. quoniā simpliciora. & ideo prius doceri d̄buere. similiter simplicia per tractata sunt prius in libro q̄ de cœlo & mūdo & li. de generatiōe & corruptiōe q̄ mixta: cū eis priora sint natura. pari ēr mō iter ea q̄ mixta sunt: inaiata ipsa: inaiatis. tractatiōis. n. ordo i sciētis habēdus: ab his q̄ simpliciora sunt ac natura priora. ad minus simplicia gradato successū procedere debet. modū t̄r̄ deuostrādi quo p̄dcā tam simplicia q̄ cōpositora i nālibz potissime doceri debēt: ab his q̄ nobis notiora sunt licet simpliciter ignotiora sint p̄cedere debet ut i eo q̄ d̄ physico auditu scriptū ē. Hęc igit̄ i ordie tractatiōis: & quo ad doctrinationē nostrā sic se h̄re debēt si iter ea nulla sit i eoz instructiōe accōmodata oportunitas. Ceterū si cōpositora ac simpliciter posteriora talia fuerūt q̄ eoz cognitio ad cognoscēda simpliciora: q̄dā forma ac exēplar sit in talibus nō d̄ xero tātū i demonstrādi mō: sed i ordine quoq̄ tractatiōis. prius doceri d̄bēt ea q̄ alioz sunt exēplar q̄q̄ cōpositora & natura posteriora sint. ut ex eoz priori cognitiōe i simplicioz cognitionē: tāq̄ ab exēplari quodā: facilius aptiusq̄ manuducamur. Hac mōitiōe ductus Ari. i prio de historis dixit prius de prius hoīs q̄ ceterorum aialiu: q̄q̄ simpliciora eēt: cōmodiori ordie se tractaturū. quoniā p̄tes nostrae q̄q̄ plurimis aliis natura posteriora sunt: cū ille simpliciorē habeāt naturā: at t̄r̄ nobis certae magis ac explicatae sūt cū eas familiariter assidue per tractemus. Nā sicut numū rei alicui cōferēdo iā certae ac explicatae q̄le sit experimur: sic ceteroz p̄tes aialiu p̄ hoīs p̄tes optie a nobis exploratas ac certas. cognosci debēt hoc idē de reliqs dicat̄ rebo. Ait. n. (Sed primū p̄tes hoīs explicare dēmo. ut. n. nūos ad id q̄d sibi q̄sq̄ exploratū certūq̄ habeat p̄bare solet. ita ceteri quoq̄ i rebo agēdū ē. at hō aialiu maxie oīum notū nobis necessario ē. A simili dicimus q̄ aialia respectu plātarū magis certa ac explicata nobis natura. n. eoz nobis ē explorata plurimisq̄ explicata magis q̄re ueluti plantarū exēplar ea nos prius discere dēmus. ut p̄portōe q̄dā q̄d de aialibus iā a nobis tāq̄ explicationibus: susceptū fuerit: De plantis quoq̄ id i nobis elucescat. de ordie. n. loq̄mur quo nos rege ignari ad capescēda doctrinā passim manuducamur: hoc at sit si ab exēplari quodā aialibus i scripto: i plātarū exēplū accōmodatissime ducamur. de quo Theophrastus i historis plātarū ait. (Ad sumā oīum q̄ i plātarū genere spectant: similitudo expetēda ex iis q̄ aialibus insūt quoad fieri poterit.) Partes. n. plātarū idistinctae sunt: ita ut discerni neq̄ant nisi aialiu p̄tibz collactae fuerint. q̄n ēr noīa ut inq̄ Theophrastus ab aialibus suscepe. Venā. n. carnē. cuti. matricē. de plātis dicitur: ab aiali noīa inscipietes: q̄re aialia tanq̄ plātarū exēplar prius tractari debēt. Nā & si plātae simpliciores sint nō pp hoc uti diximus prius doceri debēt. t̄r̄. n. simpliciora ac i natura priora prius doceri licet: cū cōpositora simplicioribus cognationis exēplar minie fuerit. sic. n. p̄cipia iis q̄ sūt ex eis: sic simpliciora ueluti cœlū & elemēta quorū: cōpositoribus sic inaiata aiatas prius doceri debēt. Nō. n. p̄cipia: p̄cipatoz. nō simplicia: cōposito: nō inaiata puta lapides aut metalla: aiatoz: cognitiōis modulus seu exēplar sūt. Ceterū aialia ipsa plātarū cognitiōis forma sunt & exēplar. Hac de cā Theophrastus i plātarū cognitiōe hāc uidēs cognitiōis oportunitatē: de q̄bz & quo ordine eius p̄ceptor ari. de aialibus tradiderat: disciplinā: de eisdē pene rebo. i. s̄bz: generatiōe: & uita. eodēq̄ fere ordie: de plātis ipsis i historiarū potissime libris: i tractatōe sua eiusdē sequutus ē uestigia. Ad hęc natura i operibus suis ut i octauo de historis libro scribit̄ ab ari. ab inaiatis passim trāsiens p̄cedit ad plātas. tali q̄ppe iēto gradu: ut nōnulla inter ea talia p̄duxerit: q̄ uix an uita p̄cipiet̄ discerni possit. a plātis ēr sic p̄cedit ad aialia: ut q̄dā iter plātas & māifesta aialia p̄ducant: q̄ uix cognosci possunt an sensu p̄cipiet̄. a brutis quoq̄ sic ad hoīs gradati p̄cessit: ut iter ea nōnulla reperiant: q̄ quodā uideant̄ uti rōnis uestigio. Inter q̄ oīa sic a natura cōdita: hō notiores ceteris habet p̄tes. post quē p̄fecta bruta: puta sanguinea notiores ip̄fectis sanguie carētibz. Imp̄fecta illis notiores habēt p̄tes: q̄ media admodū sunt uersus plātas. plātae ēr suas habēt cōsimiliter p̄tes aialibus quodā mō p̄portōales. Quēadmodū igit̄ ari. prius de hoīs partibus docuit: q̄a nobis notiores sunt: Ceteroz autē prius de sanguineoz p̄fectoz partibus quis cōpositores sint deīde ip̄fectoz: quoq̄ p̄tes nobis occultae sunt: & p̄portōe ad p̄fectiora cognoscunt: pari rōne ante tractationē de plātis: prius doceri debēt ea q̄ de aialibus. ut ex illoz cognitiōe tāq̄ modulo ac exēplari quodā: i plātarū cognitionē uti exemplū manuducamur. In aialibus. n. imperfectis nō carnē discernimus: nō sanguinē: nō cor: nō pulmonē. sed p̄ hęc de p̄fectis sc̄ita: tales cōcludimus p̄tes oculos uel p̄portōales eē i nō p̄fectis. puta cordi pulmōi. sanguini p̄portōale aliqd̄: pari ergo rōne de plantis respectu aialiu dicēdū ē. si. n. aialis cognitio plene p̄rio hita fuerit: t̄r̄ p̄fecto corticē eē uelut i aiali cutis p̄re: lignū uti Caro: humorem nutrire ut sanguis: Radicem tanq̄ os cibum ad sumere fructum tanq̄ ferum. & sic de ceteris in plantis oportune doceri poterimus. dicimus enim sursum in plantis per analogiam ad animalia. similiter deorsum. Quare necesse est cognitionem de animalibus: ad eam quae de plantis precedere. Hoc idem Aristoteles in principio metheorologicorum nobis demonstrat. facta enī tractatorū collectiōe: iis quoq̄ p̄positis q̄ in eo tradi debēt libro: se tandē in posterioribus de aialibus & plantis tractaturū nobis pollicetur dicens. (cū de his pertransuerimus temprabimus si quid dicere possumus secūdū inductū modū de aialibus & plātis.) Itē in fine eius qui de causa est longitudinis ac breuitatis uitae dicit (Sed de hoc quidem secundum se in his quae de plantis determinabitur.) iis enim in duobus locis in quibus locis de ipso ordine potissime cura est: animalia p̄posuit plantis. preter hęc cū i fine quarti libri metheorologicoz similes p̄tes dixisset fieri ex elemētis: ex

LIBER SECVNDVS

similaribus ac pibus dissimularis: ex iis tadē aīata cōposita fieri ostēdit. hōlem uerbi grā plātam p quā uerba nobis indicat ut Alexāder aphrodiseus inqt librū de pibus aīaliū mox comitem eius esse q de meth. eorologi- cis inscribit .ait. n. ibidē. Alexāder (Hūc librū sequi uident q de pibus aīaliū. i. secūdo. n. de pibus aīa iū de qbo hic dicebat oportere facere dixit . dicit. n. in ipso primo qdē de similaribus pibus . deinde de dissimilaribus q sunt ex iis) per q oīa supius disputata demōstratū est qtenus aīalia ante plantas doceri debeant . pro dictōe tū oportunitate ac dicēdoze intelligētia hoc sciri oportet. q cū in fine aut i pīcipiis aut mediis libroz aristo. aliqd de prius tractatis colligit aut de dicēdis pponit: tūc illud p uero ordine obseruādū ē. nisi forte aliqua piculari de cā hoc factū fuerit. quoniā dictōze collectio & dicēdoze ppositio: ordinē notat. qre illud qd in pīcipio me- theoroz sic scriptū ē (Tēptabimus si qd possumus. secūdū inductū modū aliqd speculari de aīalibus & plātis) sicut ēt in fine de lōgitudine uitæ. in iis. n. aīalia pponit plātis. Ideo ex iis accipiendū est q tractatio de aīalibus pcedere debeat eā q de plantis. Nō ab re aut dictum est: nisi forte aliq piculari de cā hoc factū fuerit: Si. n. aliq cā pter ordinē colligere eū impulit tūc talia in his locis uerba nō oīmode indicant ordinē. quēadmodū in prin- cipio de generatiōe aīaliū factū esse cognoscimus. ubi ea q de pibus tractata sunt colligit non ut hunc librum de gīatione cū eo q de pibus aīalibus. sed alia piculari supius definita & inferius magis definienda cā: sic etiam in pīcipio de cā lōgitudinis ac breuitatis uitæ ubi nō grā ordinis dicēdoze addicta collegit de somno & uigilia similiter quoq; i pīcipio eius q d motu aīaliū. ut pī supius. pī ifernus magis demōstrabit. Ceteroz si forte i li- broz intermediis potissime nō colligēdo nec pponendo sed absolute p oportunitate rei de q ibidē agit: dicat de tali re aut tali aīcubi tractasse: aut tractatuz eē: puta si in libris de aīalibus absolute dicat de hiis dictū ē in iis q de plātis: uel similia uerba: talia pfecto uerba ordinē doctrinæ nō demōstrāt. neq; p hac aut similia uerba itelligere phas ē librū de plātis pcedere eā q de aīalibus. & sicut de plātis hoc iductū ē exēplū respectu aīaliū: sic quoq; de ceteris dicat libris iuenies. n. nōnūq; aristo. de aliq materia scribētē: dicētē se in aliquo libro de tali re ptractasse. q tū liber doctrinæ ordie eo posterior ē q pre manib; habet quin aliqdo de eodē nūc dicit se tracta- tuz: nūc fecisse tractatū. qadmodū i libro de aīaliū pibus scdo ait. (qobrē de stirpiū siue plātaz forma seorsū agēdū ē) Et pīo de aīaliū gīatiōe dicat. (Sed d stirpiū siue plātis seorsū ope p seipsis dicato agēdū ē) Cū tū ali- bi uidelicet circa scdi libri d aīaliū gīatiōe calcē cōtrariū uelle uideat. loquēs. n. de plātis dixit sed de his alibi a nobis disputatū ē.) i primis. n. duob; sermōib; ante plātas aīalia pcedere sentire uidet i tertio at cōtrariū i suis uerbis nisi recte itelligant uelle uideat. talia. n. dicta nō i pīcipiis aut libroz finib; seu nō i expeditiōe alicuius materiæ uel iceptiōe alicuius materiæ. sed intermediis potius materiē absq; tractatoze collectione & agēdo- rū pponē nec de ordine dicta sunt. Per hac itaq; plurib; demōstratū ē: doctrinā de aīalibus antecedere ad eā q ē de plātis. ex qbo manifestū ē quoniā ponētes plātas ate aīalia i oīdie doctrinæ credētes ari. ordinē imitari: nō sunt aristotelis. sequuti uestigia: imo ab eo in hoc & a paripateticis ueteribus non parum deuiauerunt.

Sectio disputas tra illos q nō recto d aīalibus negociū disponūt ordie. Ca. l. d duob; epilogis iuicē aduersantib;. Isputaturus de errorib; i ordie libroz de aīalibus physica doctrinæ Ari. cadētib; i primis de duobus agā sermōib; inuicē aduersantib;. quoq; alter ē quo i fine de pibus aīaliū sic scriptū reperit (sed de pibus aīaliū quā ob cām quæq; sint dictū iā ē p oīa aīaliū gīa q cū explicata sint seq; ut de gīationib; dife- ramus) p q accipit librū de gīatiōe aīaliū mox ad eū seq; debere q de pibus agit Ex aduerso at hēt i fine de mo- tu aīaliū sub iis uerbis. (De pibus qdē igit uniuscuiusq; aīaliū & d aīa: Adhuc at & de sensu & memoria & som- no & cōi motu dixius cās. Reliquū at de gīatiōe dicet). qno significat libros d aīa: d sensu: de sōno: d memoria: d cōi motu iter eū q d pibus & eū q d gīatiōe medios eē. ergo abo hū sermōes iuicē aduersari uidet. De hiis igit qs uerus sit qs falsus: & quō falsus & q nā fuerit dceptōis cā nūc docēdū ē. cū qbo ēt de altero quodā disputabi- mus sermōe ab aristo. i libro de lōgitudine ac breuitate uitæ posito rōne cuius plurimi oborti sunt errores. Quod epilogus seu sermo positus in fine libri de motu animalium in communi uerus est: & qui i fine libri de partibus inuenitur est falsus. Caput. II.

Icimus igitur q sermo ille qui est i fine de motu uerus ē. alter uero deprauatus. qbus. n. illū correxero: iisdē hunc approbabo. Nā iste de pibus inartificiosus ē. nec Aristoteli igeniosissimo cōdecēs: neq; po- steriora prioribus coniungēs. idē. n. ē ac si diceret dixi de A nūc dicā de B & i pīcipio sequētis libri ea dē pīcise repetēdo dicat. dixi de A nūc dicā de B. Est. n. nugatio potius q priorib; posterioz igeniosa copula. in uigiti trib; n. dcis locis nō repiēt uti dixius: q i li. sine collecta & pposita fuerit eadē pīcise se i li. pīcipio mox seqntis collecta fuisse & pposita. Si. n. i pīcipio alicuius colligit & ppoit: i āteriorib; uel solū colligit uel solū ppoit licet hoc raro cōtīgat: uel nihil de his efficit. Si at utrob; i fine ac pīcipio colligat & ppoat: hoc non pīcise idem fit: quale in principio de generatione animalium & fine de motu contingit. in principio enim de generatiōe colligūt ptes & generatiōes pponūt i fine uero de motu generatiōis tractatō similiter ppoit: ptes quoq; colligūtur. Sed i hac collectione nō solas partes quæ solæ in principio de generatiōe collectæ sunt: Sed qnq; alios colligit libros i tota pīa pte quæ ē de aīaliū essētia & eēntialibus opationibus cōtētos uidelicet de aīa de sensu de somno & uigilia de memoria de cōi motu: eadē. n. utrob; pīcise colligere ac pponere iartifici- osum ē. nec Ari. cōsuerū. Nā si epilogus i fine de motu picularis fuisset: iam ptes ipsas non collegisset. cū ab eo libello remotæ eēnt. Sed somnū potius sibi cōterminū. At cū liber iste rotius iā exactæ pīs q ē de aīalium sub- stātia ac substantiæ opaitiōibus ppiquis terminus eēt: necessariū fuit fecisse epilogū generalē: non solū cōter- minos colligētē libros: Sed remotiora quæq; disputata & pxiora cōphēdētē: & hac de cā ptes quoq; uti pīo disputatas collegit: pari modo i pīcipio de aīaliū generatiōe ex icidētī cā: nō grā ordinis de pubus ad memo- riā reuocauit. non. n. ordine ad hoc cogēte hac de pibus fecit collectionē. quæ at fuerit ea picularis cā q eū ad hoc impulerit: inferius post pauca dicēdum erit. Preter hac si liber de partibus cōtinuat cum eo qui de gene-

LIBER SECVNDVS

ratione: mox ea destrueret respōdētia q̄ historiæ iis que de cāis agūt: manifeste cōgruūt nam inter partes & generationem in libro historiæ in negocio de animalibus: ea quæ de sensu de uoce de somno & uigilia interposita sunt. Quare in his q̄ de causis: post ipsas partes liber de animalium generatione nō recte copulabit. Præterea similitudo epilogi i principio quinti historiæ facti ubi primo de animalium generatione agere incipit per historias & eius cōgruitas cū hoc epilogo i fine de motu facti: nobis manifeste ostendit hūc sermonem qui est in fine de motu ueḡ esse ibidē. n. in quinti principio scriptū est (Exposui ptes animalium oīum tū interiores tū exteriores atq; etiam de sensibus de uoce de somno: & quæ foeminae mare sue sint: itē explicasse existimo: Restat ut eorundem generationes psequamur) hic. n. epilogus & eius locus cōformis est cū epilogo p̄fato posito in fine de motu eorundē. n. idē est proportione locus, ille. n. in fine est eius libri qui est de motu: ad quem de generatione mox sequitur. hic autem in historiis positus est in principio eius partis in qua narratio incipit de generatione ille colligit partes: & ea quæ de anima de sensu de memoria de somno & comuni motu. postremo de animalium generatione proponit: iste autē eadem omnia prædicta colligit quæ in fine de motu collecta fuerant. præter memoriam & animam: de quibus in historiis nihil determinati tractatū est. Si autem in eo q̄ est in principio quinti colligit de mare & foemina: hoc nō tollit epilogorū similitudinem. quoniam in historiis ante historiam de generatione de iis determinatum fuerat. & iccirco ista colligere oportuit. in contemplatione uero causarum non ante generationem de mare & foemina. Sed simul cum generatione animalium. debita de causa ut ibidem aristoteles demonstrat: licuit contemplari. Hæc itaq; duorum epilogorum similitudo tam in his quæ epilogan̄. q̄ in ipsis locis epilogorum: nobis ostendit q̄ epilogus ille siue sermo in fine de motu positus: illi alteri posito in principio quinti historiarum conformis: uerus sit. & q̄ locus ille scilicet finis libri de motu: ei sit libro propinquus qui de animalium generatione dicitur. Ad hæc expedita priori parte quæ est de animalium substantia ac substantiæ operationibus propinquis: merito tota illa pars prima in fine sui per epilogum colligi debuit. priusq; secūda pars pertractaretur. quemadmodum completa secūda pte mox in cōgressu tertiæ partis in principio octauī libri de historiis primam prius & secundam collegit dicens (Generatio & reliqua animalium natura ita se hēt) Hoc q̄ntū ad primā & secūdā pte (Actiones at & uitæ p moribus uictuq; differūt) Hoc quantū ad tertiā. Ex quo igit̄ i principio tertiæ collecta est sc̄da ps: rōnabile fuit i fine primæ qd̄ factū est in fine libri de motu aut i principio sc̄dæ qd̄ factū ē i principio q̄nti historiarum collegisse primā. & in fine primæ pposuisse de sc̄dā qd̄ fecit dicēs (Reliquū at ē de generatione dicere) i principio at tertiæ nihil pposuit de tertiā sed statim prosequutus ē. quoniā ipsa sola tertiā ps superat postremo hoc idē oīd̄ quoniā in fine libri de animalium pgressu ait (Quæq; de igit̄ de ipsis cæteris p̄tib) hoc q̄ntū ad librū de p̄tib) & eorū q̄ circa p̄gressū animalium circa oēm sc̄dā locū mutationē hūc habēt nodū) Hoc q̄ntū ad librū de p̄gressu. (iis determinatis cōsequēs ē determinare de aīa). p hoc itaq; patet q̄ post eū q̄ de p̄tib) seq̄ ille q̄ de p̄gressu. post quē deīde seq̄ ille q̄ est de aīa. nō ergo post illū qui de p̄tib) mox seq̄ ille q̄ de ḡn̄atione. ut sermo ille alter in fine de p̄tib) inuētus sentire uidef. Quod igit̄ sermo qui est in fine libri de motu animalium in cō: siue epilogus ibidem positus sit uerus. Alter uero scilicet q̄ in fine libri de partibus reperitur falsus sit: ab aliquo scilicet quemcūq; uolueris deprauatus: ex iis demonstratum est. quæ autem sit falsitas uel deprauatio & deceptio: & quæ deceptiois cā: ex mox dicendis fiet manifestū.

Quæ nā fuerit deprauatio epilogi libri de partibus & quæ causa deprauatiois & de simili deceptioe quibusdā in libro de longitudine uitæ occurrente. Caput. III.

Ristoteles in primis quatuor historiarum libris partes omnes animalium: marem etiam & foeminam expediuit. Cæterum in libro de partibus qui quatuor illis congruit: neq; partes ad generationem neq; marem aut foeminam tractauit. Sed hæc usq; ad librum qui est de generatione: certa de causa rationabili distulit. ipse igitur iam de generatione tractaturus: cum multa post partium tractationem interposuisset scilicet librum de anima de sensu & sensibili de memoria de somno & eum librum qui de causa motus animalium in communi dicitur: memor nundum partes ad generationem oportunas se pertractasse: neq; de mare & foemina quæ duo in quatuor historiis libris libro de partibus correspondentibus pertractata fuerant ut lectoribus quæ restarent tractanda de partibus ostenderet: mox in principio libri de generatione ea quæ de partibus pertractata sunt: ad memoriam reuocans sumatim collegit dicens (Cum de cæteris animalium partibus tum sumatim tum singulatim seorsum de propriis generis cuiusq; dictum sit). & post pauca (Restat ut de partibus quæ ad generationem pertinent diseramus de quibus nihil adhuc definitum est). ac si diceret de cæteris animalium partibus rectum historiarum sequendo ordinem alias in libro de partibus pertractauimus: sed nō complete. quoniam nec partes ad generationem: nec marem nec foeminam determinauimus. nunc igit̄ ad illarum complementum uolumus simul cum generatione ipsas tractare partes ad generationem oportunas. marem quoq; & foeminam. Si enim partes ad generationem prius in libro de partibus pertractasset: ea quæ de partibus ipsis pertractauerat hic minime collegisset. Causa ergo propter quam ea quæ de partibus in hoc collegerit principio: non ea fuit ut per hoc librum de generatione cum libro de partibus continuum indicaret: Sed ut ostenderet ea se nunc fore perfecturum in libris de generatione: quæ in libro de partibus pretermissa fuerant uidelicet scientiā de p̄tib) ad generationē animalium oportunis. Quod nō satis itelligēs Apelicō theius discipliæ p̄fecto amator: licet nō plurimū eruditus: uel q̄s alter fuerit q̄ uerā Ari. istam uitiauit: i manifestū icidit errorē. hic. n. pluria aristo. ut igt̄ Strabo deprauauit. Aristoteles. n. libros pluriōs cōgregauit. primusq; bibliothecā ordinauit adeo ut speusippi libros triginta argenti talentis emerit ut aulus gelius & diogenes laertius scripsit. a quo etiam egyptii reges bibliothecæ ordinem didicere. hæc autem librorum copiā cum suis Theofrasto eius discipulo cum scola reliquit hic autem dictam aristotelis bibliothecam cum suis: Neleo suo discipulo & condiscipulo ex scepsi ciuitate nato post eius mortem testamento concessit: qui Neleus illuc recedēs: eam scepsim

LIBER SECVNDVS

detulit posterisq; suis litterarum sane imperitis dedit, ii libros hos inclusos ac negligēter positos tenebant. Sentientes autem Arhalos reges sub quibus erant: studium in conquirendis libris maximū habere ad bibliothecam instituendam quæ p̄gami erat: sub consilio pessimo eos sub terra in quadam fossa occuluerūt. quos tandem illi qui ex eo genere erant Apeliconi theio magno uenditos precio tradidere. Aristotelicos scilicet & Theofrasticos: tinea & humiditate labefactos: ille uolens corrosiones emendare eos transcribendos dedit. scriptura non recte suppleta libros edidit erroribus plenos, ut inquit Strabo. A Theofrasto igitur usq; ad illa tempora peripathetici cum penitus libris carerent: paucis dumtaxat exceptis: nihil habebāt in quo firmiter philosopharentur. Cæterum posteriores postq; ii libri in lucem uenerunt: Aristotelem inuitantes: longe melius q̄ illi priores philosophati sunt. Addito etiam ad errorum augmentum, q̄ cum Silla Athenas cepit: cōtinuo mortuo Apelicone: eam bibliothecam Remam detulit & furtim grammaton quidam aristotelis amator & librarii uendentes corrupto eo qui bibliothecæ præerat transcribere, & ut sit multa a scriptorū incuria potius: non conferendo exemplum exemplari: & sola lucri gratia scribentium quam philosophiæ amore multa deprauata sunt. Credendum est igitur illam dictionem (ζωρηος) quæ sonat (progressu) tinea aut humiditate labefacta uel nō labefactam in hanc dictionem (γενεσεως) idest (generationum) ab aliquo prædictorum uel alio quem uolens imperito imitatum fuisse. tantoq; magis in hunc incidit errorē quia eam principio de generatione cōformem esse cōspexit, in quo ea quæ de partibus colligit, quo factum est ut non solum illam uitauerit dictionem sed librorum loca mutauerit, illum uidelicet qui ē de generatione in locū eius qui ē de progressu transferendo: corrigenda est igit hoc mō ea littera quæ dicebatur in fine de partibus (Sequitur ut de generationibus ipsorū differamus) ut recte dicat) Sequitur ut de progressu ipsorū differamus. in similit̄ errorem Cecidere nōnulli: q̄ cū Aristotelem cernebant in principio libri de cā longitudinis ac breuitatis uitæ, ea collegisse quæ in libro de somno & uigilia tractata fuerant: credidere librum hūc qui est de uitæ longitudine ac breuitate: ei libro q̄ de somno dicit̄ & uigilia: comitē esse, ait, n. (De somno quidem igit̄ & uigilia dictū est prius de uita aut̄ & morte dicendū posterius similiter aut̄ & de langore & sanitate quantum adiacet naturali philosophiæ nūc autē de cā eius quod est hæc quidem esse longe uitæ: hæc at̄ breuis uitæ sicut dictū est prius cōsiderandū) non, n. hic ea de causa collegit q̄ de somno & uigilia: ut hos ambos libros ostenderet uicinos: & cōtiguos, quoniā uere p̄ multa media separati sunt, sed somni & uigiliæ hic meminit: eo quia cum de coniugationibus tractaturus esset: de quibus in libro de sensu & sensibili se tractaturus esse iam promiserat minime cōiugationem quæ est somnus & uigilia expectaremus, cū de ea suo loco, s. inter operationes aīali propinquas iam egisset. Esto igitur prudens cum Aristotelem alicubi uideris aliq̄ colligentē: & aliqua proponētē: seu se tractasse aut tractaturus pollicentem neq; putes p̄ hoc continuū sensu per illorum uelle ordinem. Sed tunc certissime continuū expectabis ordinem cū in principio aut fine librorum uel partis alicuius iam expeditæ uel incipientis colligit aut proponit, potissime cum nulla alia specialis causa collectionis illius aut propositionis præter illoꝝ ordinem assignari potuerit. Qualis causa specialis in collectione facta in principio de animalium generatione assignari pot̄: quæ iam prædicta est qualis etiā assignata est specialis cā eius collectionis quæ in principio de longitudine ac breuitate uitæ facta est qualis insuper in principio de motu aīaliū assignari potest præter ordinem. Collegit, n. ibidem dicta de particularibus motibus: non ut librum hunc uicinum putaret illis in quibus particulares motus pertractati sunt sed ut necessitatem ostendat illius traditionis quæ est de causa motus in comuni aīalium: cum aliæ determinationes de particularibus motibus & diuerso modo ab illo aliam requirant tractationem in quibus autē collectionibus aut propositionibus specialis cā præter ordinem percipi non potest: sed absoluta dictorū collectio & dicendorū propositio reperitur in iis certis partibus aut librorū solus attenditur ordo talis scilicet ut ea quæ proponuntur sequi mox debeant ad ea quæ colliguntur, ut etiam in superioribus demonstratum est. Subtile ergo ingenium ac animi solertia hominē reddit habilem ad hæc specialium causarum inuentionem ad uerumq; librorum ordinem doctrinæ physici Aristotelis perceptionem. Quæ igitur fuerit deceptio & quæ deceptionis causa & erroris ex iis manifestum est. Nunc de plurimis erroribus qui ex dicta deceptione in philosophorū scolis ortū habuerūt circa ordinē librorū physici Aristotelis p̄ posse disputabimus. Dato enim uno incōuenienti plura sequi facile est.

Quæ diuisio a q̄ b̄ndā de negotio aīaliū facta eosdē philosophos & alios in sex deduxit errors. Caput. IIII. Iximus in superioribus duas esse difficultates circa naturalis doctrinæ Aristotelis ordinē unā de pte unā ad alteram partem collata de qua superius iā expediuimus Alterā de p̄culis illius partis quæ est de aīalibus inuicē collatis, q̄ pars de aīalibus fuit quarta pars physici Aristotelis de qua secunda difficultate nunc disputandū est prius suppositis & approbatis quibusdam de duobus p̄fatis epilogis siue sermonibus plurimos circa hanc difficultatē corrigēdo errores, in primis tamē ipsos ponemus errores dehinc contra unum quēq; singularim disputabimus. Vidētes, n. plurimi philosophi ea q̄ in fine libri de partibus aīaliū & ea q̄ in principio de longitudine ac breuitate uitæ scripta repiunt nō habētes in manibus suis librum q̄ de progressu aīaliū cōiter dē cū ipsimet dicāt eū nūq̄ uidisse nec aduertētes ad plurima aristo. & p̄p̄atheticorū de hoc ordine dicta: inferius p̄ nos deducēdas: sed uerba potius ipsius aīcēnæ in principio sui libri de aīa obseruātes dixerūt totā de aīalibus methodū in duas p̄ti p̄tes q̄z una ē de principio formali aīaliū, s. de aīa: cū opatiōibus ipsam cōsequētibus, s. sensu memoria: somno & uigilia & motu lōgitudinē ac breuitate uitæ iuuerute & senectute, respiratione: morte & uita langore & sanitate, & hanc p̄tem posuere, priorē quoniā aīa cōe est principiu oībus aīalibus imo ēt plātis: cōia at̄ utri dicūt p̄cedre debēt Altera p̄s est de corpore sensitiuo: q̄d est mālis p̄s ipsius aīalis, de qua p̄te dicūt eē librum de aīalibus: ex tribus suo mō cōfectū, s. ex historiis ex p̄tib, ex ḡnatiōe. Ex quibus uerbis sex colligunt̄ errores. Primus error est q̄ scd̄ n̄ hos liberos de historiis de p̄tib, de ḡnatiōe in unū copulati sint. Scd̄s q̄ illud totū ex iis tribus cōfectū de pte māli aīaliū dici debeat. Tertius q̄ illud totū ex tribus cōfectum liber de aīalibus dicatur.

LIBER SECVNOVS

Quartus q̄ liber iste totus ultimus sit totius de aialibus negocii. imo totius negocii physici cum sit ultima de animalibus pars. & hæc sunt quatuor peccata circa partem illam quã isti dicunt ex Aristotelis sententia tractare de materia aialium. De prima autẽ parte oritur quintus error uidelicet q̄ liber de aia sit primus i toto de aiali bus negotio. ad quã sequuntur omnes animæ operationes p̄fata. Oritur & sextus error uidelicet q̄ liber de longi tudine ac breuitate uitæ cū sibi cognatis: eos mox sequat̄ libros qui de aliis sunt operationibus .s. sensu me moria & ceteris: & hæc satis de erroribus in cōi plurimorum phylosophoz. in quos etiã erro res omnes Aristo telis expositores latini a tercentis annis citra incaute cecidere. inter quos omnes phylosophoz scolæ nostri èt temporis uersantur. contra quos errores sumptis ac suppositis quibusdam in superioribus iam approbatis. sin gularim disputandum est.

Contra primum errorem quo dicitur librum de historiis librum de partibus librum de generatione anima lium copulari in unum. Caput. V.

Icentibus igitur hos tres libros simul in unum copulari scilicet historias. partes. & generatione: plurima d̄ accidunt absurda. Destruunt enim primo epilogũ illum in superioribus sæpe positum. quo in fine de animalium progressu scribitur (Quæ quidẽ igitur de ipsis ceteris partibus & earũ quæ circa progressus aialium circa oẽm secũdũ locũ mutationẽ hũc habet modũ iis determinatis cõseqns est speculari de aia). posuit. .n. i iis uerbis eũ q̄ de aia mox post eũ q̄ de p̄gressu. q̄ tractat p̄es ad motũ aialium oportũas q̄ liber mox seq̄ ad eũ q̄ de p̄ibus aialium d̄: i q̄tuor diuisũ. Destruunt it̄sup nobile illũ i fine libri de motu i cõi aialium positum epilo gum primæ partis totius generalem de quo superius disputatũ est. in quo scribitur (De partibus quidem igitur uniuscuiusq̄ aialium & de anima adhuc autem & de sensu & memoria & somno & cõi motu diximus causas. Reliquum autem de generatione dicere) Destrueretur etiam ordo in superioribus approbatus. quo dicebatur substantiam primo cum operationibus p̄p̄i quis Secũdo generatõnẽ tertio uitam cum morte determinari de bere præterea ubi locabit̄ liber de aia? nõ ante hũc ex iis tribus cõfectũ ex superius ostensis: nec post ipsum se cundũ hos Destruunt Aueroy's sententia q̄ in parafrafi siue suma metheteorologiæ dixit. Ordo aut̄ libroz isto rum manifestũ quod debet esse talis. Nã liber in quo loqrur de membris animalium & eoz utilitatibus præcedit librũ de aia. nã hæc sunt materia animæ) Ad hæc si ii tres libri in unum copulentur ea destrueretur correspon dentia quam liber historiarum qui docet de animalibus: quia sunt residuis habet libris qui de animalibus causas inquirunt. In historiis enim post partes ipsas nõ sequitur generatio sed inter ea sensuum cognitio uocis & somni media cadit. Theophrastus etiam in plantis p̄ceptoris sui obseruatissimi sequens uestigia & merito in li bro de historiis plantarum post plantarũ partes non generationẽ statim sed ipsarum operationes & affectiones determinauit. merito etiam sic processit quoniam plantarum cognitio animalium cognitioẽ ueluti specularis q̄dã imago & exẽplar tẽ speculo obiectã imitari debet. uti sup̄ius demõstratũ ẽ. Tot igit̄ & tãta ac plura sequũt̄ incõuenientia si tres illos libros in unũ cõtinuare uolueris. Cæterz ex aduerso si tres libros illos separatos suis in locis sup̄ius definitis disposueris: sicut de iure dispõi ac ordinari debet: hoc solũ cõtinget q̄ litterã q̄ in fine de p̄ibus repta est deprauatã fuisse cogamur dicere q̄ p̄fecto ueritati nõ esse absolutũ liquido cognosces: si ea q̄ de hoc disputata sunt diligenter at̄rederis. Falsum igit̄ ac itollerabile putadũ ẽ: illos tres libros de historiis: de partibus: de generatione: in unum coniungi debere & hic primus fuit error de sex erroribus sup̄ius positus quos assumpsimus esse corrigendos. Nunc autem illi duo simul corrigendi sunt errores: q̄bus dicebat̄ q̄ tota illa ps ex his tribus cõfecta libris de animalium materiali esset parte. & q̄ illud totũ dici debeat liber de aialibus.

Contra alios duos errores uidelicet cõtra errorem quo dicunt tres p̄fatos libros eẽ de corpe sensitiuo. i. materia li pre aialium: & contra illũ quo dicit̄ illud totũ ex tribus cõfectũ nũcupari librũ de aialibus. Caput. VI.

Rauriori etiam peccarunt errore dicentes illam partem ex tribus illis cõfectam: dici debere de corpo ribus sensituis idest de parte materiali animalium. & totũ illud appellari librum de animalibus. Nam de iis decẽ & octo uel decẽ & nouẽ uolumibus solũ septẽ cũ dimidio uidelicet quatuor de p̄ibus aialium & tria cũ una p̄te quarti e. us qd̄ est de historiis solum de aialium materia tractat. Residua uero oia undecim uolumina fere uel duodecim: uidelicet qnq̄ de ḡnatiõne: de historiis uero sex fere uel septẽ: nõ materia: sed illa quæ de generatiõne: generatiõis cãs & species & efficiẽtẽ cãm: reliqua de opationibus aialium: generatione: uita uitæq̄ cognatis determinat. Aristoteles. n. i p̄cipio de generatiõne aialium cũ dicta de p̄ibus collegisset: p̄posuit dicẽda hoc mō. (Restat ut de p̄ibus quæ ad generationẽ p̄tinẽt disceramus: de q̄bus nihil adhuc definitũ ẽ. atq̄ ẽt de cã mouẽte q̄ nã sit: sed de ea ipsã cã cõsiderare idem quodãmõ ẽ atq̄ de generatiõne cuiusq̄ agere). Cũ itaq̄ ipsa ge neratio: & p̄cipiũ generatiõis qd̄ est cã efficiẽs aialium cũ p̄ibus ad generationem seruiẽtibus quæ ẽt uicẽ effi cientis tenent causã i hoc libro de generatiõne tractet̄: seq̄ igitur q̄ iste liber qui est de generatiõne aialium qnq̄ cõtinens uolumina: nõ est de solo p̄cipio materiali ipsius aialis. imo de efficiẽti cã: & si partes aliquas pura gene rationi seruiẽtes tractat: nõ put aialis sunt materia: sed tanq̄ ad generationẽ istrumẽta considerat & ps illa de talibus agens p̄tibus parua admodũ ẽ. Nõ recte igit̄ dixerũt q̄ totum illud ex decẽ & nouẽ uoluminibus cõfectũ: dici debeat de parte materiali aialis. cum eius minor pars. s. uolumina septem cum dimidio uel parum plus de numero decem & octo uel decem & nouem tali possint nũcupari nomine. Male ẽt dixerunt dicentes illud totum ex illis tribus cõfectum dici librũ de aialibus. Ille. n. p̄p̄ie dici debet liber de aialibus q̄ totum scibile quoquomõ de aialibus continet. s. substãtiã cũ opationibus: generatione: & uita: & hoc mō liber de historiis de aialibus liber nũcupari debet. Hoc mō diogenes laertius nouem dixit Aristotelem scripsisse de aialibus. Per hæc. n. uolumina nouẽ historias intellexit non cõputatis fragmentis: de q̄bus superius scripsimus sufficienter. Simili quoq̄ mō si reliqua oia preter historias uolumina i unũ copulent. s. tredecim quæ eoz q̄ i historiis tra dita sunt cãs inquirũt ita quidẽ ut unũ totũ conficiat̄ negocium: illud totũ pro certo de aialibus magis q̄ qd̄

LIBER SECVNDVS

illi dixere nuncupari pot. totū. n. aīaliū scibile. s. substantiam cum operationibus: generationē & uitam continet utraq. n. hanc partū rectius dici pot de aīalibus liber: uel negociū q̄ illi tres i unū copulati libri quoniā utraq totum scibile aīalium tractat historia narrando: cōiori quadā traditiōe: ps uero reliqua cās narratoꝝ & ppter qd distinctius reddēdo Nam si tria illa. s. historias quā totū aīal tractat: & prius uolumina q̄ de sola animalū materia docent: & generationis quinq; uolumina in unū cōiunxeris: nō librum: non formosum de animalibus negocium: sed quasi monstrū quoddā imperitia ordinis disciplinæ formabis. Sicuti si in naturæ operibus aīal pfectū in quo sunt & ptes & gñationis pncipia ptribus aīaliū denuo & gñationis pncipiis indecēter duplii caretur. Hoc. n. totū ex aīali pfecto & iterato ex ptribus ac gñationis pncipiis cōfectū: nō aīal sed potius in natura mōstrum dici deberet a simili non liber de aīalibus pprie dici debet illud ex tribus illis ab eis cōfectū sed uel historiae solæ: uel tota de causis theoria sola de aīalibus liber uel negociū uel methodus dici debet sed ut uerum fatear hoc propriissime dici debet (de aīalibus) qd̄ totū & historias narrates totū scibile: & theoriā causæ in unum comprehendit. Perfecta est enim dictio hæc (de animalibus) si quodq; scibile de animalibus. s. substantia cū opationibus: generatio: & uita: omni mō doctrinæ. s. tā q̄ sint per historias q̄ pp qd p causæ theoriā cōprehēsum fuerit. Hoc uoluit Ari. in li. meteorolog. dicēs (cū aut p̄trāsuerimus de his speculabimur si quid possimus scdm̄ inductū modū de aīalibus & plātis). Nō. n. illū solū quē ex tribus cōficiunt & de animalibus librum uocant. Intellexit p hoc uerbum (de aīalibus) sed totā penitus & historiā & causæ redditionem. Quod Alexāde aphrodisæus exponens dixit. (Pertransiens aut de his quædam itez post meteorologicū negocium quæ sunt naturalis negocii apponit) per quæ uerba nobis demōstrat q̄ post meteorologicam scientiam sequitur negocium de aīalibus. Et exponēs quid senserit aristoteles per illam dictionem de aīalibus subiungit. (De aīalibus enim iquit & plantis uniuersaliter & singulatim. Ordinabit aut in ea quæ de aīalibus theoria. & cā quæ de aīa. adhuc aut cā quæ de sensu & sensibilibus adhuc aut eam quæ de memoria & somno & diuinatiua secundū somnū. Adhuc aut de senectute & iuuentute & longaq; & breui uita & quæcūq; alia ab ipso scripta sunt) hæc relationē ad aīalia quoq; hæc quidem cōmunem de omnibus aīalibus theoniam habet: ut puta de aīalibus historia & quæ de aīalium generatione & partibus. Adhuc aut quæ de aīalium pcessu & motu. hæc aut singularia: ut quæ de memoria & somno. Et diuinatiua i somno. plurima. n. i iis dictoꝝ homini soli existunt) Ecce q̄ p theoriā uel negocium de aīalibus non librum ex tribus cōfectū sed omne qd̄ ad aīalis cognitionē attinet Alexāder itellexit. de quo etiam uocabulo i fine de causā longitudinis ac breuitatis uitæ sic scribitur. (Reliquum aut nobis considerare de iuuetute & senectute & uita & morte. iis. n. determinatis finē utiq; hēbit quæ de aīalibus methodus). Hoc. n. nomē (de aīalibus) iis i locis nō illi cōfecto ex tribus sed totū ex historia & ex causæ i q̄ sitūde appositū ē. De hac. n. tota speculatiōe uocabulū hoc (de aīalibus) siue liber siue libri siue methodus siue negociū d̄ aīalibus dicat: pprie attribui debet. Cæterez si aliqd̄ aliqd̄ dici debeat li. uel tale qd̄ de aīalibus: nō illā totū ex tribus illis cōfectū: sed sola historia uel sola causæ theoria in unū cōiunctā aīalibus dici pot Historia. n. ē li. cō negociū: & methodus de aīalibus q̄ totū scibile qd̄ sitūstruit. Tota uero causæ theoria: de aīalibus totū scibile pp quid est: docet Male igitur dixerunt dicentes tria illa i unū coniuncta fuisse de parte animalū materiali & nūcupari librum de aīalibus Quibus iam declaratis nunc demonstrandū est illud ex tribus illis cōfectū nō esse ultimam totius negocii de animalibus partē uti p̄fati dixeret philosophi.

Quod illi tres libri in unum copulati: non est pars ultima negocii de animalibus.

Caput. VII.

Idē igit̄ de causis errauerūt dicēdo: librum ab eis de aīalibus dictū: eē ultimū i toto d̄ aīalibus negociō: q̄ b̄ errauerūt cū dixerūt librum de aīa cū op̄atiōibus priorē esse totius methodi de aīalibus p̄tē. Imo eodē penitus errore. Idē. n. peccatū ē si Peccatū fuerit dicere A est prius B & dicere B est posterius A Quare disputatiōes has loco p̄xias putauit esse locādas. eisdē. n. fere rōnibus utrūq; horū uincit. In primis tamē disputabimus cōtra illud quo dicūt librum illū ex tribus cōfectū. s. ex historiis ex ptribus: & generatiōe aīaliū: esse ultimam negotii de aīalibus p̄tē. nā si hoc ē et destrui oporteret id quo i fine de cā lōgitudinis uitæ dicit̄. (Nūc at̄ de aliis aīalibus dca ē cā de magnitudine quoq; uitæ & de uitæ breuitate. Reliquū at̄ nobis cōsiderare de iuuetute & senectute & uita & morte. iis. n. determinatis finē uti q̄ hēbit q̄ de aīalibus methodus). Liber ergo de morte & uita inter eos q̄ de rebus a natura solū p̄ductis nō ab arte posterior ē cæteris: quo libro p ordinē ut i superioribus declaratū ē prior ē li. de i spiratiōe quo prior ē q̄ de iuuetute & senectute at̄e quē mox p̄cedit ille q̄ de cā lōgitudis ac breuitatis uitæ d̄ si ergo ii sunt li. ultimi i nā aīaliū falso igit̄ ab iis dictū fuit li. illū quē de aīalibus appellant ultimū eē totū negocii d̄ aīalibus. nisi forte p̄ticulā illā (finē utiq; hēbit q̄ de aīalibus methodus) sic exposuerit ut qd̄ expositoꝝ hoc mō exposuerūt) cū. n. determinatū fuerit d̄ illis suisficiēt determinabit d̄ aīalibus) quoq; expositio i hoc adeo l̄x̄ Ari. & græco idiomati plane disētiēs ē: ut de ea disputādū eē i cēseā Tollit ēt hæc op̄io historiæ ad eā theoriā q̄ ē de cās approbatā cōgruētā nā post gñatiōē quā isti fecer̄ p̄tē ultimā i historiis tractat̄ uita uitæq; cognata. s. lōgitudō ac breui. uita iuuet̄ & senect̄. & aīaliū morbi Ergo ista i theoria causæ suo loco scdm̄ cōgruā ad historias r̄identā pari cā doceri debēt. s. post gñatiōem: aliter utriusq; debita perit mutua respōdētia Peribit ēt Theofrasti Ari. fidelissimi discipuli maxia auctoritas: q̄ i iis libris quos de plātis scripsit ad exēplar sane lib. de aīalibus nō generatiōē posuit ultimā. Sed post eā i historiis uitā breuē ac lōgā reiuuenescētiā: morbos ac mortē recte disposuit. Sed qd̄ alicā perius nō ne rei euidētia hoc idē clarissime demōstrat: simul cū Ari. auctoritate i li. de mor. & ui. Quisnā negat̄ possit qn̄ p̄ aīa uegetatiē i calido p̄cipatiōē nos oēq; aīal generēur p̄rio post hoc ea p̄diti natura: lon. uel bre. uiuū uita: nūc iuuenes nūc senes: caloris refrigerio quoquo mō licet diuersi diuersimode a natura mutuantes. Deniq; post multa aīalium ut ita loquar naufragia: morimur oēs. Talis enim naturæ animalis dispensatio ac dispensationis ordo animalium ut ita loquar naufragia: morimur oēs. Talis generationē consequitur uitæq; cognata: ac ultimo mortem iter ea quæ a natura sola dispensantur: in ultima

LIBER SECVNDVS

pre ponendam esse nobis manifestissime declarat. Et hac de ca ipse Aristoteles cum in anterioribus. scilicet in libro de generatione animalium: & in eo quod de longitudine uitae ac breuis: & in eo quod de iuuetute & senectute: causas generationis animalium & causas uitae breuis ac longae uitae causasque iuuentutis & senectutis plenissime tractasset: nullum tamen illorum in locis. nec generationem nec uitam nec iuuentutem aut senectutem adhuc diffiniuisset: licet in postremis libelli huius quod est de uita ac morte: ultimi huius tertiae partis: de natura animalium tractantis: unumquodque illorum scilicet generationem uitam iuuentutem ac senectutem definiuit dicens. (Generatio quidem igitur est prima participatio in calido nutritiuae animae uita autem mansio huius iuuentutis autem est prima refrigeratiuae particulae augmentatio senectus autem huius detrimentum aetas florida autem horum medium mors autem &c.) Expeditis igitur omnibus ad secundam quae est de animalium generatione & ad tertiam quae est de uita ac uitae cognatis expeditis in qua generationis animalium causis & principis in libro de generatione. expeditis in libro de causis longitudinis ac breuitatis uitae & in libro de iuuentute ac senectute eorundem causis: expeditis in super hoc libello eorum debitis diffinitionibus: tandem omnia in uno breui claudit epilogo dicens. (Quidquid igitur est generatio & uita & mors.) Hoc quantum ad illud quod ostensum est in libro de uita & morte (& propter quas causas erunt animalibus dictum est) hoc quantum ad ea quae tractauerat in libro de generatione animalium & sequentibus libris. causa. n. generationis tradita sunt in libro de generatione animalium. causa uero uitae & mortis in libro de causa longitudinis ac breuitatis uitae & in ceteris post illud. hic ergo epilogo in ultimis positus nobis manifeste demonstrat quod liber de generatione animalium non sit ultimus. ut isti uoluerunt. sed post generationem sequantur libri de uita & morte & cognatis uitae & morti. Ex his igitur omnibus clarissime demonstratum esse uidentur post librum de animalium generatione quae falso ultimum esse ponunt in negotio de animalibus: sequi debere libros plurimos qui de uita ipsa & uitae cognatis ac morte ultima omnium agunt. plura autem ad hoc probandum non adducamus de hoc in superioribus: ubi de librorum ordine particulariter egimus plurima pertractata sunt.

Disputatio contra errorem quo dicunt librum de anima cum suis operationibus primam esse praeter methodum de animalibus. Ca. VIII.
 Non solum uti diximus peccauere priores circa eam quam de animalium negotio secundam dixere partem & ultimam de qua haecenus disputatum est. ceterum deliquere magis de ea parte quam priorem in ordine uoluerunt esse partem. Dicunt. n. eam esse priorē quam de anima est omnium animalium formali principio. scilicet de anima & suis operationibus uidelicet sensu memoria somno motu uita iuuentute & senectute & ceteris talibus. Ceterum quoniam libri de anima de sensu de memoria de somno & motu alium ab his qui de uita ac uitae cognatis tenent locum: ideo nostra disputatio primo circa librum de anima cum aliis quatuor sibi annexis uersabitur. postea circa eos libros quod de uita sunt ac uita cognatis. Scito tamen quod quaecumque de ordine libri de anima dixero eadem de ceteris quatuor praedictis animalium propinquis operationibus dicta putare uelim. cum illa quatuor mox ad illud sequantur librum qui de anima dicitur: ut isti quoque contra quos agimus sensere nobiscum. Accidit igitur talia de ordine dicentibus nec perspicue aduertentibus contraria dicere his quae in fine libri meteororum sic scripta sunt. (Manifestatis autem his) scilicet partibus similaribus (similiter dissimilariis considerandum. & tandem ex his constituta. uelut hominem & plantam & alia talia) scilicet. n. cognitio similarium elementorum compositio & actio cognoscatur per similia non solum animalium partes simpliciores sed et inanimata mixta sub intelligendo de quibus est in tertio meteorologicorum uolumine tractatum est & si ex similaribus partibus fiat dissimilares partes manifestum est quod post librum meteororum naturae ordinem praesequendo sequi debeat liber ille qui est de partibus animalium. post meteorologia igitur comprehendit ea lapidibus metallis ac eorum mediis uti comprehendit Aristoteles. in tertio de his libro: mox liber sequitur qui de partibus dicitur in causarum inquisitione. ergo ad meteorologia mox non sequitur liber de anima sicut isti uelle uidentur. dicentes animam ceteris tantum esse principium animalium esse in ordine prioris quoque testimonium est Alexandri. aphrodisius ibidem in suis commentariis dicens. (Hunc sequi uidentur qui de partibus animalium) & reliqua uti in priori diffuse satis ad duximus uolumine Aristoteles est in primo de partibus animalium ordinem modum & uiam discerendi docet quae de animalium natura docere intendit. iter quae manifestissime probat physico fore necessarium de anima tractationem cum sit animalis natura sine qua nescitur animal. forma enim lectuli disci debet si lectulum scire nitamur: neque enim ut inquit sat est materiam puta lignum uel tale quid cognoscere nisi formam quoque noscimus imo magis formam scire necessarium est quam rei materiam si res ipsa composita sciri debeat. uti et in superioribus demonstratum est. pro haec. n. clare demonstrat Aristoteles quod ipsa materia prius disci debeat. quam ad compositi cognitionem animalium scientiam nisi forma ipsa similiter adiscatur. Ostendit insuper ibidem quod in tradenda de operationibus animalium scientia: generalis de ipsis puta de somno de motu & ceteris debet esse traditio: ne forte si de unaquaque operatione alia praeter haec in illo primo de partibus animalium uolumine de ordine tractandi de animalibus negotii in primis docet. Ita ut quisque recte concipere possit hunc de partibus animalium librum esse primum totius negotii de animalium naturis per causas doceat. Non parua enim Aristoteles fuisse imperitia de anima prius egisse & eius operationibus propinquioribus: quaedam uniuersali traditione: deinceps illarum tractationis ordinem ac necessitate idonei docuisse ordine. Simile. n. fecisset iis qui post completum iudicium de causa ipsa consulunt. cum in principio consulti oportuit iri. non post rei exitum. tale profecto absurdum uiro ingeniosissimo: non dixero in disciplinis tantum sed in ordine ac modo tradendi disciplinas: qualis fuit Aristoteles: minime conuenit. Praeter haec circa finem eiusdem primi uoluminis de partibus animalium: dispositio ordine ac uia procedendum ad ea accedens quorum sua fuerat intentio: res naturales dicit in duas distinguere partes: scilicet in immortales de quibus asserit se iam peregrisse. uidelicet in libro de caelo & mundo. & corruptibiles. inter quas asserit esse animalia & plantas. Expeditis igitur diuinis & immortalibus: ad naturam animalem se processurum dicit. dicens. (Sed cum iam satis de illis egerimus: nostramque explicauerimus sententiam: restat ut de animante natura differamus.) Liqueat igitur ex his de animante natura ante hunc librum de partibus animalium nudum differuisse. sed in hoc de ea iam ince-

LIBER SECVNDVS

pisse uti superius quoq; demonstratum est. Periret etiā si aliter diceret sermo ille ueridicus quo i fine libri de pti-
 bus ad motum utilibus qui de animalū pgressu dicitur: sic scribit. in fine. (Quæ igitur de ipsis aliis partibus
 & eay q̄ circa pgressum aialium circa omnē secundū locū mutationē hūc habēt modū: iis determinatis cōse-
 quens est speculari de aīa) Credo equidē si prefati uiri hūc aristotelis uidissent librū: quē ipsi suis i comētariis
 aristotelē edidisse fatent: sed eū nundū uidisse dicūt quē ego & græce & latine interpretatū habeo librū de aīa
 cæteris de aialibus cōscriptionibus nō p̄pōsuissent. Auferri etiā secundū eoy sententiā aut saltē destrui oport-
 eret illā nobilē ac uniuersalē sæpe dictā & græca matre aprobatā collectionē qua in fine libri de cā motus ani-
 maliū sic scriptū reperit. De partibus quidē igit uniuscuiusq; aialū & de anima. Adhuc at & de sensū & som-
 no & memoria & cōi motu diximus causas: Reliquuū autē de generatione dicere.) Ecce quonāmodo ac ordie
 animalū naturas docuerat: eodē in hac collegit collectiōe. & p̄xime tractanda p̄ponit. primo. s. partes aialū eas
 etiā includendo quæ motui aialium deseruiunt. Secūdo ea q̄ de aīa. & reliqua iuxta p̄fatum in superioribus or-
 dinem ante aīam uidelicet p̄ponendo partes & post motū qui somnū memoriā & sensum & aīam cōsequit nō
 alias aialis remotiores opationes sed generationē mox apponēdo. Per hæc itaq; uerba aristotelis satis paret il-
 los nō pagē errasse qui sciam de aīa in animalū negocio ordine doctrinæ dixere fore priorē. Non solū aut hoc
 ab aristotele sed. a. senioribus quoq; illud agnoscit qui aristo. uerba primitus exposuere Alexander. n. aphrodise-
 us qui sub seuro & antonino iperatoribus floruit nō solū in expositione super librū meteorologicoy aristo.
 uti diximus hoc notū fecit: sed in suo quoq; libro quē de aīa scripsit clarissimis uerbis iis aprobauit. (Quare si
 ea quæ comode & apte de animæ substātia p̄ferunt cōtradictionibus iplicare nō uolumus primo loco ipse pos-
 sidentis animam corporis apparatus cōtemplandus est & internay inuicem externarumq; partium cū ipso ue-
 nustatis & pulchritudinis concentu lex & dispositio cōquirenda. simul enim hæc ipsa speculati fuerimus: haud
 quāq; ulterius: admirabile & nostra opinione maius esse uidebit ut in corpore supraq; opinari possumus mira-
 biliter atq; ambitiose disposito anima tot in se motionū principia possidens cōtineatur.) per quæ uerba claris-
 sime cognoscimus corporis partes interiores & exteriores ornatūq; corporis: quæ & in libro de partibus p̄pter
 qd. & in libro de historiis. quia sunt tractant ate animæ tradicionem doceri debere. iis enim scitis omnis de ani-
 ma difficultas tollitur. scitis enim diuersis partibus diuersis structuris: ornatis facile est agnoscere animam i se
 plurima continere principia ad tot motus in tot partibus deseruientia. Post hunc per plura secula aueroys i pa-
 raphrasi meteorologie hoc idem sensit dicens. (Ordo aut istorum librorum manifestum q̄ debet esse talis Nā
 liber in quo loquitur de membris animalū & eorum utilitatibus p̄cedit librum de anima. nam eæ sunt ma-
 teria animæ.) Non solum autem ex uerbis aristotelis & suorum expositorum hic error correctione est dignus
 uerum ex rationibus quoq; uerbis ac sententiis aristotelis conformibus emendandus est Nā prefate operatio-
 nes uti in libro de anima & in eo qui de sensu probatū est: aīa & corpori sunt comunes earū itaq; cognitio ab
 utriusq; p̄cognitis mutuari debet quare anteq; causā ipsay operationū totius coniuncti doceri p̄ causas debeant
 prius oportuit nos animalū partes & animā p̄sciuisse. si enim aīa cognitio ab operationibus pendeat: pendet
 quippe ab eis qua ipsay operationes q̄ sunt p̄cogniti debēt qd sit in historiis. Clarius fiet hoc singula exami-
 nant: quomō. n. ea quæ de sensu & sensibili suo loco ab aristo. tradita sunt: cognoscere poteris nisi membra sen-
 sibi deseruiētia q̄ in li. de p̄tib; declarata sūt prius agnoueris mēoria ēt & sōni & motus agnitiōes te p̄sciuisse
 nām cerebri supponūt uenay ēt nā & cordis a quo s̄guis & per q̄s in sōno ad primū sensitiuū reflectūt uapo-
 res si natura sōni sciri debeat: p̄cognosci oportet: p̄tes ēt ad motū deseruiētes ate ipsū motū aialū in li. de mo-
 tu i cōi tradito p̄cognouisse phas ē. Respiratio ēt & caloris inati refrigeratio q̄ i li. de ispiratione istruunt quo
 modo per causas sciri poterit nisi partes nonnullas aialium scilicet pulmonē in respirantibus & brāchas i pi-
 scibus i libro de p̄ribus aialium prius didiceris. Ita quoq; de uita uitay reliquis cognatis suo mō dicat. Claris-
 sime igit mōstratū est q̄ ante libros de operationibus coniuncti partes aialium & ipsa etiam aīa cū sit eorum
 principū seorsum p̄cognouisse necesse est. Sed dices fortassis quomodo aīa ante opatiōes p̄cognosci de-
 bet cū potētiās cognoscimus per operationes. non econtra. Ad hoc dicimus q̄ in determinando non dico de
 mōstrādo ordo a prioribus secūdu naturā semp p̄cedere debet ad posteriora p̄sequēdo: nisi forte ut in supiori-
 bus diximus posteriora & cōpositiora ad simplicioray cognitōnē exēplar. fuerint: sicut aialia q̄q; cōpositiora ac
 natura posteriora fuerint ipsis plantis: tamē cū ipsay plantarum sint exemplar: ideo plantis p̄cognosci debēt: &
 cū priora p̄sciri debeāt: liccirco aialium partes & anima ipsa prius ipsis opatiōibus doceri debēt. illay. n. cau-
 sis scitis faciliter opationū suay cognosceat natura & causā. Sic igit potētay ipsay p̄determinari & p̄sciri debēt
 ipsis opatiōibus. quoniā ad opationū cognitōnē p̄pter qd necesse fuit p̄sciuisse cās & naturā potētay. Nihil
 ominus tamen si partiū cās & animæ rationes agnoscere curamus necessario opatiōes ipsas nobis primo quia
 sunt p̄cognouisse oportet. Conferunt. n. magnam partem ad cognoscendum ipsum quod quid est. hæc aut con-
 ferentia est: cū ea quia sunt p̄cognouerimus. Talis aut cognitio quia sunt ipsay opationū in libris de historiis
 habita est. & sic p̄ opationes ipsas in libro de historiis qd sunt prius cognitay: partiū aialium & ipsius aīa discū-
 tur causā & rōnes. q̄bus scitis ad operationū cās inq̄redas accomodatay accedimus Cōtrariū at iis esset si liber
 de aīa & libri de opationibus in cōi p̄cederēt ad librū de historiis. Nā opationes cōiuncti traditay ilib. de sensu
 memoria somno & motu in hiis libris docent p̄pter qd tales sint: in illis. n. libris eay opationū est causay inq̄-
 sitio in historiis at sola narratione qd sint quare si liber de aīa & libri de opatiōibus eos anteerēt libros qui &
 historias & partes docēt icōgruus ac ineptus ad doctrinā fieret ab Aristo. ideterminatiōis ordie p̄cessus. uideli-
 cet prius docere de eadē re quoniā pp qd. dehic docere ipm q̄ ē. hoc. n. dictis Ari. i naturalib; repugnat. q̄ i plu-
 ribus locis ait prius eē tractāda aialia p̄ historias dehic illogē q̄ in historiis narrata sunt: i libris aliis q̄ nō histo-
 riay sed scie nomē assumūt causay inq̄reday sūt. tā dico de p̄tib; & operationibus q̄ de generatione animalū. &

LIBER SECVNDVS

uita cū morte & his cognatis. *Ait. n. in primo de historiis (Ut primū differentias atq; accidentia q̄ iuncta cuiq; sunt accipiamus deinde eoz; ad cōperiēdas cās enitatur)& in principio de p̄ibus aīaliū sub dubio p̄ponēs tan dem res ipsas prius tradi debere cōcludit dehinc cās eoz; inq̄ri oportere, dicēs) Nec illud manifestū ē utrū ut ma thematici rem suā celestē demonstrare cōsueuerūt sic homo regē naturalīū studiosus primū q̄ patēt in aīalium genere partesq; singulas explorare; deinde cām quā obrem ita sint reddere debeat an secus agēdū sit) & parum infra (sed. n. exordiendū qd' dictū iam est: ut primum res persequamur q̄ quoq; i genere cōspectiores promptio resq; habent deinde causas reddamus) in secūdo ē de p̄ibus ait (Ex quibus nā & quot numero membris singula animalia cōstarēt libris historiāz q̄ d' iis scripti a nobis sunt planius explicauimus nūc q̄s ob causas quāz ad hūc modū ita se habēt cōsideremus uidelicet ita ut omnis ratio seiuncta ab iis quāz p̄ historiāz exposuimus tractetur) Et libro de animalīū p̄gressu cū narrauerit quedā in hoc disputāda libro cōcludit (Quod igitur sic contingat manifestū ex historia naturali propter qd' aut nūc considerandū.) ac si diceret cognitio quia eoz; q̄ in hoc libro disputanda sunt in libro historiāz narata est sed ipsoz; cognitio p̄pter quod causas in hoc habenda est libro ex quibus omnibus liquet ea quāz in historiis de essentia & operationibus & de generatiōe aīalium ac uita; prius cognitione quod sunt p̄tractata sunt: eadē hęc & plura seiunctim in cæteris libris post hęc per causas propter qd' talia sint disputāda fuisse. Quod si ipsa anima: si coniuñcti operationes: ipsis historiis p̄derminatae fuissent qualis nā in hęc & ea quāz est de historiis p̄te debitus custodiret ordo prius. n. causā ipsaz; operationū inquirerentur dehinc prepostero ordine: disciplinā aristotelis cōtrario in historiis eaz; operationū fieret ipsa narratio Ad hęc quāz nā esset utriusq; modi doctrinā. s. quia est & p̄ quid congrua respondentia: cū in historiis primo de partibus agatur: in causāz; uero theoria secundum horum sententiam imo in toto de anima libris negocio prius esset aīa. Si igitur liber de anima cum libris de operationibus cæteros præcesserit libros: congrua historiāz & causāz; theoriāz ac decēs perbit respondentia. Hinc igitur accipito librum de aīa cum operationibus sibi annexis non esse primam totius methodi de animalibus partem. ut isti dixerunt. Soluitur autē eorum ratio hoc modo. Nam aīaliū substantia duo i se continet. corpus quod est materia & animam quāz est aīa lium principium & forma. Volens igitur Aristoteles docere animalis naturam: In primis materiā ipsius. s. partes erudit dehinc formam scilicet animam & utriusq; idest coniuñcti operationes agit. præter hęc de efficiente cā in eo qui de generatione aīalium: uitam quoq; cū morte & iis cognata nos instruit. Cum itaq; ab iis dicitur aīa est principium oīum animantium dicimus profecto qd' est eoz; principium. cū sit aīalium forma. & simul cum corpore est operationum cōiuñcti efficiens cā geuerationis sed & uita. Cū igitur sit hōz; principium: de anima priusq; de illis. s. operationibus & generatione ac uita agendū est. prius ergo de aīa & animalīū partibus determinandum est q̄ de operationibus. ex quo partes & aīa simul concausā sunt illaz; prius. n. tractari debet qd' ē principium eo qd' sit ex illo & cū ipsa anima & corporis p̄tes principū sint generationis & uita; & ideo aīe ḡnatio nem & uita; uita; cognata p̄cedere debēt Cæterz; cū aīa nō sit corporis. seu partiū cuius est entelechia: principū sed ad animalis confectionem potius cōcausa: iccirco p̄pter hoc sua cōtemplatio ad eam q̄ est de partibus p̄cedere non postulat si igitur est principū aīalium cōe iis precognosci debet omnibus quoq; ipsa ē principium quā de aīali tractant: tractat at essentia ipsa cuius ipsa aīa est ps & cōcausa cū ipso corpore siue p̄ibus quāz p̄tū aīa non est principū sed forma tractant operationes generatio & uita quoq; ipsa est principū & eadē merito p̄cedere debet. Ea. n. rōne q̄ aīa p̄dictis. s. operationibus ḡnatiōe & uita prius p̄tractari debet: eadē ē cognitio de corpore siue p̄ibus p̄cedere debet corpus. n. siue p̄tes aīalis cū ipsa aīa: operationū ipsoz; generatiōis & uita; q̄ oīa sunt cōiuñcti & nō solius p̄tis: ē cōcā & principū q̄re rō q̄ utunt cōis erit & corpori & aīa. neq; p̄ hoc ipsa aīa p̄cedere debet p̄tes. Tota igit q̄stio in hoc unū decidit an aīa q̄ ē forma & principū de sola aīa. itētiōe circa ordinē libroz; suoz; at i doctrinā ordie. Sed de hoc nūc nō sit ultetior disputatō quoniā de sola aīa p̄cedere debet eo qd' sit oīum aīaliū principū nra uersat itētiō. Satis. n. nobis fuit illoz; rōne: ex q̄ p̄bat nitūt li. d' aīa p̄cedere debet eo qd' sit oīum aīaliū principū soale cōe: n. cōcludere clarē d̄mōstrasse. eosq; iunioris auctoz; ari. aliorūq; pluriōz; p̄ipatheticoz; uerbis diuersis i locis scriptis: cōtrarios ac rōnibus deuictos fuisse. Cæterz; cū istoz; opinio ab Auicē. ortū hūerit. Ordini uero Aristote. penitus aliena. iccirco ut priora magis pateant ea quāz de iis duabus dcis partibus anima. s. & corpore senserit Auicēna mox disputabo.*

Sentētia Auicēna. qui animā uoluit p̄cedere in ordine doctrinā ad reliqua quāz de animalibus tractant: & de solutione suarū rationum. Caput. VIII.

Vicēna de ipsius animā ordine duo probare nititur quoq; alterum est qd' de anima ipsa prius agendū sit q̄ de corporibus. alterum qd' non p̄ticulariter sed in genere potius. puta nō de uegetatiua: dehinc de suo corpore uegetabili: deinde de altera scilicet sensitiua dehinc de corpore suo agēdū sit. Talis enim tractādi interfectio rem faceret ut ait difficilē: neq; tractare de uegetabili anima uegetabiliū dici potius de uegetabilibus poterat q̄ de sensibilibus. ex quo ipsa quoq; animalia uiuunt. similiter de brutis respectu hominum: qui cum brutis sensū p̄cipiāt: quapropter concludit & recte tractatū de aīa partiri non debere. sed cōi quadam disciplina secundum se & partes suas de aīa agendum esse. Cæterz; anima expedita ut inquit: quod superest corpus ē ac corporis affectio de suis corporibus tractandū est. Cæterz; anima expedita ut inquit: quod superest corpus ē ac corporis affectio nes. ex q̄bus uerbis rō i hoc strigif qd' de aīa prius agendū sit q̄ de aīaliū p̄ibus siue corporibus: erit. n. inq̄t sciētia liberior ac certior. Rō aut ipsius ē quoniā cū sit aīalium forma melior ē corpore qd' ē eoz; materia. Ad hęc inq̄t aīa ad ea quāz corporis sunt cognoscēda magis adiuuat q̄ econuerso. Cæterz; i hoc nō libello n̄m nō ēēt officiū iis respōdere rōnibz. nō. n. cōtra illos disputamus qd' de phicis scribētes suo p̄prio ordie suos disposuere libros sed de li. Ari. ordie nra ē disputatō. Capiat unusq; & Auicēna & alter quē uolueris sibi placere ordinē. suū. n. cuiq; recte positū fuisse ordinē a nobis cōcessū sit. q̄qd' tamē fuerit. Ari. ordo i aliquo corripī nō poterit

LIBER SECVNDVS

De illis. n. hoc i opusculo tātū curāus q Ari. ordinē declarātes eiusq; semitā imitari credētes: Aui. potius ordinē Aristoteli cōtrarium: ipsi minime aduertentibus. imitati sunt: hoc. n. peccatū maius eo est peccato qd Auicennae. ipse. n. suis i operibus suo pcessit ordine. scribit. n. talē sibi qlem diximus ellegisse ordinē. si qs. n. iquit hūc uoluerit mutare faciat. nos. n. ut ait nō calūniabim; eū. sed de iis satis. Ceterū ne Auicennae rō iperitū idicet Aristotelem ultra id qd conceperā suis respōdebo rationibus. Non. n. eo qa aliqd est melius id prius pertractari debet. sed quo cognito alterū facilius cognoscit. nō e cōtra. tales sunt corporis ptes respectu aīa. p corpus enim & corporis passiōes ad aīa cognitionē manuducimur. ē. n. aīa entelechia corporis phisici organici potentia uitam habētis. nisi. n. corpus ipsum corporisq; ptes q aīa organa a natura deputata: sunt cuius corpis talibus organis muniti aīa est entelechia: p cognoscat aīa ipsius sba minie cognosci poterit. ea. n. q corporis sunt ad cognoscendam aīam magis faciūt q e contra. cū sensibilibiora sint quēadmodū ē i superiorib; de mēte alexandri aphrodisi i suo libro de aīa ostēsum ē qre nō recte sensit Auicenna i hoc cōtra Aristotelem dicens aīam plus adminiculari eoz q corporis sunt cognitiōi q e cōtra. Neq; recte putauit pp hoc de aīa priusq; de corpore tractari debere. eo q aīa melior esset corpore. nō. n. bonitas ipsa rem facit i doctrina priorē: sed id qd posteriorē exēplar est uel salte id quo cognito ac cōmodatius alterū adiscit. Ad illud aut quo dicit aīam esse cōe principiū oīum aīatoz & ideo pp hoc debere pcedere: i capite nuperime ptractato ad plenum responsum fuit sed de iis hactenus. nūc ad priora reuertens de eo i quē plurim; cecidere errore cōi disputabo. declarādo uidelicet q opatiōes uitae attinentes eos seq non debeant libros qui sunt de operationibus aīali propinquis.

Disputatio contra errorem quo dicūt q libri de longitudine uitae & de uitae cognatis mox sequant librum de somno & de ambiguitate inuenta in libris eorum. Caput. X.

I recte ea q i superiorib; disputata sunt de operationibus itellegeris cognouisti aīaliū opationes quasda esse aīali ppinquoiores soli aīali attinentes. q sunt sensus & memoria & somnus cū uigilia. q aīalia sequuntur uti sensitiua sunt. & motus. q ē licet a ui motiua fiat & tamē nō sine aperitu & sensatiōe fit in aīali imo ad motū sensu fit cōcurrente. quasda ē a b aīali remotiores. quoniā nō solū aīalib; sed oibus ēt uiuentib; cōueniūt. sicut uita & mors siue lōga siue breuis. iuuentus & senectus. lāgor & sanitas. īspiratio ēt & exspiratio. q ēt remotae sunt. nō qa aliis ab aīali sed qa paucis conueniūt aīalib;. illae opatiōes cū sint aīali ppinquae ac fere essentiales mox post aīalis essetiā docendae sunt. Ceterae q uitae ac morti cognatae sunt suo loco. s. post generationē ponendae sunt. Hoc ē igit id i quo plurimi defecere & de quo ad p̄sens disputandū est. Reperit. n. uti in superiorib; diximus tale ab Aristotele i libro de cā longitudinis ac breuitatis uitae scriptū. (De somno qdem igit & uigilia dictum ē prius de uita at & morte dicendū posteriorē similiter aut & de langore & sanitate quantum adiacet naturali phia. nūc at de cā eius qd est hae qdem eē lōgae uitae hae at breuis uitae sicut dictū ē prius cōsiderandū.) propter hae. n. potissime uerba plurimi credidere librum de lōgitudine ac breuitate uitae cum sibi cognatis mox seq ad eū q de somno & uigilia. q aut de cā decepti sint: & quare de somno & uigilia memoriam hic fecerit: i superiorib; demonstratū ē. Non. n. ut librum hūc illi libro cōiungeret: sed qa somnus & uigilia una erat de quatuor cōiugationib; uti superius diffuse satis declaratū ē. Nūc at qbus absurdis ac rationib; opinio hae falsa appareat hoc ultio i loco docendū ē. Hoc tamē te p̄scire opere p̄ciū ē q hii tales i suis scriptis de ordine hoc ualde pplexi cognoscunt. legentes. n. hūc sermonē: mox librum illū qui de cā lōgitudinis ac breuitatis uitae dī ei q de somno copulat sed sic faciendo ubi librum q de motu i cōi dī ordie disponat: cū suus hoc mō surripiat locus minie inueniūt. Cū igit interim cōsiderat librum q de motu agit rōnabiliter sequi debere ad ea q de sensibus de memoria & somno: statim libros qui de uita uitaeq; cognatis post eum qui de motu apponunt. torquentur tamen ex hoc q se uident sermone p̄dicto in fine de causā longitudinis & breuitatis uitae non satisseuisse. Quare apud eos plurimam īscriptis suis uidemus ambiguitatem. ita quidem ut aliquādo eos uideas de ordine unum dixisse. cum uero post hoc ad alia loca suis dictis ac opinionibus non consentientia deuenirent: sub silentio absq; ueritatis discussione pertranseunt. In hunc eundem errorem pachymeris græcus sumans librorū Aristotiles describens incaute prolapsus est. quis enim eum librum qui est de anima post librum qui de progresu animalium siue de partibus ad motum animalibus utilibus quem ei qui de partibus mox comitem fecit suo loco & recto ordine deposuerit: post quem librum de anima eum qui de memoria ad quem eum qui de somno & uigilia: dehinc illum qui de motu in communi ordine dispensauerit: in hoc tamen reliquis ab eo bene dispositis a uero ordine deuiavit. quoniam post eum qui de motu eum posuit qui de causā longitudinis ac breuitatis uitae dicitur cum cognatis iis. Refellitur autem hae opinio primo quidem ex eo q in fine libri de causā longitudinis uitae scribitur (Nunc autem de aliis animalibus dicta est causā de magnitudine quoq; uitae & de uitae breuitate Reliquum autem nobis considerare de iuuentute & senectute & uita & morte. iis. enim determinatis finem utiq; habebit quae de aīalibus methodus) per q uerba capei possumus q liber de morte & uita ultius sit eoz libroz q sub negocio de aīalibus de rebus aīali atinentibus a natura sola pendentibus: agunt. hoc dixi pp eum qui de lāgore ē & sanitate q nō a natura sola sed ab arte quoq; depēdent. si igit liber de uita & morte mō dicto ultimū tenet locū i tota de aīalib; methodo: & cū ante ipsum mox antecedat tres illi supius ordiati libri scilicet. de īspiratione liber ante quem de iuuentute & senectute: ante quem liber de cā longitudinis ac breuitatis uitae: omnes ergo ii quinq; p̄dicto modo ordinati: uitam & mortem iisq; cognata p̄scrutantes. ultimi erūt ultimaque pars totius de animalibus negocii. quare istos quatuor libros cum anexo iis in ultimis posito eo. s. qui de langore est & sanitate: sequi necesse est ad illos qui de historiis de partibus & de generatiōe aīaliū dicūt quos isti licet non recto de animalibus librum nomine nuncuparunt. itaq; tandem concludere cogimur hos libros qui sunt de uita & morte & iis cognatis: non debere statim post librum de anima & libros de operatio

LIBER SECVNDVS

nibus aiali propinquis collocari. uti si dixere uiri pter hanc si de hoc uera dicerent: periret ois horu libroru q sunt de uita ac uitae cognatis ad ea q i historiis de iis tractant: conformitas. Nō. n. i historiis post operationes ppiuas sensum. s. & somnū: sequitur uita aut mors uel iis cognata. sed generatio ipsa. Nā in primo historiarū & secūdo & tertio: ac maiori pre quarti expeditis pibus aialiū & operationibz ppingz: paucis de mare & femina nō ab re in terpolitris: mox i qnto sexto ac septimo de aialiū generatiōe agit. post q de generatione p lōgū sermonē ptracta ta: i octauū plurima ac priori pte de uita & morte & iis cognatis ptractat. cū igit i historiis talis ab Aristotile ob seruatus ē ordo: talis ē in causarū scrutinio approbādus est. talis iquam ut libri q sunt de uita & morte iisqz co gnatis nō ad libros de operationibz ppingz aiali: sed post libros de generatiōe mox collocādi sūt. sicut recte i historiis factū fuit. pterea nobis dicētibz hanc cogimur cōcedere Aristotelē prius docuisse de re aliqz cās & rei alicuius pp qd: q de re ipsa qd esset p̄cognouisse: qd p̄fecto i naturalibz ueritati dissonat. Nā libri hii de qbus est p̄sens disputatio. s. liber de uita & morte & de iis cognatis eoz inqunt cās & pp qd: q in octauo de historiis solū qd sunt tradita sunt. Quod. n. aialia qdā in aqua qdā i terris qdā utrobiz. respirādo qdam: nōnulla p aquā refrigerādo: qd ēt alicubi cōseruent alicubi uero moriant: qd aliqz breui aliqz lōgiori uita: nūc iuuenescētia: nūc se niora ēt aliqz reiuuenescāt qd ēt nōnulla lāgueāt aliquādo & nōnūqz sana sint i octauo de historiis traditum est. quoz oīum uidelicet lōgā ac breuis uite iuuentutis & senectutis respiratiōis uitae ac mortis. lāgoris & sanita tis causae: i his libris de qbus est p̄sens sermo scrutatus ē si igit libri isti eos. q de historiis ut isti referūt indebi te p̄cesserint: necessariū erit nos uti diximus cōcedere: causarū speculationē i naturalibz ante eā q solū qd res sic est i ordine doctrinae Aristotile p̄docuisse. qd in naturalibus absurdū reputat uti superius p plura Aristo. di ueris i locis scripta mōstratū ē. Quare nō recte sensere dicentes libros de uita & morte & de iis cognatis mox sequ ad eos q sunt de operationibz aiali ppingz. s. de sensu memoria somno & motu p̄cedente libro de aia. sed ueritas est ut isti libri post illos sequant: interpositis iis qnqz q de aialiū generatiōe dicunt. Hic at ordo ab effe ctu rerū rōnabiliter quoqz trahit. Nā generat aial primo. deinde uiuit diuerso uitae genere. ac ultimo moritur. hanc. n. i natura sub uirtute uegetatiua: tali succedūt ordie. s. generatio uita. & mors. nā supposita rerū essentia q i oibus natura p̄cedit: i calido naturali aia p̄rio participat nutritiua. q fit generatio. dehinc natura nunc iuuenis nūc senex sub eo manens calido adminiculis qbusdā suffragata. s. ispiratiōe uel alio refrigerio: diuersos discurtit status. tādē morit aial. & hanc fuit causa uti ēt superius diximus: cur i ultimo de generatione aialiū. s. i fine quiti libri epilōgū non fecit uniuersalē. sed p̄ticularē potius de iis de qbus ultio egerat. s. d̄ dentibz. & de passionibus a sola aialium materia p̄cedentibz. nā licet aialium generationis causas & modos dilucidasset: nūdū tamē gene rationis essentia q i diffinitione cōsistit disposuerat. distulit aut hoc usqz quo tandē naturae effectum aialiū tra ctaret. s. ad librū de uita & morte. Illuc usqz aut inquā generatiōis diffinitionē distulit. quoniā generatiōis & ui tae ac mortis diffinitio ab eisdem fiunt naturis. s. a calore naturali & aia nutritiue cōione. Ea at māsio huius iuuen tus aut ē priā refrigeratiuae p̄ticularē augmētatio. Senectus at huius detrimentum aetas florida at horu medium Mors aut & corruptio uiolēta qdem callidi extinetō & marcor corrupetur aut utiqz pp ambas has causas & c.) Quibus tādē oibus expeditis. s. causis generatiōis i libro de aialium generatione: causis uitae ac mortis & iis co gnatoz i libris ceteris. s. de longitudie uitae de iuuentute & ispiratiōe: expeditis ēt illoz oīum diffinitionibus i hoc ultimo de naturae aialium effectu. s. generationis uitae & mortis: tandē suū facit generalē epilōgū dicens. (Quidqde igit ē generatio. & uita & mors) hoc traditū est i hoc ultimo libro) & pp quas cās erunt aialibz dictū est) causae. s. generatiōis i libro de generatiōe causae uero uite & mortis i hoc ultimo & i libro de cā lōgitudinis ac breuitatis uitae de iuuentute & senectute & ispiratiōe. i oibus. n. iis aliqz de cā uitae ac mortis tradita sunt. ex iis igit clare d̄mōstratū ē nō recte illos disposuisse libros de uita & morte & iis cognatis: ante historias mox post libros de opationibz aiali ppingz. Colligendo itaqz ea q i hoc secūdo docuimus libro generaliter dicitur q non recte dixerūt q dixere libros de plantis i ordine doctrinae p̄cedere debere ad eos q de aialibus. Male ēt dixerūt dicendo negociū de aialibus i duas secari ptes. s. i partē q ē formale principiū & partē q est de materiali princi pio quā uocant corpus: dicentes libros de cā materiali esse tres. s. librū historiarū librū de partibus. & de genera tiōe. & hoc totū librū de aialibus nūcupari nō recte ēt sensisse cū dixerint librū de formali principio. s. aia cū su is operationibz p̄cedere: librū aut ab eis dictū de aialibus quē dicūt esse. de corpore sensitiuo esse ultimā doctri nae huius ptem. deniqz q libri de uita & morte & sibi cognatis mox ad libros de aialium operatiōibz propinquis nō associant: ut isti asseruerūt: d̄mōstratū ē. Hii igit sunt errores q a uia recta p̄ticipatiōe de ordine p̄tium ac libroru doctrinae physicae Aristotelis plurimos declinare fecerūt. Hanc itaqz de ordine p̄tium ac librorum di ctā Ari. doctrinae satis sint.

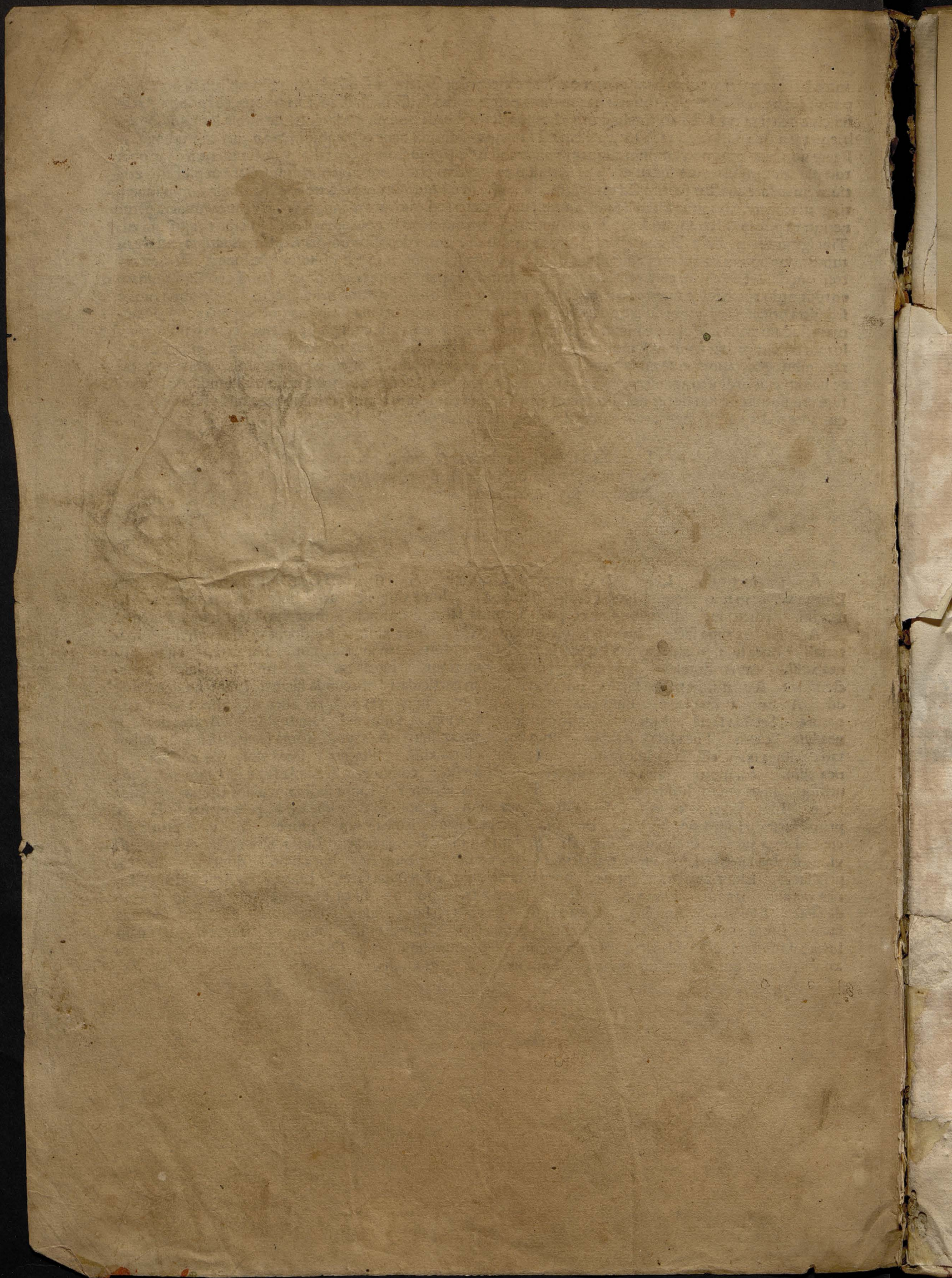
Excusatio repetitiōis uel forte nimiae p̄plexitatis: aut p̄uitatis ipsius opis: & qbz nā liber iste utilis erit. Ca. XI.
 n On est mirandum si in hoc meo libello eadē diuersis i locis repetiuerim. neqz. n. ab re id factū esse puta bis. cum enim de re non parua plurimisqz uiris in phia notissimis cōtraria mea ēt disputatio: me oportuit eadem saepe diuersis i locis eo repetere: ut isuetis auribz auditoz mea monita clara magis & uerio ra uiderēt. hoc. n. est hoibus plurimis insertum ut qd consuetum est eis arbitrētur uere dici. eo etiam potissime eadem repetita sunt: quoniā hoc nobis i hoc libello fuit institutum uidelicet ut unum prius altero alterum uero posterius eo: institueremus. qd absqz non inuiti repetitione minime concessum fuit. qbus eni rationibus partem unam uel librum unū altera parte uel altero libro priore p̄bauero: eisdem ferme (aliis forte adiunctis) alterā partem uel alterū librū p̄fatis posteriore & sequētibz priorē me p̄baturū esse. oportebit. sic igitur eorūde nasci tur repetitio. sed forte non inutilis. nō igit de inutili repetitione me redarguendū puto. Sunt forte aliqz qui me de longitudine nimia aliqui de insufficientia corripere conabuntur. Sed si u considerabunt me primum fuisse

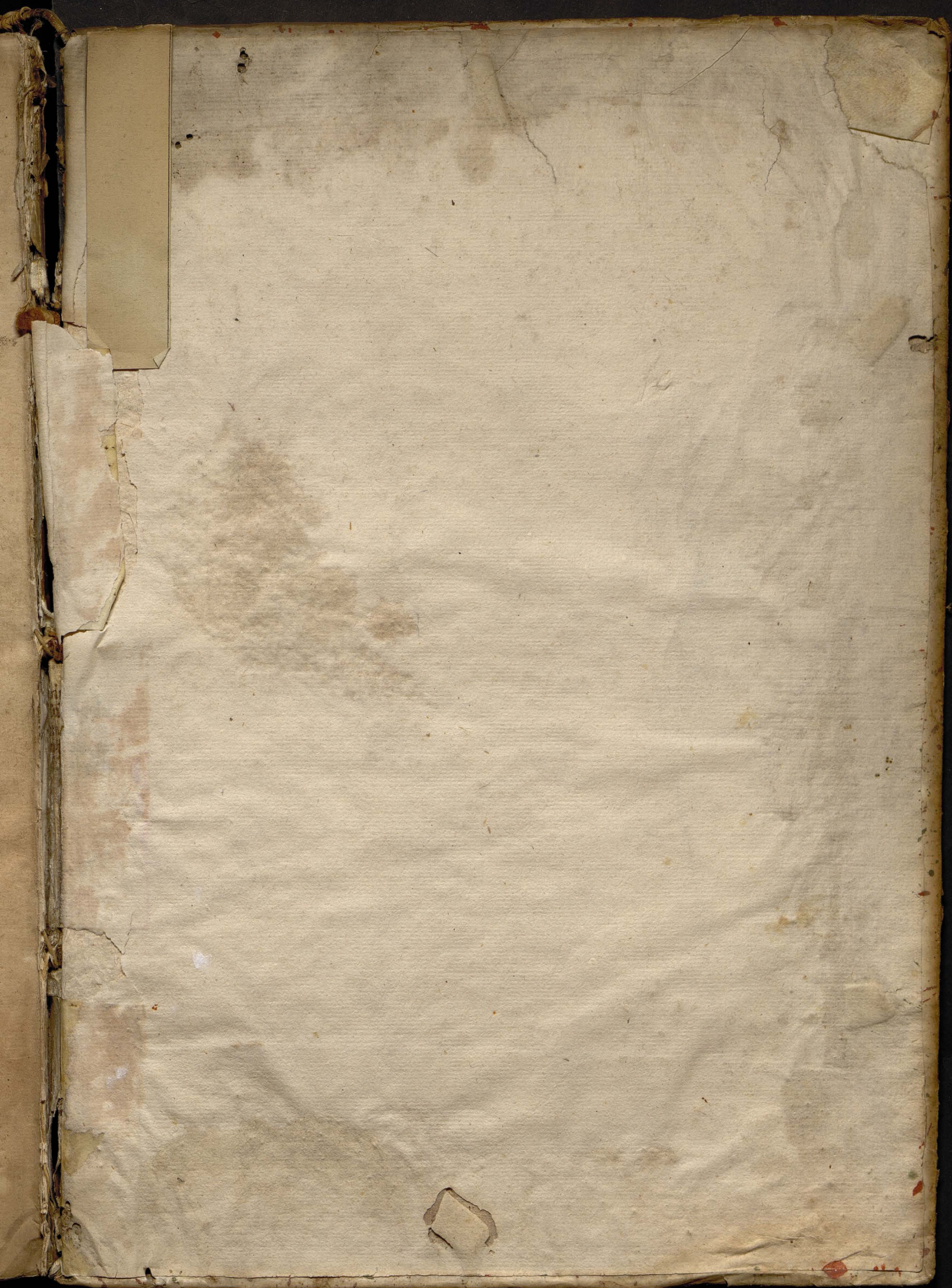
inter Latinos qui ueritatem hanc præter cæteros cæterorūq; sententias si nō ad plenum amplecti libare saltem potuit illi uero si a precessoribus de hac materia pauca uerba fuisse facta: & auctoritatibus seu epilogis Aristotelicis carentissimo dictis aristotelis contradicentia scrutabunt: non me prefati uiri de nimia longitudine aut breuitate nimia corripere audebunt. Facile. n. est iuentis addere & bene ac plene scripta ab aliis cōpendiosæ colligere non. n. græcos non latinum aliquem non arabū unq; legi auctorem qui talia plene scripserit sed me oportuit plurimis insudare uigiliis ut oīa hæc in unum colligerem potissime cū latinorum sectam in plurimis erratium emandare coactus fuerim sed quouis mō sit uestrum est omniumq; posteriorū officium. de primo iuentis gratias agere. Est igitur fili mi iohannes aureli uosq; cæteri ad quorum manus hæc mea pauca munera perueniant: ea præcor illari animo suscipite quo animo paterna munera licet exigua placide suscipi congruum est. Tibi igitur fili mi illisq; solis mea hæc elaborauit: qui liuore omni deposito: omnia Aristotelis scripta curare nitentur. non autem iis qui principis philosophiæ uix degustatis: ipsius sacre philosophiæ funera facientes extremum dicunt uale ii. n. cum physice doctrinæ Aristotelis partes omnes aut libros nunq; uiderint: quisnam eorū sit ordo aprehendere minime ualent. Discite igitur quæso nō sola naturæ principia: ut a multis fieri mos est sed ultra principia ea quoq; discite quæ ex principiis ortum habent uel illa simplicia sunt uel mixta. siue inanimata siue animalia siue plantæ. Hæc. n. omnia ac plene discere uobis sit cura post principia enim naturalia cælorum & elementorū naturas & motus inanimatorum etiā diuersas naturas animato: ū quoq; essentiā cū operationibus: generationem & uitam cum morte & sibi cognatis erudiri curare: si naturalis philosophiæ terminū ac uerum eius ordinem agnoscere cupitis: si enim hæc feceritis descriptis in hoc libello uobis indicare concessum erit sin autem mea uobis non liceat corripere monita cum enim totius perfectæ naturalis philosophiæ inquiratur ordo: perfecti physici non autem diminuti iudicium postulat. Vale.

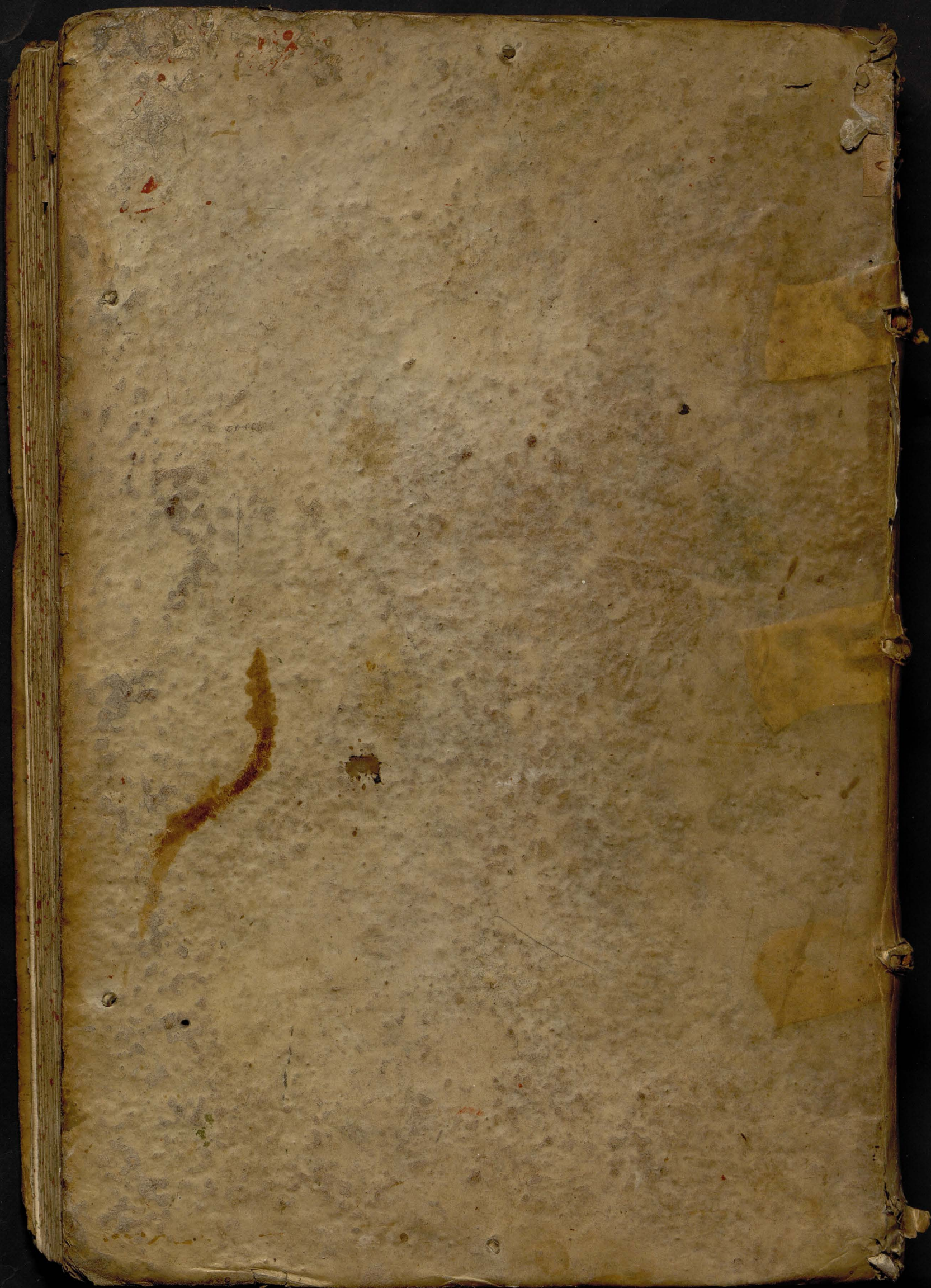
Francisci a caballis de numero & ordine partium ac librorū physice doctrinæ Aristotelis ad Ioannē aurelium eius filium Liber finit.

Emendatio impressionis

A i in titulo Linea priā de numero & ordine A ii priā facie linea ix. q̄ plurimos
 Linea xxv. in uno quoq; linea xxxvi. temporis linea xliiii. ascribas linea xlix. documenta li-
 nea liii. partitione linea liiii. siue corpus Secunda facie Linea .i. materiam linea lvi. sententia
 A iii. prima facie linea xxi. elementa recte linea xliiii. continent linea xlviii. ma-
 teriali linea lviii. animalia Secunda facie Linea prima manuducimur linea xix. eum li-
 nea xxiii. eas Aristoteles linea xxxi. determinauerimus linea liiii. autem linea lvi. an-
 ctendus A iiii. prima facie linea xxviii. in particulari Secunda facie Linea lvi. demonstrā-
 dū A v prima facie linea xii. animalia & plante linea xxxvii. rei alicuius linea lvi. tria
 natura Secūda facie Linea vii. presciuisse linea viii. solius sed linea xliii. Aristoteles li-
 nea lvi. causa linea lxi. ΔΕΤΩΝ linea lxi. πρὸς τὴν A vi prima facie Linea ii. dispu-
 tate linea ix. essētia linea xlii. τῶν ζῴων linea xliii. ΨΥΧῆΣ linea xliii. ἢ κοινῆΣ li-
 nea xliiii. cōi motu linea xlv. dicere linea xlviii. comode Secunda facie Linea iiii. de
 utrisq; linea viii. limites egrediēs B i facie prima Linea secūda animalis essētia Secūda
 facie Linea xxxv. de sensu & sensibili linea xliiii. propinquus linea l. percipiente B ii
 prima facie Linea xvi. opōnes B iii. secūda facie Linea xxiii. prope B v. prima fa-
 cie Linea xviii. ut supius linea xli. trium simul Secūda facie Linea xlvi. quita pars B
 vi. secūda facie Linea vi. tractationi linea xxxiiii. nihil sit linea lvi. duplici C i.
 priā facie Linea xxxviii. aptius linea li. uenæ autē Secunda facie Linea x. Aristotelis Li-
 nea xxxiiii. traditi linea xli. nostrū linea xlix. nostro linea lii. noster C ii. secū-
 da facie Linea vi. Auicēna linea xxiiii. cæteris linea xxxiiii. cognitōis C iii. secūda
 facie Linea xxx. modum C. iiii. prima facie Linea viii. imitantes linea x. Romam
 linea xv. imutatā Secūda facie Linea xxxiiii. absonum liquido D ii. Secunda facie Linea
 xii. propter quid causas inquirendo linea xx. de opationibus.

gm
Cognas

ma
dina
deh

Cognas

ma
dina
deh